

3076

Վ. Շեկուպի
Օրել
Վեցերտեր Տաւր
Տիբու. 1880թ.

82

Շ - 53

0158 - 12/27/78

20 OCT 2009

82-2
B-63

ՎԻԼԵԼՈՒ ՀԵԿՍՊԻՐ

ՕՏԵԼԼՈ

ՎԵՆԵՏԿԻ ՄԱՐԻ.

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ.

ՀԵԿՍՊԻՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

III

[Ժարգմանու թիւն]

ՍՏԵՓԱՆՈՒ ՍՈՒԼԻՔԱՆՈՒՆ

Տ Փ Խ Ի Ս

Տպագրութիւն Կարապետեանցի Տպարանում

1880

Шекспир
Отелло
ТИФЛИС

1880

Handwritten Armenian text on the left page, including phrases like "Ամենայն հոգիքս զմեզմէն անկողնէս", "Բայց զի", "Երբեք եւ արեւ զի", "յարեւելս եւ յարեւմտս զմեզմէն", "անկողնէս", "մեծ թիւն չի չիցար", "հարկէն", "մեծ թիւն չի չիցար", "մեծ թիւն չի չիցար".

23 JUN 2005

82
53

ՎԻԼԵՍ՝ ՇԷԿՍՊԻՐ

ՕՏԷԼԼՕ

ՎԵՆԵՏԿԻ ՄԱԻՐ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ.

Թարգմանութիւն

ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆՅ.

1002
5519

1938
1880

58

Տ Փ Խ Ի Ս

Յովհաննէս Մարտիրոսեանցի Տպարանում:

1880

ՆՈՒՆԻ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆՅԻՆ

«Քանի որ մեր ազգի մէջ ևս Օտէլլօի պէս մարդիկ նախանձից զրդուած զոհումեն Դեզդեմոնայի նման առարկնի կանանց՝ քանի որ Եւգօի նման սատանաները դէռ ևս զոյու-
թին և աւերիչ ազդեցութիւն ունեն մեր ազ-
գի մէջ Շէկսպիրի «Օտէլլօն» անհրաժեշտ և
օգտակար է մեզ:»

Եւդ քո խօսքերը և ազգիս սէրը քաջա-
լերեցին ինձ ձեռք զարկել այդ մեծ ողբերգու-
թեան թարգմանութեանը, չնայելով ազգու-
արդելքների:

Ուրեմն ընդունի՛ր քաղցրութեամբ, անկեղծ
ընկեր, քաջալերութեանդ պտուղը:

ԹԱՐԳՄԱՆԻԶ.

Исвол. Цензурою 29 Января 1880 года Тифлисъ.

Типографія И. Мартirosiанца на Орбелиановской улицѣ д. № 5.

Գ.Թ.

Յայտնումեմ բոլոր սրտով խորին շնորհա-
կ պլութինս և երախտագիտութիւնս Պ. Հա-
զարապետ Սուլսանեանցին, որ իւր ձեռնառու-
թեամբ շտապեցրեց «Օտէլլօի» լոյս տեսնելը:

Ս. Ս.

ՇԵԿՍՊԻՐ

ՇԵԿՍՊԻՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐԻ ԻԹԻԻՆԸ:

Վիլեամ Շէկսպիրը, այդ անմահ դրամատիկական
հանճարը, ազգերի և ժամանակների ամենամեծ բանաստեղծ-
ներից մէկը, ծնաւ 1564 թուին Շտաֆորդում Ավոնի վերայ
(Վարվիկեան դքսութեան մէջ) և մեռաւ 1616 թուին Լոնդո-
նում: Նորա հայրը ձեռնոցադրութեան էր . . . : Շտաֆորդում
զանուող իտալական ազատ դպրոցը միջոց տուաւ երիտասարդ
Շէկսպիրին ուսու մնասիրելու կլասիկական լեզուների սկզբունքը:
Բանաստեղծը շատ վաղ պատահեց դժբաղդութեանց: Հայրը
դեռ 1578 թուին նեղ դրութեան մէջ ընկաւ և երիտասարդ
Շէկսպիրը ստիպուած էր մատաղ տարիքից սկսած իւր ապ-
րուստը հոգալ: Մի ուրիշ դժբաղդութիւն էլ Շէկսպիրի ըն-
տանեաց համար ազգականներից մէկի 1583 թուին պատժուելն
էր: Բանաստեղծի երգիծաբանական մի ոտանաւորը մի սեր
Քովմաս Լիւսի վերայ, որ պարծենումէր իւր ծագմամբ՝ պատճառ
եղաւ վերջինի անհաշտ թշնամութեան իրա դէմ, որից ազատուե-
լու համար Շէկսպիրը ստիպուեցաւ փախչել Լոնդոն 1586—7
թուին: Այստեղ նա սկսումէ անկանոն կեանք վարել և մեռու-
մէ թափառական դերասանների խմբի մէջ: «Ելլ» առաջին
քայլն էր, Հերվինուսի խօսքերով, որ այն ժամանակ կարող էր
անել միայն նա, ով իրան բարոյապէս քաջ և այն ժամանա-
կուայ նախապաշարումներից մինչև անգամ և ընդհանուր-մարդ-
կային համոզմունքներից ազատ էր համարուում: Ամբողջ խումբ

գերասաններին-Գրին, Հէմինգ, Սէյ, Տուէյ, Բուքէյ և նորա
որդի Ռիչարդ, որոնք ամէնքն էլ Վարվիկեան դքսութիւնից
էին՝ խրախուսեցին Շէկսպիրին այդ ասպարիզում։ Բանաստեղծի
յաջողութիւնը—վճռողական և արագ էր։ Արդէն 1589 թու-
ին նա այն դերասանական խմբի գլխաւոր մասնակից և անդամ
էր համարվում։ «Ահա թէ ինչու, ասումէ Հէրվինուսը, ոչ ոք
չի ուզում հաւատալ այն անանգութեան՝ թէ Շէկսպիրը մի
ժամանակ Բլակֆրէյրեան թատրոնի նշանաւոր այցելուների
ձիւնցն էր պահում։ Անգլիայի թատերական գրուածները
մինչև Շէկսպիր մի շատ տխուր պատկեր են ներկայացնում։
Հէրվինուսը գրումէ. «Անգլիական դրամատիկական բանաստեղ-
ծութիւնը մինչև Շէկսպիր, նման է մի համր ուղեցոյցի, որ
չի իմանում թէ ո՞ւր պիտի հասնի. մի ուղիի՝ որ անցնումէ
խիտ թփերով պատած շաւիղների, բոմանտիկական ամայու-
թեան միջով, այնպէս որ մենք արդէն զգումենք տեղի դիրքի
վայելչութիւնը, բայց դեռ չենք ճաշակում նորան»։ Անգլիա-
կան բեմի վերայ առաջ ներկայացնումէին խրատական դրա-
մաներ (միստերեա և մօրալ), յետոյ երեւեցան նախնիին
նմանելու փորձեր և վերջապէս Անգլիացիք ունեցան սեփհա-
կան տաղանդաւոր դրամատիկական բանաստեղծներ. Պիլեա,
Մարլով և Գրին։ Այս վերջինները գրումէին «մենամարտական
ձևով» այսինքն պատմում էին սարսափներ և զանազան ան-
բնականութիւններ իւրեանց հերոսների վերայ։ Ուղիղ հաս-
կացողութիւն այդ արուեստի մասին՝ նոքա չունէին։ Ճշմարտու-
թեան համար պէտքէ ասել, որ Շէկսպիրը յովորեց և նրանց
մօտ այն բոլորը, ինչ որ կարելի էր սովորել մեղուի նման նա
ծաղկաքաղ արաւ իւր ժամանակակիցների արդիւնքներից։
«Այն առանձին յատկութիւնները, գրումէ Հէրվինուսը, որ
ժամանակակիցների մէջ առանձին առանձին երեւումէր՝ Շէկս-
պիրը պարտ ու պատճառ չափով ու ներդաշնակութեամբ

սեփհականացրեց։ Շէկսպիրը առաջինը եղաւ, որ մեծ ճար-
տարութեամբ կարողացաւ բնաւորութիւնները համախմբել
(grouped) և անձնաւորութիւնները ու նոցա փոխադարձ յարա-
բերութիւնները որոշ կերպով հանդէս հանել։ Առաջին անգամ
նա դրամատիկական խառնիխուռն արտադրութեանց մէջ մշտ-
ցրեց այն զօրաւոր ելքերական ոյժը, որ կապեց իրար հետ
միւս ցրուած տարրերը։ Շէկսպիրի դրամատիկական հանճարին
ամենամեծ և անմիջապէս զարթեցնողը—այն ժամանակուայ
բեմական արուեստի ծաղկած դրութիւնը էր։ Այդպէս միայն
Ռիչարդ Բուքբիջ, այն ժամանակուայ հանճարեղ դերասանը,
այն միայն այդ Ռիչարդ Բուքբիջը կարող էր սովորեցնել Շէկս-
պիրին աւելի շատ քան տաս Մարլովներ։ XVI դարից սկսած
Անգլիական թատրոնը քանի գնում աճում և բարգաւաճումէր։
1578 թուին արդէն կոնդոնում և կոնդոնից դուրս ութ ա-
ռանձին թատրոն էր գտնվում։ 1600 թուին նրանց թիւը
հասնումէր մինչև 11-ի։ Յակոբ Ա-ի ժամանակ նոր կառու-
ցուած և նորոգուած թատրոնների թիւը հասնումէր 17-ի.
թիւ, որ, Հէրվինուսի խօսքերով, չունի և այժմեան կոնդոնը,
որ այն ժամանակուանից վեց անգամ աւելի մեծ է։ Կոմս
Լէյչեստեր—լորդ գանձապետը պաշտպան էր բեմական արուես-
տին։ Եղիսարէթ թագուհին 1583 թուին առաջին անգամ
իւր պաշտպանութեան ներքոյ առաւ 12 կայսերական դերա-
սանների։ Բեմը ծաղկեցաւ չնայելով պուրիտանների ճնշո-
ղութեանց, չնայելով մինչև անգամ կոպիտ նախապաշարում-
ներին։ Այն ընկերութիւնը, որի մէջ սկզբում մտաւ Շէկս-
պիրը կոնդոնում էր այն ժամանակ և եղաւ յետոյ ամենալաւը
և ամենանշանաւորը։ Պոքա լորդ-գանձապետ-կոմս Լէյչեստերի
ծառայողներն էին, որոնք 1589 թուին թագուհու դերասան-
ների տիտղոս ստացան։ Բուքբիջը այդ ընկերութեան գլուխն
էր։ Նորան և Շէկսպիրին էր պատկանում բեմը։ Ռ. Բուքբիջը

ունէր անշարժ սեփականութիւն 1000 Փունտ ստէրլինգ արժողութեամբ, իսկ Շէկսպիրին պատկանում էր հանդերձատունը և բեմական կարասիները 500 Փունտ ստէրլինգ արժողութեամբ: 1608 թուին կոմս Սուտգէմպտօն անուանումէ արդէն Բուրբիջն և Շէկսպիրին՝ «շատ հռչակաւոր» զարդեր թատրոնի: Երբ Բուրբիջը մեռաւ (մեռաւ նա հէնց այն ժամանակ, երբ մեռաւ Յակոբ թագաւորի կինը Աննան) նորա մահուան վերայ Լոնդոնում աւելի ցաւեցան քան թագուհու: Բուրբիջի հանձարը դերասանութեան մէջ, նկատումէ Հէրիկլէսը, պատճառ եղաւ Շէկսպիրի հանձարի այնպէս փայելուն: Բուրբիջը խաղումէր Համլէտի, Օտէլլօի, Ռիչարդ III-ի, Շէլլօկի, Հէնրիկոս արքայ որդու և Հէնրիկոս V կայսրի, Բօմօի, Պէրիկլէսի, Կօրիօնոսի, Բրուտոսի, Լիրի, Մակբէթի գերերը: «Երբ նա բեմի վերայ էր, այնպիսի դիւթական զօրութեամբ իւր վերայ էր արձանացնում տեսողների հայեացքը և լսողութիւնը, որ ոչ ոք չէր համարձակվում խօսել զրացիի հետ և ոչ այս այն կողմ նայել: Այդպիսի հանձարեղ դերասանը, արդարեւ կարող էր օգնել Շէկսպիրի դրամատիկական հանձարի ծաղկելուն: Բանաստեղծը գրեց Պէրիկլէսին, որպէս զի միայն աւելի տայ իւր բարեկամ Բուրբիջին արտայայտելու մի քանի ժամուայ ընթացքում կեանք՝ լի հասակի զանազան աստիճանի յուզմունքներով: Շէկսպիրի մասին, իբրեւ դերասանի, զանազան կերպով են դատում: Ոմանք նորա գասումեն նշանաւորների կարգում, ոմանք—միջակ: Աւելի հաւատալին և յայտնին այն է, որ նա խաղումէր Համլէտի հօր ուրուականի դերը, և այդ դերը բարձր էր նորա արուեստից: Շէկսպիրի առաջին բանաստեղծական փորձերն էին. «Տիտոս Անդրոնիկոս» և «Պէրիկլէս», «Հէնրիկոս V», «Մուլթիօնների կատագերկութիւն» և «Անհնազանդին հնազանդեցնելը»: Շէկսպիրի փառքը տարեց տարի մեծանումէր: Նդիսաբէթ թագուհին կամեցաւ անձամբ ծանօթանալ

բանաստեղծի շատ հետ անդամ հրաւիրումէր նորան իւր ընկերութեան մէջ և շատ անգամ օգնումէր իւր խորհուրդներով: Յակոբոս I կայսրը նոյնպէս պաշտպանումէր Շէկսպիրին: Բանաստեղծը մեռաւ իւր փառքի տմենամեծ փայլով լուսաւորուած: Շէկսպիրի ՈՂԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԿԱՏԱԳԵՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՍԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ: Շէկսպիրի բաղմաթիւ դրամաների մէջ չ'կայ մէկը նմանողութեամբ գրուած, այլ բոլորը ինքնուրոյն են: Ահա նորա դրամաների դասաւորութիւնը, ինչպէս նշանակած է Մալթը. «Հէնրիկոս V կայսրը» և «Նրկու Վերոնցիներ» 1591 թ. «Ռիչարդ II կայսրը» և «Ռիչարդ III կայսրը» 1593 թ. «Անհնազանդ սէրի համար աշխատութիւն» «Վենետիկի վաճառական», «Երազ Ամառային գիշերում» 1594 թ. «Անհնազանդին հնազանդեցնելը», «Բօմօ» և «Յուլիա» «Յովհաննէս կայսրը» 1596 թ. «Հէնրիկոս IV-ի առաջին մասը» 1597 թ. «Հէնրիկոս IV-ի երկրորդ մասը», «Ինչպէս կամենաք», «Հէնրիկոս V կայսրը» 1599 թ. «Մեծ աղմուկ չնչին բանի համար», «Համլէտ» 1), «Վինգզորի կանայք» 1601 թ. «Տրօիլ և Կրէստիդո» 1602 թ. «Ինչ չափով դատէք, այն չափով էլ կ'պատժուէք» և «Հէնրիկոս կայսրը» 1603 թ. «Օտէլլօ կամ Վենետիկի Մալթ» 2) 1604 թ. «Լիր արքայ» 1605 թ. «Ամէն բանի վերջնէ դովելին» և «Մակբէթ» 1606 թ. «Յուլիոս Կեսար» և «Ինչ կամենաք» 1607 թ. «Անտոնիոս և Կլէոպատրա» 1608 թ. «Յիմբէլլին» 1609 թ. «Կօրիօնոս» 1610. «Ձմեռային առակ» և «Մորրիկ» 1611 թ.

1) Ուրեշները Համլէտին 1603 և 1604 թ. են վերաբերում:

2) Պէյն Կուլլեթը «Օտէլլօին» վերաբերում է 1602 թ. Տես «Օտէլլօի» յաւաքաբանը:

պատմութեան, որ վերաբերում են մի յայտնի ժամանակամիջոցի, և համարժեցան: Պատմական ողբերգութեանց նիւթը առած է մասամբ Յունական պատմութիւնից (Տրոիլը և Կրէսիդա, Տիմոն Աթենացի). Հռոմէական պատմութեանց. (Կորիօլանոս, Յուլիոս Կեսար, Անտոնիոս և Կլեոպատրա, Տիտոս Անդրոնիկոս) և Անգլիական պատմութիւնից: Շէկսպիրը, ինչպէս ազգային բանաստեղծ, աւելի սիրում էր արտայայտել իւր ազգի անցեալ կեանքը: Լիւնքօնսկի խօսքերը. «Ճաս դրամաները Անգլիական պատմութիւնից կազմում են իբրեւ մի ամբողջ և կարելի է նայել նոցա վերայ ինչպէս մի ժամանակամիջոցի հրաշալի դրամայի առանձին առանձին երգերի: Նոցանից ութը (Ռիչարդ III, Հէնրիկոս IV-ի երկու մասերը, Հէնրիկոս V, Հէնրիկոս VI երեք մասերը և Ռիչարդ III) պարունակում են մի դարու ընթացքում պատահած անցքերը և ներկայացնում են մի ամբողջ բանաստեղծական պատկեր այն պատերազմի՝ որ անգլիական պատմութեան մէջ յայտնի է Սպիտակ և Կարմիր վարդերի պատերազմներ անունով. իսկ երկուսը. «Յովհաննէս կայսրը» և «Հէնրիկոս VIII» ծառայում են իբրեւ նախերգանք (prologue) և վերջաբան (epilogue) միւսների համար: Մալբորօն Անգլիայի ականաւոր մարդկանց մէկը, ասում է. «Անգլիական ողջ պատմութիւնից ես գիտեմ միայն այն, ինչ կարգացել էմ Շէկսպիրում»:

Շէկսպիրի թատերական գրաւածների պսակը կազմում են հինգ ողբերգութիւններ, որոնց մէջ մարդկային բնութիւնը ներկայացվում է ընդհանուր տեսակէտերից: Սոքրա են. Բոլէո և Յուլիոս, Օթելլօ, Համլէթ, Լիր արքայ և Մաքբէթ:

ՇԵԿՍՊԻՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ:

Ահասարակ Շէկսպիրի թատերական գրաւածների նշա-

նակութեան վերայ Հէրվինուսը այսպէս է ասում: «Շէկսպիրի նշանակութիւնը երբէք չի բացատրուիլ նորա բանաստեղծական մեծութիւնը խոստովանելով: Ինչպէս, օրինակ, նորա գրուածները անուանեցին Աշխարհային աստուածաշունչ: Ջոնսօնը ասում էր թէ նորա նկարագրութիւններից մինչև անգամ ճգնաւորը կարող է սովորել գնահատել աշխարհային դործերը: Շատ անգամ կրկնուել է թէ ողջ աշխարհը, ողջ մարդկութիւնը արտաբայում են նորա բանաստեղծութեանց մէջ ինչպէս հայելու մէջ: Եւ այս բոլորը չափազանցութեան հասցրած արտայայտութիւններ չեն, այլ հասուն մտքի, հաստատ հիմքի վերայ յենած դատողութիւններ են: Նորա ստեղծած արդիւնքների մէջ մարդկութիւնը ոչ թէ միայն էական, բանաստեղծական բնաւորութեամբ է ներկայացրած, ինչպէս հին ժամանակաւոյ դրամատիկական արհեստների մէջ. այլ ամենաշոշափելի անհատական (ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ) գծագրութեամբ: Նա միջոց տուաւ մեզ նայելու իւրաքանչիւր անհատի ներքին հոգեկան կեանքի ամենայն դրութիւնները, ընտանեկան և մասնաւոր կեանքի ամենայն վիճակները, հասարակական, հրապարակական, պատմական կեանքի բոլոր փոփոխութիւնները: Նա ծանօթացնում է մեզ Հռոմէական արքայապետութեան, հասարակապետութեան և կայսերութեան հետ, Գալլերի և Բրիտանեայի բնիկների զիջաբանական, դիւցազնական աշխարհի հետ, միջնադարեան բուրժուական ասպետական առասպելական արկածներով լի կեանքի հետ, վերջապէս մեզ աւելի մօտ իւր ազգի միջին և նոր դարերի կեանքի հետ: Այս բոլոր ժամանակամիջոցների, այս բոլոր բազմաոտեսակ յարաբերութեանց վերայ, այդ մեծ բանաստեղծը անցնում է այնպիսի կատարեալ տեսութեամբ և հասկացողութեամբ, այնպէս հեռու է նախապաշարումներից և կուսակցական ոգուց, այնպէս բարձր է հասկացողութեամբ ազգից և ժամանակից, ամէն մի տողում ցոյց է տալիս այնպիսի

Հասուն դատողութիւններ և քննութիւններ արուեստների, գիտութեանց, քաղաքականութեան և կրօնի վերաբերմամբ, որ կարծես թէ նա պատկանումէ աւելի ուշ, աւելի լուսաւորեալ դարու: Ընդհանուր մարդկային և սնհատական դրութեանց արտաքին և ներքին կեանքի մէջ, նա ցոյց է տալիս այնպիսի իմաստութիւն և այնպիսի տեղեկութիւն մարդկային սրտի, որ այդ կողմից նա մեր աչքի առաջ հանդիսանումէ անհերքելի մի հեղինակ-ուսուցիչ: Նա դուրս հանեց իւր բարոյական հայեացքը կեանքի վերայ այնպիսի առատ նկատողութիւններից արտաքին աշխարհքի վերայ և լուսաւորեց նորան այնպիսի հարուստ ներքին կեանքով, որ Շէկսպիրին մեծ վստահութեամբ գերադասելով միւս մատենագիրներից կարելի է անուանել ուսուցիչ մեր կեանքի ընթացքի: (Շէկսպիր. Հէրվինուսի)

ԿԱՐԼԷՅԼԻ ԽՕՍՔԵՐԸ. «Շէկսպիրը այն ամենամեծ ծնունդն է, որ մենք Անգլիացիներս արտագրեցինք: Եթէ մեզ հարցնէին. «Անգլիացիներ, որից կ'բաժանուէիք չէր Լնդկական կալուածներից թէ չէր Շէկսպիրից». Մենք կ'պատասխանէինք. «Լնդկական կալուածների հետ կամ առանց նոցա կարող ենք ապրել, բայց առանց Շէկսպիրի երբէք: Լնդկական կալուածները, ամենայն դէպքում, երբ և իցէ կարող են դուրս գալ մեր ձեռքից, բայց Շէկսպիրը երբէք չի հեռանալ մեզանից. նա միշտ կ'մնայ մեզ հետ: Ո՛չ մենք չենք փոխել ոչ մի բանի հետ մեր Շէկսպիրին»:

Ն. Մ. ԿԱՐԱՄՋԻՆԻ ԽՕՍՔԵՐԸ. «Այս հեղինակը ապրումէր Անգլիայում Նդիսաբէթ թագուհու ժամանակ և էր մէկը այն մեծ հանձարներից, որոնցով փառաւորվում են դարերը: Նորա աշխատութիւնները զրամատիկական ճիւղին են պատկանում: Ժամանակը, այդ զօրեղ ոչնչացնողը արեգակի տակ գտնուած բոլոր իրերին, չէ կարողացել դեռ մինչև այսօր Նսիմացնել Շէկսպիրի ստեղծագործութիւնների վսեմութիւնը և մեծու-

թիւնը: Դժ Անգլիան համարեա միարեան համաձայն է այն գովասանքին, որ տալիս են այդ մարդուն թող հարցնեն ընթերցմամբ պարագող մի Անգլիացու. «Ի՞նչպիսի մարդ է Շէկսպիրը». առանց կտակածելու նա իսկոյն կ'պատասխանէր. «Շէկսպիրը մեծ մարդ է, Շէկսպիրը միակ է». Շէկսպիրից յետոյ ապրող Անգլիայի բոլոր ընտիր մատենագիրները մեծ ջանքով թափանցել են նորա արտագրութեանց վսեմութեան, գեղեցկութեան մէջ:

Միւսոն 1, Իւնդ 2, Տօմսօն 3 և ուրիշ ականաւոր հեղինակները նորա արդիւնքներից շատ օգուտ են քաղել: Շատ քիչ մատենագիրներ այնպէս խոր թափանցեցին մարդկային բնութեան մէջ, ինչպէս Շէկսպիրը. շատ քիչերը այնպէս լուրջացան բոլոր մարդկային գաղանքները, ամենաքողարկեալ հակամիտութիւնները, իւրաքանչիւր կրքի, իւրաքանչիւր աստիճանի և իւրաքանչիւր տեսակ կեանքի էութիւնը ինչպէս այս զարմանալի Նկարիչը: Նորա բոլոր շքեղ պատկերները անմիջապէս բնութեան է նմանում, այդ պատկերների բոլոր ստուերները զարմանք են պատճառում ուշադիր նշմարողին: Մարդկանց իւրաքանչիւր աստիճանը, իւրաքանչիւր տարիքը, իւրաքանչիւր կիրքը, իւրաքանչիւր բնաւորութիւնը նորա մօտ խօսումէ իւր սեփհական լեզուով: Իւրաքանչիւր մոքի համար նա գտնումէ ձև, իւրաքանչիւր զգացողութեան համար արտայայտութիւն, հոգու իւրաքանչիւր յուզման համար ամենալուրճ: Նորա նկարած նկարը է նուրբ գոյները փայլուն՝ երբ կամենումէ ցոյց տալ առաքինութեան փայլը. նորա վրձինը է շատ հրապուրիչ, երբ արտայայտումէ մեղմ կրքերի քնքոյշ

յուզմունքը, բայց միևնոյն վրձինը հսկայական է երևում, երբ արապայտումէ հոգու կոպիտ ալէկոծութիւնը:

Սակայն և այդ մեծ մարդը, շատերի նման նոյնպէս ազատ չէ մի քանի վատ կրիտիկոսների կծու յանդիմանութիւններից: Նշանաւոր սոփիստոս Վօլտէրը ճգնեց հաստատելու թէ Շէկսպիրը էր մի շատ միջակ հեղինակ, թէ էր և շատ պակասութեանց տէր: Նա ասումէր. «Շէկսպիրը գրումէր աւանց կանոնի. նորա արդիւնքները խառնի խուռն են, և ողբերգութիւնները և կատագրելութիւնները կամ ողբերգա-կատագրեկա-քնարա-հովուերգական ֆարսեր առանց նախագծի, առանց կապերի տեսարանների մէջ, առանց միութեանց. անխորթելի խառնուրդ վսեմի և ստորինի, սրտաշարժի և ծիծաղականի, ճշմարիտ և սուտ սրամտութեանց, լուրջ և անիմաստ խօսակցութեանց: Նոքա լի են այնպիսի մոքերով, որ արժանի են մի իմաստունի, և միևնոյն ժամանակ այնպիսի ցնորքներով, որ արժանի են միայն ծաղրածուն. նոքա լի են այնպիսի պատկերներով, որ պատիւ կ'ըներէր նոյն իսկ Հոմերոսին և այնպիսի տգեղ նկարն երով, որոնցից նոյն իսկ Սկարրօնը 1), կ'ամաչէր»:

Աւելորդ եմ համարում ժխտել այդ սարսափելի կարծիքները, որ ճգնումեն պակասեցնել Շէկսպիրի փառքը: Միայն կասեմ, թէ նոյն իսկ դոքա չ'կարողացան իրանց կամքի հակառակ չ'ասել թէ նա ունի շատ և գերազանց մոքեր: Մարդս ինքնասէր է. նա վտխնումէ գովել մի ուրիշին, որպէս զի, իրա կարծիքով, ինքը նորանով չ'ստորանայ: Վօլտէր իւր ողբերգութեանց լաւ տեղերով պարտական է Շէկսպիրին. բայց չ'նայելով դորան, նա համեմատեց նորան ծաղրածուի հետ և

1) Ֆրանսիական VIII դարու մատենագիր.

Սկարրօնից աւելի ստոր դասեց: Այս բոլորից շատ բան կարելի էր դուրս բերել, որ կ'վերաւորէր նորա յիշատակը. բայց ես զսպումեմ ինձ, յիշելով որ այդ մարդը այլ ևս կենդանի չէ:

Թէ Շէկսպիրը չէ պահպանել թատրոնական կանոնները, ճշմարիտ է: Սորա ճշմարիտ պատճառը, իմ կարծիքով, նորա վառվառն երեւակայութիւնն էր, որ չէր կարող հնազանդուել ոչ մի սահմանադրութեան: Նորա հոգին սլանումէր ինչպէս մի արծիւ և չէր կարող նա չափել իւր սլացումը այն չափով, որով չափումեն իւրեանց թռոյցքը ճնձղուկները:

Չկամեցաւ նա պահպանել, եթէ կարելի է այսպէս ասել միութիւնները 1) որոնց մեր այժմեան դրամատիկական բանաստեղծները այնպէս խիստ կ'պչումեն. չ'կամեցաւ նա շղթայել նեղ սահմաններով իւր երեւակայութիւնը. նա նայումէր միայն բնութեան, առանց ուրիշ բաների վերայ ուշադրութիւն դարձնելու: Նորան յայտնի էր, որ մարդկային միտքը կարող է թռչել արեւմուտքից արեւելք, մոլորական աշխարհքի ծայրիցը մինչև Անգլիայի սահմանները: Նորա հանձարը, բնութեան հանձարի նման, գրկումէր մի հաեացքով և արեգակը և ատոմները, հաւասար ճարտարութեամբ նկարագրումէր նա և հերոսին և ծաղրածուն, խելօքին և անմիտին, Բրուտոսին և կոշկակարին: Նորա դրամաները, բնութեան անչափելի թատրոնի նման լի են բազմատեսակութեամբ. իսկ բոլորը միասին կազմում են մի ամբողջ, որ չէ պահանջում ոչ մի փոփոխութիւն ներկայ թատերական մատենագիրներից: (Յառաջաբան Յուլիօս Կեսար ողբերգութեան. Վիլեամ Շէկսպիրի. Մ. 1787)

1) Այսինքն միութիւն տեղի, միութիւն ժամանակի և միութիւն գործողութեան: Այս երեք միութեանց պահպանելը պահանջումէր կեղծ դասականութեան ուղղութեամբ գրուած ողբերգութիւնները:

Շէկսպիրը շատ ուշ արժանացաւ արսպիսի փառքի: XVIII դարում գեռ ևս իմաստակութիւններ էին անում հանձարեղ ողբերգակի մեծութեան վերայ այնպիսի նշանաւոր մարդիկ ինչպէս էին Վօլտեր և Ֆրիդրիկոս Մեծը: XVIII դարում երբ Լէտուրնէրը հրատարակեց Շէկսպիրի ողբերգութեանց իւր թարգմանութիւնը Ֆրանսիական լեզուով՝ Վօլտէրը գրեց, «կարգացել էք դուք նորա զգուշի, անիմաստ գրուածները: Արիւնը եռ է գալիս իմ ուժից ընկած ջղերի մէջ, երբ խօսում եմ նորա վերայ: Բոլոր դժբաղդութեանց և խայտառակութեանց վերջ տալու համար, ամենից առաջ ես սկսեցի խօսել Շէկսպիրի վերայ Առաջին անգամ ես ցոյց տուի Ֆրանսիացիներին մի քանի աղանձներ, որոնց գտել էի նորա աղբի դէզէ մէջ: Շէկսպիրը է բարբարոս միմս, հարբեցող: (Московский Телеграфъ 1831, г. 38 ст-р 127)

Ֆրիդրիկոս Մեծը, որ կրթուած էր Ֆրանսիական ուղղութեամբ, այսպէս է խօսում Շէկսպիրի վերայ. «Դուք կ'տեսնէք Գերմանիայում թէ քնչպէս բեմի վերայ ներկայացնում են Շէկսպիրի մեր լեզուով թարգմանուած, զգուշի (abominables) դրամաները և քնչպէս ողջ հասարակութիւնը բաւականութիւնից թուանում է լսելով այդ անվայելուհի ֆարսերը՝ որ արժանի են Կանադեան վայրենիներին»: (Библи. д. Чт. 1857 г. № 4 ст-р. 189)

Առաջին մարզը, որ պատճաշ կերպով գնահատեց Շէկսպիրի հանձարը, էր գերմանացի նշանաւոր մատենախօս Լէոֆֆը: Հերդէրը իւր ինքնուրոյն, հասուն խելքով ցոյց տուեց, որ Շէկսպիրը դրամատիկական հանձար է: Նորանից յետոյ Վե-

յանդ 1) Էլէնթուրգ 2) և Նէֆէլ 3) իւրեանց թարգմանութեամբ Շէկսպիրի դրամաների՝ հաստատեցին վճռողապէս Անգլիացի բանաստեղծի մեծութիւնը: Անգլիացի մատենագիրների մէջ որոնք բացատրել են Շէկսպիրի գրուածները, նշանաւոր են, Պալլէէր, Կալլէիջ, Հալլամ և Կլիֆօր Զէմսէ:

Թարգմանութիւն Փիլոնովի խրիստոմատայի III հատորից. Դրամատիկական բանաստեղծութիւն:

Ս. Ս.

1) Վելանդ—գերմ. բանաստեղծ. ծնաւ 1733. մեռաւ 1823 թ. Շելլերի, Գեթէի և Հերդէրի բարեկամներ: Յայտնի է իւր ասպետական ժամանակի սերովը («Օբէրթոն» համարվում է նորա ընտիր քերթուածը ասպետական կեանքից):

2) Էլէնթուրգ. գերմ. մատենախօս. 1733—1820 թ:

3) Նէֆէլ—Օդեսոս — Վելիկիմ: Գերմ. մատենագիր 1767—1845 թ. Գրել է ընդհանուր դրականութեան պատմութիւնը և հրատարակել է Շէկսպիրի հեղինակութեանց իւր թարգմանութիւնը 9 հատորով:

կապիտան, որին Նիզդէմոնայի ամուսինը շատ յարգումէր և սիրում, շատ անգամ հրաւիրում էր իւր մօտ և պահումէր ճաշի. Նիզդէմոնան կամայ ակամայ մտերմացաւ նորա հետ. իսկ մաւրը շատ ուրախանումէր տեսնելով նոցա բարեկամական յարաբերութիւնները:

Այն ինչ, չար պրապորչիկը մոռանալով իւր ամուսնական հաւատարմութեան պարտքը և մաւրի հետ ունեցած բարեկամական յարաբերութիւնները, սաստիկ սիրեց Նիզդէմոնային և մտածումէր թէ ինչպէս կարողանայ բաւականութեամբ հաւատարիմ ամուսնուն՝ չհամարձակուեցաւ յայտնել նորան իւր ցանկութիւնը, բացի դորանից և վախճանումէր սարսափելի մաւրից: Ի՞նչուր տեղը նա ամենայն հնարք գործ դրեց տեղեկացնելու Նիզդէմոնային իւր զգացումը. նորա կողմից մի պատասխան, մի յոյս չերեցաւ: Այն ժամանակ նա կարծեց թէ Նիզդէմոնայի անտարբերութեան պատճառը այն է, որ նա սիրումէ կապիտանին, ուստի և շուտով նորա անզուսպ սէրը փոխուեցաւ անզուսպ ատելութեան, և նա սկսեց մտածել գտնել մի միջոց, որով սպանի կապիտանին և ապա մաւրին, որպէս զի յետոյ ազատ կերպով իւր ուղածը անի: Այդ նպատակով նա վճռեց զըպարտել մաւրի առաջ Նիզդէմոնային, իբր թէ սիրումէ կապիտանին: Բայց մաւրը այնպէս ջերմ կերպով սիրումէր իւր կնոջ, որ պրապորչիկը նորան հաւատացնելու համար սպասեց աւելի յարմար առիթի: Պատահեց մի անգամ որ կապիտանը զայրանալով մի դիշերապահի վերայ, բարձրացրեց նորա վերայ իւր սուրը և վերաւորեց. մաւրը իմանալով այդպիսի անզգուշութեան համար՝ իսկոյն հանեց նորան պաշտօնից: Բարի Նիզդէմոնան խղճալով կապիտանին խնդրեց ամուսնուն որ ների և կրկին առաջուայ պաշտօնը տայ: Մաւրը մի անգամ ասաց պրապորչիկին թէ այնքան ոյժ չունի

ընդդիմանալու Նիզդէմոնայի խնդիրքին և ստիպուած է կատարելու. իսկ պրապորչիկը, օգուտ քաղելով այդ հանգամանքից՝ ասաց. «Երևումէ որ Նիզդէմոնան դուրա համար իւր պատճառները ունի»։ «Ի՞նչ պատճառներ» հարցրեց նորան մաւրը: «Նա չեմ կամենում ձեզ միմեանցից դեմը պատասխանեց պրապորչիկը, «բայց պէտքէ դուք ինքներդ բաց անէք ձեր աչքերը և տեսնէք ամենայն բան»։ Այս խօսքերը իսկոյն կասկած ձգեցին մաւրի սիրտը, որ աւելի ևս զօրեղացաւ, երբ Նիզդէմոնան աւելի և աւելի սկսեց խնդրել կապիտանի մասին, յիշելով նորա երկարամեայ ծառայութիւնները, բարեկամութիւնը և մինչև անգամ պատահմամբ ասաց. «Նա մի այնպիսի ծանր յանցանք չէ գործած, բայց դուք, մաւրներդ, այնպէս տաքարիւն և բորբոքուող էք, որ ամենայն մի շնչին բանի համար բարկանում և կամենում էք վրէժխնդիր լինել»:

Մաւրը սաստիկ վրդովւած՝ դարձաւ պրապորչիկին խորհուրդ հարցնելու և նորանից պահանջեց որ իւր առաջուայ մութ դիտողութիւնները բաց կերպով յայտնէ: Նա առաջ ձևացրեց թէ չէ կամենում վերաւորել մաւրին, բայց յետոյ իբր կարեկցելով ասաց. «Նիզդէմոնան նորա համար է այդպէս արտում կապիտանին պաշտօնից ձգելու մասին, որովհետև միշտ բաւականութիւն էր զգում նորա գեղեցիկ դէմքը տեսնելով, այն ինչ ձեր սև գոյնը դուր չէ գալիս նորան»։ Մաւրը այս խօսքերից վերաւորւած՝ բարկութեամբ գոչեց. «Այդ լեզուդ, որ համարձակւումէ այդպիսի արատներ կ'պնդել կնոջ», տակիցը կ'հանեմ»:

Այն ժամանակ պրապորչիկը կրկին իրան տխուր ձևացնելով ասաց. «Եթէ իմանայի թէ դուք կասկածելու էիք իմ հաւատարմութեան մասին, բոլորովին կ'լռէի և սառնասրտութեամբ հեռուից կ'դիտէի թէ ինչպէս կապիտանը և կինդ խաբումն ձեզ . . . և այլն»։ Մաւրը պատասխանեց նորան

բարկութեամբ. «Ի՞նչ դու քո մեղադրանքները չ'հաստատես ամենաշոշափելի փաստերով, այն ժամանակ աւելի լաւ կ'լինէր որ համբ ծնուէիր»: Եւ պրապորշիկը խոստացաւ շատ շուտով հաստատել իւր խօսքերը դրական փաստերով:

Այդ բողոքից սկսած դժբաղդ մաւրը վերաւորուած նախանձի ամենասուր նետով, սկսեց սպասել այն օրին, երբ չար պրապորշիկը պէտքէ հաստատէր իւր զրպարտութիւնները նոյն պիսի խորամանկ նոր զրպարտութիւններով:

Երկար ժամանակ մտածումէր պրապորշիկը և վերջապէս ահա թէ ինչ հնարեց: Նա նկատեց որ Դիզդէմոնան իւր հետ ման էր ածում մի շատ ճարտարութեամբ նկարուած թաշկինակ, որ ընծայել էր նորան մաւրը և որին Դիզդէմոնան նոյնքան սիրումէր, որքան և ամուսինը:

Մենք արդէն վերև յիշեցինք թէ Դիզդէմոնան շատ սիրումէր պրապորշիկի կնոջ և շատ անգամ նորան պահումէր իւր մօտ կամ ինքը գնումէր նորա մօտ: Ահա մի այդպիսի այցելութեան ժամանակ, երբ Դիզդէմոնան պրապորշիկի փոքրիկ աղջկան գրկած խօսեցնումէր՝ խաբեբան ճարպիկութեամբ հանեց նորա գրպանից նկարներով զարդարած թաշկինակը և միւս օրը ծածուկ գցեց կապիտանի սենեակը: Դիզդէմոնան իսկոյն չ'նկատեց թաշկինակի կորուստը, բայց երբ իմացաւ, շատ վախեցաւ և մեծ վրդովմունքի մէջ սկսեց որոնել: Իսկ ինչ վերաբերումէ կապիտանին, նա գտնելով Դիզդէմոնայի թաշկինակը, առանց կոսկածելու թէ ինչպէս է վայր ընկել իւր սենեակում, վճռեց իսկոյն վերադարձնել:

Բայց սպասեց այնպիսի միջոցի, երբ, ինչպէս իրան յայտնի էր, մաւրը տանը չէր և այդ ժամանակ գնաց և բախեց մաւրի տան ետևի դուռը: Բաղդը կարծես խօսք էր կապել նենդ պրապորշիկի հետ դաւաճանելու անմեղ Դեզդէմոնային, որովհետև մաւրը եկաւ տուն հէնց այն ժամանակ երբ կապիտանը

գեռ բախումէր դուռը: «Ով է այդ գոչեց նա բարկութեամբ: Երբ կապիտանը լսեց նորա ձայնը, վախեցաւ, իսկոյն հեռացաւ և սկսաւ փախչել. այնպէս որ երբ մաւրը բացարաւ դռները փողոցում էլ ոչ ոք չ'կար: Կատաղած՝ վերադարձաւ նա տուն և հարցրեց կնոջը թէ ո՞վ էր բախում դուռը: Նա պատասխանեց. «Չ'գիտեմ». — «Իսկ ինձ թուումէ թէ կապիտանն էր: — «Չ'գիտեմ նա էր թէ ուրիշը՝ պատասխանեց անմեղ Դիզդէմոնան և մաւրը հարկաւոր համարեց այս անգամ զսպել իւր կատաղութիւնը: Բայց նա չէր կարող այդ բանի մասին չ'ասել պրապորշիկին, որը իւր կողմից խոստացաւ տեղեկանալ կապիտանից: Եւ արդարեւ նա միանգամ պատահելով կապիտանին սկսեց խօսել հետը (իսկ այդ միջոցին Օտէլ լոն Եագօի խորհուրդով գաղտնի դիտումէր մի կողմից) ամենասովորական առարկաների վերայ. բայց ձեռները այնպէս շարժում էր, ծիծաղեց այնպէս թուլանում, որ կարծես թէ խօսակցութիւնը մի շատ զարհուրելի և ծիծաղելի բանի վերայ էր: Սակայն Դիզդէմոնայի մասին մի խօսք անգամ չ'եղաւ նոցա մէջ: Երբ կապիտանը հեռացաւ, մաւրը շտապով մօտեցաւ պրապորշիկին, որը երկար այս այն կողմ ձգձգելուց յետոյ ասաց. «Նա ամէն բան ինձ բաց ասաց, երևումէ որ ձեր կինը ամենայն անգամ, երբ դուք բացակայ էիք, նորա հետ տեսութիւն էր նշանակած: Դեռ այդ բաւական չէ, նա նորան ընծայել է այն գեղեցիկ թաշկինակը, որ ստացել էր ձեզանից իւր հարսնացու ժամանակ:»

Այս խօսակցութիւնից յետոյ վէպիկը զրամայից ուրիշ ընթացքով է գնում: Մաւրը ցանկանալով համոզուել պրապորշիկի խօսքերի ճշմարտութեան մէջ՝ հարցնում է իւր կնոջը թաշկինակի մասին: Նա, որ ոչ մի բանում մեղաւոր չէր, վրդովմունք և չէ իմանում ինչ պատասխանի: Խորհուրդ է առնում պրապորշիկի կնոջ հետ թէ ինչպէս մեղմացնի իւր ամուսնուն բարկութիւնը. բայց նա մասնակից լինելով իւր ամուսնուն

Դիզգէմնայի զրպարութեանց մէջ, նորան ոչ մի օգտակար և զրական խորհուրդ չի ապրիս: Յետոյ վէպիկի մէջ պատմվումէ թէ ինչպէս պրապորշիկը աւելի ևս զրգուումէ մաւրի նախանձր, հեռուից ցոյց ապրով Դիզգէմնայի թաշկինակը մի կնոջ (կար անող) ձեռքին: Մաւրը տեսնելով այդ բանը՝ արդէն մտածումէ սպանել կապիտանին և այդ սպանութիւնը կատարելու համար կաշառումէ պրապորշիկին: Կապիտանի սպանման փորձը կատարվումէ այնպէս ինչպէս ցոյց է տուած դրամայում: պրապորշիկը կոտորումէ կապիտանի ոտը և այլ ևս յոյս չունենալով թէ կառողջանայ յայտնումէ մաւրին: Դիզգէմնան սրտանց խղճումէ կապիտանին և անգութ պրապորշիկը օգուտ քաղելով այդ դէպքից ասումէ մաւրին. «Չարմանալի չէ, որ նա այնպէս ցաւումէ նորա վերայ, չէ՞ որ կապիտանը նորա հոգին էր:— «Նորա հոգին, զայրացած գոչումէ մաւրը. 0՛ ես կ'հանեմ նորանից այդ հոգին»: Եւ իսկոյն դորանից յետոյ մաւրը խորհուրդ է անում պրապորշիկի հետ թէ ի՞նչպէս սպանի Դիզգէմնային: Պրապորշիկը նորան առաջարկումէ մի բարբարոս կան միջոց. լքցնել մի պարկ աւազ և ծեծել նորան այդ պարկով մինչև որ մեռնի, որպէս զի մարմնի վերայ բռնութեամբ սպանուած լինելու հետք չ'երևայ. իսկ յետոյ խորտակել դիակի վերայ ննջարանի առաստաղը և այդ դէպքը համարել նորա մահուան պատճառ: Մտածածը—կատարուած էր: Բայց հազիւ թէ թաղեցին անմեղ Դիզգէմնային, որին ցաւում և յիշումէին ամէնքը արտասուելով, երբ խիղճը սկսեց անտանելի կերպով տանջել մաւրին և նա սաստիկ բարկանալով անաստուած պրապորշիկի վերայ, անպատճառ կ'սպանէր, եթէ չ'վախենար վենետիկի կառավարութեան առաջ պատասխանատուութիւնից: Այնուամենայնիւ նա հեռացրեց նորան ծառայութիւնից: Պրապորշիկը վրէժխնդրութեան ոգով վառուած, մեղադրեց մաւրին վենետիկի ծերակոյտի առաջ կապիտանին

սպանելու համար արած փորձի (որ արդէն նոցա ցանկութեան հակառակ առողջացել էր և ման էր գալիս փայտէ շինած ոտով) և Դիզգէմնայի սպանման մասին, հաստատելով թէ մաւրը յորդորեց իրան ևս մասնակցելու այն չարագործութեանց մէջ, բայց թէ ինքը մերժել է և այդ պատճառով ընկել է նորա աչքից: Մերակոյտը հրամայեց բռնել մաւրին Կիպրոսում և ենթարկել տանջանքի. բայց և ամենախիստ տանջանքները անգամ չ'կարողացան խոստովանել տալ նորան իւր յանցանքները: Այն ժամանակ նորան երկար բանտարկելուց յետոյ վճռեցին յաւիտեանս աքսորել հայրենիքից և այդ աքսորանքի մէջ սպանուեցաւ Դիզգէմնայի ազգականներից: Իսկ ինչ վերաբերումէ պրապորշիկին, նորան կալանաւորեցին մի քանի խարբաւների հետ մի չարագործութեան մասնակցելու համար, ենթարկեցին տանջանքների և այնպէս խիստ չարչարեցին, որ շուտով մեռաւ: «Այսպէս ահա Աստուած» աւելացնումէ վէպիկի հեղինակը, «վրէժխնդիր եղաւ Դիզգէմնայի անմեղութեան մասին: Իսկ այս բոլոր պատմեց նոյն իսկ պրապորշիկի կինը. ամուսնու մահուանից մի քանի օր յետոյ»:

Ահա այն ցանցի նման աղճատեալ նիւթը, որից Շէկսպիրը ստեղծեց իւր ամենաընտիր արդիւնքներից մէկը, որ մեծ համակրութիւն, մեծ ուշադրութիւն զարթեցրեց: Բայց ի՞նչպէս կարողացաւ վարուել այդ մեծ բանաստեղծը վէպիկի այդպիսի հասարակ և կոպիտ նիւթի հետ, որ չէ ներկայացնում ոչ մի իրական կեանքի պատկեր: Ի՞նչպէս կարողացաւ նա ստորագրել, նուրբ կերպով գծագրել և այդպէս որոշ կերպով հանդէս բերել երեք հրաշալի ստեղծած բնաւորութիւններ: Ջիրալդ Յինտիօյի վէպիկի մէջ բնաւորութիւնները շատ թոյլ են. մենք տեսնումենք պորուշիկի (Նագո) մէջ—մի աներեւակայելի չարագործի: Դիզգէմնայի մէջ—մի բարի բայց անհաստատ բնաւորութիւն ունեցող կնոջ անգոյն տիպ. նոյն իսկ մաւրը երե-

ուումէ մի շատ սովորական նախանձոտ մարդ։
Բոլոր այս սքանչելի փոփոխութիւնները արու—
նախանձի զգացման այն հայեցողութեան կէտի վերայ հիմնուած,
որ զարթեցաւ նորա մէջ կարգալով իտալական այդ վեպիկը,
և ինչպէս որ այդ հայեցողութիւնը արտայայտուեցաւ գլխա-
ւորապէս Օտէլլօի բնաւորութեան մէջ, ուստի և դրամայի բոլոր
մնացած բովանդակութիւնը ենթարկուեցաւ նորա ազդե-
ցութեան։ Բոլոր միւս անձնաւորութիւնները տեղի տուին Օտէլ-
լօին, կարծես ածելու արձակ ասպարէզ տալու համար այդ զօ-
րեղ բնաւորութեան, որ իւր առաջ ունի կրքի անվերջանալի,
այրող պաշարը։ Զիրալդ Յինտիօյի վեպիկի բարոյական իմաս-
տը—իսկ վեպիկը առանց բարոյական իմաստի անօգուտ է—այս
է երևում։ «մարդ չ'պէտքէ մեծ վստահութիւն և հաւատ
ցոյց տայ մարդկանց, որովհետեւ նորանց մէջ կ'գտնուեն և
այնպիսի չարագործներ, ինչպէս այդտեղ պրապորչիկը, որոնք շատ
դժբաղդութիւններ կարող են պատճառել»։ Բացի այդ գլխա-
ւոր իմաստից, հեղինակը վեպիկի մի քանի տեղերում յայտ-
նումէ իւր գործնական նկատողութիւնները, որ պարզ երևումէ
թէ պատկանում են նորա անձնաւորութեան և ժամանակին։
Նոցանից մի քանիսը շատ բնական են. այդպէս օրինակ Դէզ-
դէմոնան պրապորչիկի կնոջ հետ խորհուրդ անելիս թէ ինչպէս
մեղմացնի իւր զայրացած և նախանձոտ ամուսնու բարկու-
թիւնը, ասումէ. «ես շատ եմ վախենում, որ կենդանի օրինակ
չ'դառնամ աղջկանց համար, որպէս ղի նոքա իրանց ծնողաց
կամքի հակառակ մարդու չ'գնան»։

Իսկ ինչ վերաբերում է Նէկսպիրի դրամային՝ նա ինչպէս
և ամենայն մի վտեմ արդիւնք իհարկէ ոչ մի բարոյական կամ
խրատական գաղափար չէ արտայայտում, այլ որոշ կերպով
նկարագրում է նախանձից կրած տանջանքի բոլոր ծանրու-
թիւնը, և նկարում է դորան այնպիսի գոյներով, որ ակամայից

մենք կարեկցում ենք նախանձոտ մարդուն, որ ենթարկուած
է այդ տանջանքին, կարեկցում ենք մինչև անգամ և այն լու-
պէին, երբ նա այն աստիճանի իրան մոռանում է, որ ստիպում
է ուրիշներին վշտանալ։ Հետեւապէս խօսք չէ կարող լինել
վեպիկի այդպիսի ազդեցութեան՝ Նէկսպիրի հանձարի վերայ,
ինչպէս օրինակ Պլուտարքոսի կենսագրութեան ազդեցութեան՝
«Վօրեօլանոսին» ստեղծելու ժամանակ։ Հարցը միայն նորանումն
է, թէ Նէկսպիրը ի՞նչ չափով է օգուտ քաղել վեպիկից իւր
նպատակի համար, ի՞նչպէս է նա կարողացել փոփոխել այն
թոյլ բնաւորութիւնները, որ պատահում ենք վեպիկի մէջ և
ի՞նչպիսի նորութիւններ է հարկաւոր համարել մտցնել իւր
դրամայի մէջ։

Այդ տեսակետից եթէ քննելու լինենք «Օտէլլօն» կ'տես-
նենք որ Նէկսպիրը ամբողջապէս մոցրել է իւր դրամայի մէջ
վեպիկի բոլոր կարևոր դէպքերը և երբէք զոռ չէ տուել իւր
երեւակայութեան նոր բան ստեղծելու։ Բայց աւելի մեծ ուշադ-
րութիւն է դարձրել այն տեսարանների վերայ, որոնց մէջ
գործում է Օտէլլօն—դրամայի այդ գլխաւոր հերոսը—և հերոսի
յարաբերութեանց վերայ շրջապատած անձնաւորութեանց հետ։
Նէկսպիրի արծուի աչքերից ամենից առաջ չ'ծածկուեցաւ
Օտէլլօի մօտ ներկայացնել մեծ հակառակ անձեր, և երևում
են Նազօն ու Դէզդէմոնան, որոնք նոյնքան հակառակ են մի-
մեանց, որքան որ իւրաքանչիւրը նոցանից իւր կողմից հակա-
ռակ է Օտէլլօին։ Սակայն Նազօի յարաբերութիւնը Օտէլլօի
հետ բոլորովին այնպէս չէ, ինչպէս վեպիկի մէջ պրապորչիկի
և մուրի յարաբերութիւնները։ Ս. յստեղ պրապորչիկը ատում
է Դէզդէմոնային, որովհետեւ չ'կարողացաւ նորան իւր նպատա-
կին ծառայեցնել, ուստի և այդ ատելութիւնից դրդուած հնա-
րում է ամենայն միջոցներ նորանից վրէժը առնելու համար։
Մաւրի սիրտը կասկած չէլ և դորանով կորցնել Դէզդէմոնային—

տհա այն սատանայական միջոցը, որ մտածեց եսասէր և սիրոյ ու ատելութեան մէջ հնարագէտ վննետեկեցին: Պէտք է բոլորովին արդարութիւն տալ վէպիկին, որ այդպիսի յարաբերութիւն պրապոքիկի Ռէզդէմոնայի հետ շատ բնական է և մինչև անգամ ամենին աւելի բնական կ'թուի այդ՝ քան ատելութեան այն պատճառները, որ ցոյց է տալիս Նագոն Օտէլլօի դէմ: Բայց բանը նորանումն է, որ Շէկսպիրը Օտէլլօին բարձր բնաւորութիւն տալով լուրթեամբ անցաւ Նագոի կրքի մասին Ռէզդէմոնայի վերայ (որովհետեւ եթէ այդպէս չ'անէր Օտէլլօի անձնաւորութիւնը կ'թուլանար) և շատ ճարտարութեամբ Նագոի ատելութիւնը ոչ թէ Ռէզդէմոնայի վերայ ուղղեց, այլ Օտէլլօի: Բացի դորանից Նագոի բնաւորութեան հիմնական կէտերը այնպիսի ճշտութեամբ և որոշ կերպով է արտայայտած Շէկսպիրի մէջ, որ էլ հարկաւորութիւն չէ երևում նորա մաւրի դէմ ունեցած ատելութեան պատճառի վերայ ուշադրութիւն դարձնել: Նագոն իւր բնաւորութեամբ բնական օրէնքների համեմատ պէտք է ասէր Օտէլլօին, ինչպէս ամենայն չարութիւն միշտ ատում է ամենայն բարութեան և ճշմարտութեան: Նագոն — այն աստիճանի եսասէր և փառասէր բնաւորութեան տէր մարդէ, որ ամենայն նախանձով և ատելութեամբ նայում է ուրիշների յաջողութեան, բաղդաւորութեան և խաղաղութեան վերայ. այդ կատաղի նախանձին բաւականութիւն տալու համար նա դործում է ամենայն չարագործութիւն. խաբեքայութեամբ փող կորզել ուրիշներից, ձեռք ձգել զըպարտութեամբ և ցածութեամբ պատիւ, յարգանք՝ շղթայել մէկին իւր նենգ ցանցերով — որպէս զի յետոյ զուարճանայ ուրիշների վշտերով՝ և մի խաղաղ կեանք դժոխայինի դարձնել — այս բոլորը պարաստ է կատարել Նագոն, որովհետեւ սաստիկ կերպով արհամարհում է բոլոր իւր շրջապատած անձնաւորութեանց և սիրում է միայն իրան: Այդ արհամարհանքի պատճառը հիմնում է նորա վե-

րայ, թէ բոլոր մարդիկ, իւր կարծիքով, յիմար են իրանից և իւր ամէն մի գործի մէջ տեսնում է կամ սեփհական խելք կամ մարդկային յիմարութեանց մեծ պաշար: Այդպիսի սխալ եզրակացութիւն իւր գերեզանցութեան մասին, Նագոն անկասկած հանում է այն յարգանքից, որ զգում է դէպի Դարդույն խելք, և այլ ևս ուշադրութիւն չէ դարձնում մարդկային բնութեան միւս յատկութիւնների վերայ, ոչ մի ուշադրութիւն չէ դարձնում մարդու բարոյական կողմի վերայ, որովհետեւ նորա կարծիքով բարոյական կողմը է յիմարութիւն: Ուրեմն շատ բնական է, որ Նագոն ոչ ոքին հաւատ չ'ընծայելով և հաւանելով, պէտք է ծաղրի նորանց, որոնք միամտութեամբ իւր գործիքն են դառնում: Բայց որքան էլ ծաղրում է նա ուրիշներին, որքան և խորին կերպով դարմանում է իւր խելքի գերեզանցութեան վերայ, նորան այնուամենայնիւ չէ յաջողվում ոչ մի բանի վերայ հաստատ մնալ. նորան, չնայելով բոլոր աշխատութեան, չէ յաջողվում, իւր համոզումի մէջ պինդ և բարձր մնալ. այնպէս որ նորա սիրտը կրծող նախանձի որդը մի րոպէ հանգստութիւն չէ տալիս և դրդում է նոր խուզարկութեանց, նոր խաբեքայութեանց և յանցանաց:

Շատ ճիշտ կերպով զգաց Շէկսպիրը, թէ Նագոի չար հոգին պէտք է բազմակողմանի երևայ: Նորա համար նորա անձնաւորութեան դէմ անհեռատես և թեթեւամիտ Ռօդոլֆօին է դնում, որ այնքան կուրացած է իւր լոկ անասնական կրքին բաւականութիւն տալու ձգտումից, որ ընդունակ է լինել խաղալիք բոլորի՝ ով կամենար օգնել նորան իւր նպատակին հասցնելու համար: Բացի դորանից Նագոի կինը, մաւրի կնոջ այն նենգամիտ բարեկամուհին չէ, որ հասկանում է մարդու նախազիծները թէև բոլորովին չէ հաւանում, ինչպէս նկարագրուած է վէպիկի մէջ. ընդհակառակն էմիլեան դրամայի մէջ — անարգուած, միամիտ և անկեղծ արարած է, որ նոյնքան մը-

աւար կերպով զօրեղ է, որքան բարոյական. նա այնպէս հաս-
տատ կերպով համոզուած է Նագօի գերեզանցութեան իւր
վերայ, որ մինչև անգամ չէ կարող քննել այն վարմունքները,
որոնցով նորա ամուսինը համոզում է իրան: Նա միշտ պատ-
րաստ է ամէն բան անել իւր ամուսնուն սիրելի լինելու հա-
մար: Երբորդ անձը, որի հետ ամուր կերպով կապուած է Նա-
գօն—բարեօրտ, միամիտ և անկեղծ Կասսիօն է: Նորա մէջ
տեսնում ենք իւր վիճակից շատ գոհ մարդու, որ իւր գե-
ղեցկութեամբ և ճարտարութեամբ միշտ գրաւում է կանանց
և այնքան միամիտ է, որ բոլորովին չէ կասկածում Նագօի նենդ
մտադրութեանց մասին: Զարմանալի չէ, որ այդպիսի մարդկանց
մէջ Նագօն պէտք է զգայ իւր գերեզանցութիւնը և մեծ ա-
տելութեամբ նայի երջանիկ, գոհ և իւրեանց վիճակով ու բա-
րոյապէս բարձր Դէզդէմոնայի և Օտէլլօի վերայ:

Դէզդէմոնան՝ արդարև այն վեհ—գեղեցիկ կանանց
մէկն է, որոնք իւրեանց հայեցողութեամբ կեանքի և կանացի
պարտաւորութեանց վերայ, չեն յենվում ոչ մի շատ կամ քիչ
սահմանափակող բարոյական օրէնքներին, այլ անդադար ամէն
քայլափոխում ցոյց են տալիս խորին հասկացողութիւն կանանց
կեանքի նշանակութեան վերայ: Այդպիսի կանայք, ինչպէս
Դէզդէմոնան, երբեք չափից չեն անցնում ոչ թէ երկիւղից,
այլ որ իրանց բնաւորութիւնը այնպէս է. նոքա իւրեանց ան-
կեղծ, մաքուր բնաւորութեամբ չեն հաւատում աշխարհային
վատ գործերի և խաբեբայութեանց: Ահա թէ ինչու Դէզդէ-
մոնան չէ վախենում փախչելու ծնողական տնից Օտէլլօի մօտ,
որին նա ընտրեց իրան ամուսին, բայց միևնոյն ժամանակ չէ
ոչ աշխարհը ու ոչ նա մինչև անգամ մի մաղաճափ չէր շեղուիլ
իւր պարտաւորութիւններից: Դէզդէմոնան հազիւ թէ ընդու-
նակ է մոլեգին սիրելու. բայց և ոչ մէկ կին նորա նման չէ
կարող սերտ կերպով կապել իւր բաղդը մի մարդու բաղդի

հետ, որի հետ նա կապել է, ոչ թէ այն պատճառով, որ գրա-
ւուեցաւ նորա արտաքին տեսքից, ճարպիկ ու զրաւիչ վարմուն-
քից, այլ նորա արժանաւորութեանց վերայ հիանալով և բացի
դորանից անկեղծ կարեկցութիւնից այն մարդու վերայ որից ամէնքը
աւելի վախենում էին քան յարգում, աւելի ստիպուած համբե-
րում էին քան սիրում: Դէզդէմոնան պարտաւորութեան ձայնին
այնպէս հնազանդ է, որ բոլորովին անընդունակ է քննելու թէ
ինչ պատճառներ ունի Օտէլլօն նախանձուելու, ուստի և որևի-
ցէ զգուշութիւն չէ գործ զնում նորա անզսպելի, կործանիչ
կրքի կամ Նագօի խարդախութեանց, ինտրիգների և նուրբ
հաշիւների դէմ: Համեստ, խաղաղ, ամենայն յարաբերութեանց
անտարբեր, այդ վիշտը, տանջանքը իւր սրտում իբրև մի գանձ
պահող Դէզդէմոնան՝ լինում է գոհ և իւր համեստութեան,
անարատութեան և արդարութեան. հաւատարիմ մնալով մինչև
վերջին րոպէն իւր սիրոյ և ամուսնուն:

Բայց ինչպէս պատահեցաւ որ այդ մարդը—Օտէլլօն
այն աստիճանին հասաւ, որ զոհեց այնպիսի գեղեցիկ, առա-
քինի արարածի: Զինուոր հոգւով և մարմնով մեծացած պա-
տերազմական դաշտերում, մշտական վրտանգների և շփոթու-
թեանց մէջ, շատ վաղ զօրացրեց իւր սրտում փառքի, պատուի
ձգտումը և այդ պատուի համար պատրաստ է ամենայն նեղու-
թիւն կրել, որովհետև դա նորա համար է միակ արժանաւո-
րութիւնը, միակ երջանկութիւնը աշխարհիս երեսին: Առանձ-
նացած բաժանուած լինելով մարդկանցից և ծագմամբ ու իւր
տիպին յատուկ յատկութեամբ՝ նա չէ յարգում նորանց, որով-
հետև նոքա չեն պահպանում իւրեանց պատիւը այն խստու-
թեամբ՝ ինչպէս ինքը աշխատում է իւր պատուի համար:
Բայց օտար մարդկանց մէջ առանձնութիւնը ճշնում է նորան,
և նա որոնում է մի մարդու, որ հասկանար ու գնահատէր իւր
արժանաւորութիւնը: Նա մինչև անգամ աշխատում է բարե-

կամանակ նոցա հետ, որոնք աւելի մօտ են իրան, ուրեմն և աւելի տեղեակ իւր բնաւորութեան: Նւ ահա բաղդը ուղարկում է մաւրին աներեւակայելի բաղդաւորութիւն: Աննետկի առաջին գեղեցիկ և խելօք աղջկէր յաղթելով բոլոր արգելքներին, ընտրում է նորան իւր ամուսին և պարգևում է այնպիսի երջանիկ օրեր, որոնց ազդեցութիւնից Օտէլլօն փայլում է նոր կեանքով: Աստուծոյ ատեղծած աշխարհը նորան այնպէս պայծառ և գեղեցիկ է երևում, որ նա պատրաստ է սրտանց գրկել ամենայն մարդու: Կնոջ սիրոյ հետ միաւորվում է և այն իդէալ պատուի՝ որ անբաժանելի մնաց նորա հետ այնքան ծանր և վտանգներով լի տարիների ընթացքում, որին անարատ և հեռու պահեց աշխարհային ցածութիւններից: Իւր կնոջ սիրոյ ազդեցութիւնից, նա սկսում է սիրել և իրան շրջապատողներին, խօսել, զուարճանալ նոցա հետ. նա վախենում է մինչև անգամ, որ կնոջ վերայ ունեցած սէրը չ'թուլացնի իւր անաչառ քննող բնաւորութիւնը. բայց մարդկանց վերաբերմամբ կակղելով նա մնում է միևնոյն պատուին ձգտող մաւրը հեռու մարդկային ամենայն չարութիւնից և նենգութիւնից: Նա մինչև անգամ չէ կարող մտածել թէ մարդիկ մինչև որ աստիճանի նենգ և չար կարող են լինել: Նա հարգելով սրբի այդ անգիտակցութեան մէջ գտնուած էր և նորա հորոհար: Նա պէտք է չ'հասկանար կեղծաւոր խորամանկ Նազօին, նա պէտք է չ'գնահատէր Դէզդէմոնային: Նազօի դժոխային թակարդները խորտակեցին այդ սէրը և ստիպեցին Օտէլլօին ուշադրութիւն դարձնել զրպարտութեան վերայ, որ վերաւորում էր իւր պատիւը, հետեւապէս և ստորեցնում իրան իւր աչքի առաջ, և այդ էր պատճառը, որ նա բացատրութիւն չ'պահանջեց Դէզդէմոնայից: Նրկար և սարսափելի շփոթութիւններից յետոյ, նա միշտ աշխատում էր համոզուելու և միշտ մոքովը անգամ չէր համարձակվում անցկացնել վերաւորելու այդպիսի կեխտոտ

մեղադրանքներով այն Դէզդէմոնային՝ որ իւր մէջ պարունակում էր բոլորը, ինչ որ ստիպում էր նորան սիրել կեանքը: Բայց թշուառականը չէր տեսնում այն նենգ ձեռքը, որ աւելի և աւելի մոլորեցնում էր իրան անկանելի որոգայթներով: Դժբաղդը չէր կարող կանգնել կամ յետ դառնալ. քանի որ նա խանձը այդ նենգ մարդու շնորհիւ աւելի և աւելի աճում էր իւր մէջ: Բայց ի՞նչպէս վարուեցաւ նա. ի՞նչ վճռեց: Նւ այդ վերջին բայց սոսկալի ներքին կռուի միջոցին, նա չ'ենթարկուեցաւ իւր այրող կրքի հոսանքին. նա կամեցաւ պատառել Կասսիօյի մարմինը, բայց միևնոյն ժամանակ չէր կարող կատարել ազատ կերպով առանց արատաւորելու իւր պատիւը, ուստի վճռեց սպանել գիշերով. կատաղութիւնը դրդեց սպանել և Դէզդէմոնային, որի մէջ նա միայն խաբեբայութիւն և նենգութիւն էր տեսնում: Եւ նա սպանեց նորան ոչ թէ կրքից կուրացած ժամանակ, առանց հաշիւ տալու իւր կատաղութեան, այլ քննելով գործը զարմանալի սառնութեամբ: Նւ այդ սպանութիւնը ոչ թէ նորա բնութեան տարրերի ազդելուց կատարած պէտք է համարել՝ այլ իրրեւ պատիժ այն կնոջ՝ համար, որ խլեց այն խեղճ, ամենից ձգուած մարդու միակ գանձը—պատիւը. և այն էլ ինչպէս: Նա սպանում է Դէզդէմոնային հաստատ համոզուած լինելով իւր արածի արդարութեան վերայ, բայց և նորա վերջին շնչի հետ դադարում է նա և ապրելուց, և մտածելուց, և զգալուց, ինչպէս առաջ և ամենից աւելի ընկճուեցաւ նա, երբ ծակաթաղիւր հարուածեց նորան վերջին սոսկալի հարուածով: Դէզդէմոնան անմեղ է երևում, նորա և իւր պատիւը չեն արատաւորուած և մաւրը երևում է կոյր—անմիտ կործանող՝ իւր սեփհակսն բաղդին: Բոլոր այն դատողութիւնները, վշտերը և համոզումները, որոնց մաւրը այնպէս ուղիղ և հաստատ էր համարում և որոնք, նորա կարծիքով, ուրիշ ելք չուներին բայց եթէ Դէզդէմոնայի

մահը—այս բոլորը յանկարծ փոխվում է մի անմիտի անմիտ փեշիկի, նման այն մեծ շինութեան, որի հիմքը աւազել վերայ էր հաստատուած, որը կործանուեցաւ առաջին քամուց և ջախջախեց անմիտ շինողին իւր ծանրութեան տակ։ Մի րոպէ տառջ այնպէս խիստ—ինչպէս իւր հայրենիքի թաթար քամին—մաւրը՝ զգայով իւր ոչնչութիւնը՝ Դեզդէմոնայի առաջ, որի պատկերը կրկին հանգիստանում է նորա առաջ իւր բոլոր փայլով և գեղեցկութեամբ՝ դառնում է թոյլ, մի անպաշտպան մանուկ։ Նորան վերադարձում են, ստորացնում ինչպէս մի սովորական յանցաւորի, իսկ նա՝ որի առաջ երբեմն դողում էր թշնամիների անհուն բազմութիւնը, կորցնում է իրան և չգիտէ ինչ անէ, երբ մի մանուկ գինաթափ է անում նորան և նորա սեփհական սրով պահպանում է սենեակի դուռը որ չփախչի։ Նա ոյժ չունի մինչև անգամ պատառելու այդ բոլոր թշուառութեանց հեղինակին—և միայն իւր վերայ կարողանում է ձեռք բարձրացնել։—

Հերվինուսը վերջացնում է իւր քննութիւնը «Օտէլլօի» վերայ հետևեալ գեղեցիկ խօսքերով, որ բացայայտում է զըրամայի ողջ միտքը. «Նւ Օտէլլօն Դեզդէմոնայի հետ և Բօմէօն Յուլիայի հետ զոհվում են իւրեանց սեփհական բնաւորութեանց և ոչ բարոյական օրէնքի արդարութեամբ և ճշտիւ չկատարելուց։ Ոչ թէ օրէնքի որ և էլ մի տառը, այլ բնութիւնը և մարդկանց յարաբերութիւնը, մեծ բանաստեղծի իմաստուն հայեցողութեամբ, են պատճառը ամենայն բարւոյ և չարի, ամենայն բաղաւորութեան և անբաղդութեան։ Այդ աղբիւրից իսկ պէտք է հանել այն կանոնը, որի հիմքի վերայ հաստատուելով կարելի է քննել մարդկանց և նոցա յարաբերութիւնները։ Նայելով մարդկանց յարաբերութեան և բնութեան, բոլոր լաւութիւնները շատ անգամ բղխում են վատութիւններից, ինչպէս վատութիւնները լաւութիւններից, ըստ

երևութին բաղաւորութիւնը լինում է աղբիւր զժբաղդութեան, իսկ զժբաղտութիւնը աղբիւր բաղաւորութեան։ Շէկսպիրը կատարեալ կերպով զգաց այս և արտայայտեց իւր դրամայում, ուր ազնիւ Դեզդէմոնան իւր անմեղութեամբ և բարութեամբ յանցաւոր է երևում մարդկանց աչքում և այդ սուտ ու զրժոխային զրպարտութեան տակ՝ մահուան վերջին րոպէում թողութեան մեծ խօսքն է արտասանում։

Վերջացնելով չի կարելի չնկատել, թէ շատերը, և նոյն իսկ մեծ դերասաններից, հիմնուելով Շէկսպիրի մասնացոյց արած մի քանի տեղերի վերայ, Օտէլլօին մաւրից նեղր դարձրին։ Մի խօսք անգամ աւելորդ է Օտէլլօի դերի և բնաւորութեան այդպիսի մեծ սխալ հայեացքի վերայ. նա մանաւանդ, որ Շէկսպիրի հասկացողութեամբ Իսպանիայի նշանաւոր աշխարհակալները, որ իւրեանց գիտութեամբ մեծ ազդեցութիւն ունեցան եւրոպական լուսաւորութեան վերայ, ոչ մի կերպով չէին կարող խառնուել նեղրների հետ, որոնք այն ժամանակ դեռ ևս շատ քիչ յայտնի էին և մօօր անունով Շէկսպիրի ժամանակ հասկանում էին Աֆրիկայի հիւսիսային ափերի բոլոր բնակիչներին։

Թարգմանութիւն Նէկզրասովի և Գերբէլի հրատարակած Շէկսպիրի դրամաների լիակատար թարգմանութեան առաջին հատորից։

Ս. Սուլխանեանց։

Գործողութիւնը առաջ կատարվում է վենետիկում և ապա
Կիպրոս կղզու վերայ:

ԵՌԵՂԻՆ ԵՐԵՐՈՒՆԸ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Վենետիկ. Փողոց:

Ներսէս Տէր-ՌԵՐԻՆԻՅԱՆ և ԵԱԳՕՆ.

ՌՕԳ. Ոչ ի՛նչ էլ ասե՛ս, այնուամենայնիւ ինձ հաճելի է, որ դու յոյսդ դնելով իմ քսակիս — ինչպէս քո սեփհակա-նութեանդ վերայ՝ իմացար այդ բանը:

ԵԱԳՕ. Բայց դու չես ուզում լսել: Եթէ այդ բանը միա-քովս անգամ անցած լինէր՝ այն ժամանակ — ատի՛ր ինձ:

ՌՕԳ. Ասացի՛ր որ ատումես նորան:

ԵԱԳՕ. Այո, կրկնում եմ միևնոյնը և այժմ: Վենետիկ երեք նշանաւոր մարդիկ շատ աշխատեցին ինձ նորա լէյտէ-նանսը շինել. իսկ թէ արժանի էի դորան՝ այդ ինքս զիտեմ: Այո, ես բոլորովին արժանի էի այդ պատուին, բայց նա մեծա-մոռութեամբ, երկար ժամանակ խաղացնում էր ինձ դարդակ խօս-քերով, ժամանակներ որոշելով և վերջապէս բաց է ի բաց

մերժեց ասելով՝ թէ արդէն ընտրած է լէյտէնանտ: Եւ ո՞վ է այդ ընտրուածը. — մեծ թուաբան, մի որևիցէ Միքայէլ Կասսիօ Ֆլորէնտիացի, որ իրան նուիրած է շողքորթ պառաւներին, որ երբէք՝ պատերազմի դաշտում չէ կառավարած հեծալազօրների մի դնդի, որ այնքան ծանօթ է պատերազմական կանոններին, որքան մի մանող կին. մի տեսական վարդապետ, որի նմանները շատ շատ են մեր մէջ, շատախօս առանց գործնական տեղե-կութեանց — ասոն նորա բոլոր պատերազմական քաջութիւնները: Եւ այդ մարդը ընտրուած է, այն ինչ ես, որ արդէն ինձ ցոյց եմ տուել Հռոդոսում, Կիպրոսում և ուրիշ տեղերում — ինչպէս քրիստոնեա, նոյնպէս հեթանոս երկիրներում — զրկուած եմ ամէնի վստահութիւնից և հալածուած. նա լէյտէնանտ, իսկ ես — ո՛ր թո՛ղ ազատէ Աստուած, նորին մաւրիտանութեան պո-րուչիկը:

ՌՕԳ. Երբեքում եմ որ աւելի նորա դահիճը լինել կ'ցան-կանայի:

ԵԱԳՕ. Ի՞նչ պէտքէ արած. այդպէս է ծառայութիւնը: Երկրորդը այլ ևս չէ ժառանգում առաջին — ինչպէս էր առաջ, այլ մէկի բարեխօսութեամբ կամ հաճութեամբ բարձր աստիճանների են հասցնում: Այժմ, դատի՛ր ինքդ, արդեօք կայ մի որևիցէ բան, որ կապէր ինձ Մաւրի հետ:

ՌՕԳ. Այդ դէպքում ես չէի ծառայել նորան:

ԵԱԳՕ. Օ, սպասի՛ր: Ես նորան ծառայում եմ ինձ ծառայելու համար: Ամէն մարդ չի կարող տէր լինել, ինչպէս և ամէն տէր չի կարող հաւատարիմ ծառաներ ունենալ: Իհարկէ շատ յարգող, շողքորթող յիմարներ կան, որոնք մեծ յօ-ժարութեամբ իւրեանց համար հաց են վատակում, յանձն առնելով ամենայն տեսակ զոհելի ստրկութիւններ. դժբա նման են այն աւանակներին, որոնք քանի ոյժ ունեն աշխատելու՝ ապրուստ են գտնում, բայց երբ ծերանում են՝ արտաքսվում են

առնից: Այդպիսի պարզամիտ ապուշների գլուխները պէտքէ ճշմունել: Բայց կան և այնպիսիները, որոնք զանազանվում են առաջիններից իրանց պատրաստակամութեան զանազան ձևեր և եղանակներ ցոյց տալով. դոքա ոչ մի բոլորէ չեն մոռանում իրանց շահերը, դոքա ըստ երևութին յօժարութեամբ ծառայելով տէրերին, իւրեանց անձնական գործերն են կարգի գցում և կարգի բերելով ուրեմն իրանց են ծառայում: Ահա սորանում է բանը—այդ տեսակներին պատկանում եմ և ես: Այդ, սիրելիս, եթէ ես Մաւր լինէի, չէի կարող Նազօ լինել, այդ այնպէս ուղիղ է, ինչպէս որ դու Ռօդօիգօն ես: Նորան ծառայելով միայն ինձ եմ ծառայում. վկայ է երկինքը որ ես պարտաւորութիւններս սիրով կատարելով եմ նպատակներս եմ ծածկում, որովհետեւ եթէ արտաքին ձևերով յայտնեմ սրտիս իսկական ձգտումը—նշանակումէ յիմարանալ, առաջին քայլափոխում խտրուել: Ես այն չեմ— ինչ երևումեմ:

Ռ Օ Դ. Որքան բաղդաւոր կ'լինէր այդ անիծեալ Մաւրը եթէ և դորանում յաջողութիւն գտնի:

Ե Ա Գ Օ. Կանչի՛ր, զարթեցրո՛ւ հօրը, յայտնի՛ր այդ բոլոր անցքը, նա անպատճառ կ'որոնի և կ'թունաւորի նորա ուրախութիւնը. աղաղակ ձգի՛ր ողջ քաղաքում, շարժի՛ր տեղեց աղգականներին: Թո՛ղ այդ Մաւրը ապրի երջանիկ կլիմայի տակ—բայց դու տանջի՛ր նորան ճանձերով. թո՛ղ նա հասնի ամենամեծ բաղդաւորութեան—բայց դու շփոթի՛ր ամենայն կարելի անախորժութիւններով, որպէս զե ինչպէս էլ լինի թուանաւորես նորա երջանկութիւնը:

Ռ Օ Դ. Ահա հօր տունը: Ես կ'զարթեցնեմ:

Ե Ա Գ Օ. Զարթեցրո՛ւ այնպիսի բարձր, այնպիսի սարսափելի աղաղակով—ինչպէս մէկը կ'աղաղակէր բազմամարդ քաղաքում գիշերային խուլ ժամերում բռնկած հրդեհի պատճառով:

Ռ Օ Դ. Բրաբանցիօ, սինիօր Բրաբանցիօ:

Ե Ա Գ Օ. Վե՛ր կաց, վե՛ր կաց, Բրաբանցիօ: Գողե՛ր, գողե՛ր, գողե՛ր: Հսկի՛ր տանդ, աղջկանդ, հարստութեանդ վերայ: Գողե՛ր, գողե՛ր:

ԲՐԱԲԱՆՑԻՕՆ նայում է պարտաւորաբար:

Բ Ր Ա Բ. Այդ ի՞նչ սարսափելի աղաղակներ են: Ի՞նչ է պատահել:

Ռ Օ Դ. Սինիօր, ամենքդ էլ տանն էք:

Ե Ա Գ Օ. Փակած են դռները:

Բ Ր Ա Բ. Ինչո՞ւ էք հարցնում:

Ե Ա Գ Օ. Սինիօր, բոլոր ունեցածներդ յափշտակել են. հագնուեցէ՛ք շուտով: Դուք զրկուած էք ձեր հոգու կիսից: Այս իսկ ժամիս, այս իսկ վայրկեանիս պառաւ սև ոչխարը գզգզում է ձեր սպիտակ գառին: Շտապեցէ՛ք, շտապեցէ՛ք, նշան տուէք թո՛ղ ողջ քնած քաղաքը զարթնի:—Շտապեցէ՛ք ասում են ձեզ:

Բ Ր Ա Բ. Ի՞նչ էք ասում, խելագարուել էք ի՞նչ է:

Ռ Օ Դ. Յարգելի սինիօր, մի՞թէ ձայնիցս չ'ձանաչեցիք ինձ:

Բ Ր Ա Բ. Ո՛չ, ո՛չ ես դու:

Ռ Օ Դ. Ուղռիգօն:

Բ Ր Ա Բ. Անպիտան, ես քեզ չ'արգելեցի թափառել իմ տան շուրջը, պարզ չ'աճապի թէ աղջկա քեզ համար չէ. բայց դու խելագարուելով ընթրիքից և յիմարացնող խմիչքեղէններից անմիտ քաջութեամբ վրդովվում ես իմ խաղաղութիւնը:

Ռ Օ Դ. Սինիօր, սինիօր—

Բ Ր Ա Բ. Բայց լա՛ւ իմացի՛ր որ իմ պատուովս և ազդեցութեամբ այդ անցքի մասին քեզ արտասուել կ'տամ:

Ռ Օ Դ. Լսեցէ՛ք ինձ, յարգելի սինիօր:

Բ Ր Ա Բ. Ի՞նչ յափշտակութեանց և զողերի վերայ ես խօսում: Մենք վենետիկումն ենք, իմ տունը մի առանձնացած ամառանոց է:

Ռ Օ Դ. Հաւատացէ՛ք որ ես չար մտադրութեամբ չեմ եկել:

Ե Ա Պ Օ. Սինիօ՛ր, երևում է որ դուք այն մարդկանցից էք, որոնք մինչև անգամ առանց մտածելու կ'մոռանան Աստուծուն, եթէ միայն այդ պահանջի սատանան: Մենք եկանք ձեզ մի ծառայութիւն անելու ցանկութեամբ, և դորա համար մեզ անպիտանների տեղէք ընդունում: Ինչպէս երևում է դուք կ'կամենայիք, որ մի արարական վայրենի ձի յափշտակէր ձեր աղջկան, որ դուք խրինջացող թռուներ ունենայիք, որ թռչկոտող ձիաները ձեր եղբայրները լինէին, իսկ արագավազները ձեր եղբորորդիքը:

Բ Ր Ա Բ. Ո՛ր է այդ անզգամ համբաւաբերը:

Ե Ա Պ Օ. Մի մարդ, որ եկել է ձեզ յայտնելու թէ ձեր աղջիկը և Մաւրը միմիանց առատ համրոյրներ են տալիս:

Բ Ր Ա Բ. Անօրէ՛ն:

Ե Ա Պ Օ. Սէնատօ՛ր.

Բ Ր Ա Բ. Երկուսիդ էլ ցոյց կ'տամ:

Ռ Օ Դ. Սինիօ՛ր, ես այդ բոլորին պատասխանատու կ'լինեմ: Միայն թոյլ տուէք ձեզ հարցնելու. ձեր հեռատ ես կարգադրութեամբ և համաձայնութեամբ է գնում արդեօք ձեր գեղեցիկ աղջիկը, այս խաւար կէս գիշերին, առանց մի ուղեկցի, բացի անպիտան վարձուած մակոյկավարից, մաւրի հեշտասէր գրկախառնութեան մէջ: Եթէ այդ ձեր համաձայնութեամբ է եղած իհարկէ մենք իզուր տեղը անհագնիստ արինք ձեզ. բայց եթէ չգիտէք, այն ժամանակ և առողջ դատողութիւնը կասի որ դուք անարդար կերպով էք մեզ հայհոյում:

Զ'կարծէք թէ ես այնքան յիմար եմ, որ ամենայն քաղաքավարութիւն մոռանալով՝ սկսէի յանդուգն կերպով հանաք անել և ծաղրել ձեզ: Կրկնում եմ, ձեր աղջիկը (է՛նէ՛ այդ Բոնոմ չէ՞ր չէր համայնականը) սարսափելի կերպով մեղք է գործել, զոհելով իւր պարտաւորութիւնները, գեղեցկութիւնը, խելքը և հարստութիւնը՝ շողոքորթող, գիշերաշրջիկ շրջմալիկին: Շտապեցէ՛ք համոզուել ձեր իսկական աչքերով, եթէ նորան գտնէք իւր սենեակում կամ տանը—այն ժամանակ խաբերայութեան համար վենետիկի ամենախիստ օրէնքներով դատեցէ՛ք ինձ:

Բ Ր Ա Բ. Լո՛յս! Ծրագնե՛ր!—կանչեցէ՛ք բոլոր ծառաներին! Ո՛հ, այս բոլորը որքա՛ն նման են տեսած երազիս. Աստուած իմ, ես կ'մեռնէի եթէ ուղիւ լինէր:—Ծրագ, ասում են ձեզ:

(Էնոնոմ է պարտահանի)

Ե Ա Պ Օ. Այժմ մեա՛ս բարե: Պաշտօնիս նկատմամբ անկարելի է, մինչև անգամ և անօգուտ՝ վկայ լինել Մաւրի դէմ, հակառակ դէպքում իմը ինձ հասած է: Քաջ գիտեմ, որ ծերակոյտը Կիպրոսի ներկայ պատերազմի համար նորանից լաւ և հմուտ կառավարիչ չ'գտնելով՝ ոչ մի դէպքում նորան չի զոհիլ. մի օրեւիցէ տուգանքով բանը կ'վերջացնի: Ուստի չ'նայելով որ ես նորան դժոխքի չարչարանքներից աւելի եմ ատուծ, այնուամենայնիւ գործերի այս հանգամանքում անկարելի է մի կողմ ձգել սիրոյ դրոշակը, իհարկէ ըստ երևութին սիրոյ: Դու առաջնորդիր հօրը Նեա *) բերդը. այնտեղ անպատճառ

*) The Sagittary—բնակարան է նաւատորմի և հասարակապետութեան զօրքերի զինարանում: Նորա դռները վերայ այժմ էլ երևում են նկարած մի նեա լաբուած աղեղով: Մի քանի մեկնիչներ են թաղուած թէ դա մի հիւրանոցի անուն է նեա նշանացոյցով:

կ'գտնես Մաւրին ինձ հետ միասին: Մնաս բարեւ: (Դուք է գնում):

Ներսէս հարստ ՔԱՐԱՍԵՆՈՒՆ շրջապատում լապտերները չեւաւերին
սպասարաններով:

ԲՐԱԲ. Ճշմարիտ է ճշմարիտ, նա փախել է և այժմ
բացի վշտից ապագայում ինձ էլ ոչինչ չի սպասում: Որտեղ
տեսար նորան, Ռոգոզիգո՛ւ.— Օ՛ թշուառական.— Մաւրի հնա
ասում ես դու.— Ի՞նչպէս ճանաչեցիր նորան.— Ո՛հ, ի՞նչ սար-
սափելի կերպով նա ինձ խաբեց.— Ի՞նչ ասաց քեզ: Ե՛լի լապ-
տերներ բերէք, կանչեցէ՛ք բոլոր ազգականներին.— Եւ կար-
ծում ես որ պսակու՞նել են:

ՌՕԴ. Կարծեմ, սինիօ՛ր:

ԲՐԱԲ. Ո՛հ Աստուած իմ.— ինչպէ՞ս համաձայնեցաւ նա
իւր իսկական արիւնը փոխել. Հայրե՛ր այս օրուանից էլ չ'հաւատաք
ձեր աղջկանց սուտ համեստութեանց.— Չ'կմն այնպիսի հմայու-
թիւններ, որոնցով կախարդում են երիտասարդներին և աղ-
ջկանց: Ասան, Ռոգոզիգո, այդպէս բան չե՞ս կարդացել:

ՌՕԴ. Կարդացել իմ, սինիօ՛ր:

ԲՐԱԲ. Կանչեցէ՛ք եղբօրս.— Ա՛խ, ինչու ես նորան
քեզ չ'տուի.— Նրկու մաս բաժանուենք. մէկ մասը այս կողմով
գնայ, միւսը այն կողմով: Բայց չ'գիտեմ որտեղ են նոքա այժմ:

ՌՕԴ. Գիտեմ. դուք միայն պահապաններ կանչեցէ՛ք:

ԲՐԱԲ. Առաջ ընկիր, խնդրում եմ: Հարկաւոր ժամա-
նակ պահապաններ կ'պահանջեմ իւրաքանչիւր տնից: Վերցրէ՛ք
շուտով հրացաններդ. զիշերապահներ կանչեցէ՛ք, դնանք,
բարի Ռոգոզիգո. ես քեզ կ'վարձատրեմ ներութեանդ համար:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Լչի այնտեղ: Մի ուրիշ փողոց:

Ներսէս հարստ ՕՏԵԼԼՈՒՆ և ԵԱԳՕՆ, շրջապատում լապտերները
չեւաւերին սպասարաններով:

ԵԱԳՕ. Պատերազմում իհարկէ ես մարդիկ եմ սպանել,
բայց կոնխստրահուրդ սպանութիւնը հակառակ է իմ խղճման-
քին: Նրբեմն մինչև անգամ անհրաժեշտ խտտարտութիւն չեմ
կարողանում գործ դնել: Տասն անգամ արդէն պատրաստուե-
ցայ ծակել նորա կողը—

ՕՏԵԼ. Եւ լաւ արիր, որ քեզ զսպեցիր:

ԵԱԳՕ. Նա պարծենում էր: Ձեզ վերայ խօսելիս այնպիսի
վերաւորիչ բառեր էր գործ դնում, որ բոլոր մեզմ'զգացում-
ներս հաղիւ զսպեցին բարկութիւնս: Բայց ասացէ՛ք, պսակու՞ն
էք: Չ'մոռանաք որ ծերունի մանիֆիկոն *) այստեղ ամենին
սիրելի է, որ այդպիսի դէպքերում նորա ձայնը երկու անգամ
աւելի զօրութիւն է, ինչպէս և դքսինը, նա կ'բաժանի ձեզ
կ'ենթարկի պատիժների, և այնպիսի պատիժների, որ կ'թե-
լադրի կոտաղութիւնը:

ՕՏԵԼ. Թող որքան կամենայ կ'ստաղի: Հասարակա-
պետութեան ցոյց տուած ծառայութիւններս կ'ջնջեն նորա
բոլոր գանգատները: Եթէ տեսնեմ որ պարծանքը ևս փառք է
աւելացնում՝ այն ժամանակ կ'իմանան որ ես թագաւորական
ծաղումից եմ, որ առանց ձերակուտական ղլխարկի ես էլ

(*) Magnifico—վեհեմեծ ծերակոյտի անդամների տիտղոս է:

կարող եմ ձգտել բաղդաւորութեան և այնպիսի մեծ բաղդաւորութեան՝ որին ինքը հասած է: Օ. Նազօ, եթէ Ռէզդէմնայի սէրը չ'լինէր, ողջ ծովային գանձերի հետ չէի փոխիլ ազատ կեանքը:—Բայց այն ի՞նչ ճիւղներ են:

Ե Ա Գ Օ. Բարկացած հայրն է իւր ազգականների հետ: Լաւ կ'լինէր եթէ հեռանայիք:

Օ Տ Է Լ. Ո՛չ, ես մտադրութիւն չունեմ ծածկուելու, իմ ծառայութիւնները, անունս, խղճմտանքս բոլորովին արդարացնում են ինձ:—Նոքա են:

Ե Ա Գ Օ. Ո՛չ երգվում եմ Նանուսի անունով որ նոքա չեն երևում:

Ներսէ Ե Դիւան-ԿԱՍՍԻՕՆ և Դի Դանի լապտերները չեւ-չերին սպասարներ:

Օ Տ Է Լ. Սոքա դքսի ծառաները և իմ լէյտէնանտս են: Բարի երեկոյ, բարեկամներ.—ի՞նչ նոր բան կայ:

Կ Ա Ս. Դուքսը ողջունում է ձեզ և խնդրում է շնորհ տանել իրա մօտ, որքան կարելի է շուտ, այս ըոպէիս:

Օ Տ Է Լ. Եթէ չեմ սխալվում Կիպրոսից շատ ծանր լուրեր են հասած: Պատերազմական նաւերով այս գիշեր միմիանց ետեից մօտ 10 համբաւաբերներ են եկած. անդամներից շատերը վեր են կացել քնից և արդէն հաւաքուել են դքսի մօտ: Ձեր ետեից էլ մարդ էին ուղարկել բայց տանը չէին գտել, ուստի հրամայեցին ողջ քաղաքում փնտռել:

Օ Տ Է Լ. Լաւ է որ պատահեցաք ինձ: Նս մի քանի խօսք ունեմ ասելու այս տան մէջ. այս ըոպէիս կ'գամ. (Դիւան-Կ Դիւան):

Կ Ա Ս. Այնտեղ ի՞նչ բան ունի:

Ե Ա Գ Օ. Հէնց այս գիշեր գեներալը գերել է մի ամենա-

գեղեցիկ պատերազմական նաւ, և այդ օրինաւոր է համարվում—նորա բաղդը բանել է:

Կ Ա Ս. Չեմ հասկանում ասածդ.

Ե Ա Գ Օ. Ամուսնացել է—

Կ Ա Ս. Ո՛ւմ հետ:

Ե Ա Գ Օ. Բրա . . .

Օ Տ Է Լ Լ Օ Ն Վերադառնալ է:

Գալիս էք գեներալ:

Օ Տ Է Լ. Գնանք:

Կ Ա Ս. Ահա և էլի ուրիշ զեսպաններ . . .

Ե Ա Գ Օ. Բրաբանցիօն է:—Ձգուշացէ՛ք, գեներալ...

Ներսէ Ե Դիւան-ԲԻՍԵԱՆՅԻՕՆ և ՌՕԴՌԻԳՕՆ Վերադառնալիս և լապտերները չեւ-չերին սպասարներ: Կե:

Օ Տ Է Լ. Է՛յ, կանգնեցէ՛ք:

Ռ Օ Դ. Սինիօր, Մաւրն է:

Բ Բ Ա Բ. Բռնեցէ՛ք աւազակին: (Ներսէ Ե Դիւան-Կ Դիւան Են Լիւրը):

Ե Ա Գ Օ. Այդ դուք էք, Ռօդուիգօ, ի՞նչ էք կամենում, պատրաստ եմ ծառայելու:

Օ Տ Է Լ. Տեղիները դրէք ձեր փայլուն թրերը—բաց օդում նոքա կ'ժանգոտեն:—Յարգելի սինիօր, դուք աւելի կ'շահուէք ձեր ալիքներով քան զէնքերով:

Բ Բ Ա Բ. Ո՛հ, անօրէն աւազակ, որտեղ թաղցրի՛ր աղջկանս: Անիծեա՛լ դու կախարդեցիր նորան, որովհետեւ—անկարելի է—որ մի այնպիսի համեստ, գեղեցիկ և բաղդաւոր աղջիկ, որ այնքան ատում էր ամուսնութիւնը, որ մերժեց մեր

Հասարակապետութեան ամենազեղեցիկ անդամի ձեռք, այո, անկարելի է, որ այդպիսի աղջիկ—առանց կախարդութեան վճռէր ենթարկել իր անձը ընդհանուր արհամարանքի, վճռէր փախչել ծնողական տնից և գրկել մի հրէշէ, որ ընդունակ է միայն սարսափ ազդել և ոչ ուրիշ: Թող ողջ աշխարհը դատի—եթէ լոյսի նման պարզ չէ, թէ դու զգուշի կախարդութեամբ ազդեցիր նորա վերայ, թէ հմայութեամբ կապեցիր նորա աչքերը և այն անփորձ, անարտա աղջկան ճանապարհից հանեցիր: Այս սարսափելի չարագործութիւնը քննութեան պիտի ենթարկուի. իսկ այժմ ձերբակալում եմ քեզ ինչպէս մի համաշխարհային խաբեբայի, որ պարապվում է արդելուած կախարդական գրքերով և օրէնքներով: Բռնեցէ՛ք դորան և եթէ կրնա՛ղիմանայ մի՛ խնայէք:

ՕՏԷԼ. Զսպեցէ՛ք ձեզ, ինչպէս դուք բարեկամներս, նոյնպէս և դուք թշնամիներս: Այդպիսի մենամարտական դերերում ես հարկաւորութիւն անգամ չեմ ունենալ յուշարարի:—Ո՛րտեղ էք կամենում գնամ ձեր մեղադրանաց պատասխանելու: ԲՐԱԲ. Բանաւոր, մինչև որ դատաստանի հրաւիրեն:

ՕՏԷԼ. Շատ լաւ կ'լինէր. բայց ձեր այդ ցանկութիւնից աւելի մեծ ցանկութիւն ունի դուքսը ինձ տեսնելու, որ իմ ետեւից ծառաներ է ուղարկել Հասարակապետութեան գործերի մասին:

ԱՌ. ԾԱՌ. Այո՛, յարգելի սինիօ՛ր. դուքսը ժողով է կազմել. կարծեմ ձեր ետեւից էլ են ուղարկել:

ԲՐԱԲ. Ի՛նչ, այս ժամանակ ժողովի ճարէ՛ք նորան այնտեղ: Բայց իմ գործս էլ պակաս ծանր չէ: Ինքը դուքսը և ընկերներս չեն կարող իմ կողմն չ'բռնել. չպէտք է անպատիժ թողնել այդպիսի չարագործներին:—Ստրուկները և կռապաշտներն են մեր տէրերը դառնում:—

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Լիլի այնտեղ. Ժողովի Դահլիճը:

ԴՈՒՔԱՐ և ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ նստած են սեղանի շուրջ:

Սի շանի սպանէր և ծառանէր կանգնած են բէ՛յի խորհում:

ԴՈՒՔԱՐ. Սակայն այդ լուրերում տարբերութիւններ կան, որոնք կասկածելի են դարձնում նորանց ճշմարիտ լինելը:

1 ԱՆԴ. Ճշմարիտ որ շատ զանազան են: Ինձ հարկւր և եօթ նաւերի մասին են գրում:

ԴՈՒՔԱՐ. Ինձ հարկւր քառասուն:

2 ԱՆԴ. Իսկ ինձ երկու հարկւր. բայց այդպիսի լուրերում կարող է սխալ պատահել, միայն ինչ որ ուղիղ է, այն է որ նաւատորմիդ տաճկական է և թէ Կիպրոսի վերայ է գալիս:

ԴՈՒՔԱՐ. Շատ հաւանական է. ես թուերի տարբերութիւնից չեմ տարակուսում գործի իսկութեան մասին, ընդհակառակը հաւատում եմ իսկական ճշմարտութեան, ուստի և վախենում եմ:

ՆԱԻԱՍՏԻ. (Բէյի եփեղ) Եյ ատրէ՛ք ինձ ուղղակի նորա մօա:

ՆԵՐՍԷ և ԲԻՐԱՆԴ ԴՍՊԱՀ ՆԱԻԱՍՏԻԻ ՀԵՔ:

ՍՊԱՀ. Սա ուղարկուած է պատերազմական նաւից:

ԴՈՒՔԱՐ. Ի՛նչ նորութիւն:

ՆԱԻԱՍ. Սինիօր Անջէլօն հրամայեց ինձ որ ժողովին յայտնեմ թէ տաճկական նաւատորմիդ գալիս է Հոռոսի վերայ:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Ի՞նչ կասէք այս փոփոխութեան մասին :

Ի Ա Ն Դ. Թէ դա ցնորք է, թէ ընդդէմէ առողջ դատողութեան, խաբեբայութիւն է մեզ քնացնելու համար: Լաւ մտածեցէ՛ք որ Կիպրոսը Տաճիկների համար Հռոդոսից աւելի հարկաւոր է. նորան տիրելը աւելի հեշտ է, որովհետեւ ոչ ամբողջրած է և համարեալ ոչ մի պաշտպանելու միջոց չունի. այն ինչ Հռոդոսը ամուր է: Տաճիկները այնքան յիմար չեն լինի որ գլխաւորը փոխեն երկրորդականի հետ, որ աւելի շահաւետ և հեշտութեամբ ձեռք բերելուն թողնեն անօգուտի և պաշտպանութեամբ համար:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Այդ անկարելի է, նաւատորմիդը գնաց Հռոդոսի վերայ:

Ս Պ Ա Հ. Ահա և մի ուրիշ համբաւաբեր:

Նէրսէ Տաճիկի ԼԱՄԲԱՒԱԲԵՐ:

Հ Ա Մ Բ. Յարգելի և ազնիւ սինիորներ, Օտտոմանները Հռոդոսի վերայ գնալու ժամանակ միացան իրանցից ոչ հեռու մի ուրիշ նաւատորմիդի հետ:

Ի Ա Ն Դ. Այդ արդէն գուշակումէի: — Բայց չ'գիտեա թէ որքան մեծ է այդ նոր նաւատորմիդը:

Հ Ա Մ Բ. Էրեսուն նաւից է բաղկացած. միանալուց յետոյ նոքա շուռ եկան և ընթացքը ուղղեցին Կիպրոսի վերայ: Սինիոր Մօնտանիօն, ձեր հաւատարիմ և քաջ ծառան ուղարկումէ ձեզ այս համբաւը և խնդրումէ հաւատալ:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Ուրեմն անկասկած նոքա Կիպրոսի վերայ են ուղում արշաւել: — Քաղաքո՞ւմն է Մարկոս Լիւչէզը:

Ի Ա Ն Դ. Այն գնացել է Ֆլորէնցիա:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Առանց յետաձգելու զրեցէ՛ք, որ որքան կարելի է շտապի վերադառնայ:

Ի Ա Ն Դ. Ահա և Բրաբանցիօն քաջ Մաւրի հետ:

Նէրսէ Տաճիկի ԲՐԱԲԱՆՅԻՕՆ, ՕՏԷԼԼՕՆ, ԵԱԳՕՆ, ՌՕԴՌԻԳՕՆ և ՍՊԱՀՆԵՐ:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Քաջդ Օտէլլօ, պէտք է առանց ուշանալու խկոյն գնաս մեր ընդհանուր թշնամի Օտտոմանների դէմ: (Բրաբանցիօն) Ա, ձեզ չ'նկատեցի, բարեւ, յարգելի սինիոր. մենք շատ կարօտու թիւն ունենք ձեր խորհրդին, ձեր օգնութեան:

Բ Ր Ա Բ. Իսկ ինձ ձերը: Ներեցէ՛ք մի ծերունու, ազնիւ գութ, թագաւորութեանց վերաբերեալ նշանաւոր գործերը քննելու պարտաւորութիւնները և համբաւները ինձ չ'վերկացրին անկողնուց. հասարակապետութեան շահերին վերաբերեալ հոգսերը չ'վերջովեցին ինձ, որովհետեւ անձնական վիշտս այնքան մեծ և այնքան անբուժելի է, որ խեղդումէ իմ մէջ միւս բոլորին՝ բոլորովին չը թուլանալով այդ կռուից:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Ի՞նչ է պատահել:

Բ Ր Ա Բ. Աղջեկս, ո՞չ աղջեկս:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Մեռել է . . .

Բ Ր Ա Բ. Այո՛ ինձ համար. նորան արատաւորել, յափըշտակել, կախարդել են զանազան կախարդական գեղերով, խօտէրով, որովհետեւ մի աղջեկ, որ անգամայոյժ չէ, կոյր չէ, անխելք չէ՝ առանց կախարդութեան անկարելի է որ ընկնի այդպիսի հրեշաւոր մօլորութեան մէջ:

Գ Ո Ւ Ք Ս. Ով որ էլ լինի, այդպիսի ստոր, զգուշել միջոցներով ձեր աղջկան խելքից հանողի հաւար՝ ես բաց կանեմ օրինաց արիւնոտ գիրքը և կ'զնեմ ձեր առաջ, որ դուք ընտրէք ամենախիստ պատիժը. չեմ ներել մինչև անգամ հարազատ որդուս:

ԲՐԱԲ. Շնորհակալ եմ: Մեղաւորը ահա այստեղ է, մաւրը, որին, ինչպէս տեսնում եմ, տէրութեան գործի համար էք կանչել:

ԴՈՒՔՍԸ և ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ. Ո՛հ, ինչ ցաւալի:

ԴՈՒՔՍ. (հաւիտ): Դու ի՞նչ կասես:

ԲՐԱԲ. Ոչինչ, կամ ինչ ասել եմ ուղիղ է:

ՕՏԵԼ. Քաջ և յարգելի անդամներ, բարի և ազնիւ տէրեր. թէ ես այս ծերունու աղջկան տարել եմ—այդ ճշմարիտ է. ճշմարիտ է և այն, որ ամուսնացել եմ նորա հետ. բայց միայն դորա մէջ է կայանում ողջ յանցանքս: Աս հմուտ չեմ որ պանազան պերճախօսութեամբ, բանաստեղծական ֆրազներով հաշտութիւն խնդրեմ, որովհետեւ այս ձեռքերը մինչև օրս—դուրս հանելով այս վերջի իննը ամուսնայ պարապութիւնը—գործել են վրաններով պատած արեան դաշտերի մէջ: Իմ խօսակցութեան նիւթը կարող են լինել այն բոլոր պատերազմները, որոնք եղել են իմ կեանքի միակ պարապմունքը և պարծանքը: Բայց ինչպէս էլ լինի ձեր թողտուութեամբ ես կ'պատմեմ պարզաբնի, առանց ծաղկեցնելու՝ իմ սիրոյ ողջ պատմութիւնը թէ ինչպիսի կախարչութեամբ, ինչպիսի խաբէութեամբ հմայութեամբ, որոնց մէջ մեղադրում են այժմ ինձ, գրաւեցի դորա աղջկան:

ԲՐԱԲ. Այնպիսի երկչոտ, համեստ, խաղաղ աղջիկ, որ կարմրում էր ամէն մի շարժումներից կարող էր հակառակել բնութեան, իւր ապրիներին, հայրենեաց, հարստութեան, բոլորին՝ նորան սիրելու համար, որի վերայ նայել անգամ վախենում էր: Միայն անգամալոյժները և անմիաները կարող են ընդիմանալ բնութեան օրէնքներին, ուստի այդ կ'ընթացաւրուի միայն զօրկային խորամանկ հմայութիւններով: Կրկին անգամ պնդում եմ, թէ նա նորա վերայ ազդել է հմայութեամբ, արիւնը բորբոքելով կամ այնպիսի խմբիքներով, որոնք այդպիսի թմրութեան են հասցնում:

ԴՈՒՔՍ. Պնդելով ոչինչ չեմ հաստատուիլ: Աւելի զրական վկայութիւններ բերէք մեղադրանքը ցոյց տալու համար. դոքա միայն ենթադրութիւններ և կարծիքներ են:

ԱՆԴ. Խօսի՛ր, Օտէլլօ, արդեօք ուղիղ է թէ դու այդ աղջկայ զգացմունքներին իշխեցիր գաղտնի արգելած միջոցներով. թէ այդ կատարուել է առանց մտածած խորամանկութեանց, ծրագիրների. սրտերը միացնող բնական զօրութեամբ:

ՕՏԵԼ. Խնդրեմ մարդ ուղարկեցէք Նետ ամրոցը նորա ետևից, թո՛ղ ինքը պատմի հօր ներկայութեամբ: Եթէ կրտսնէք նորա խօսքերից թէ ես մեղաւոր եմ, այն ժամանակ զրկեցէք ինձ ոչ թէ այն իշխանութիւնից և վստահութիւնից, որ այժմ վայելում եմ, այլ և կեանքից:

ԴՈՒՔՍ. Այստեղ բերէք Դէզդէմոնային:

ՕՏԵԼ. Էագօ՛, առաջնորդի՛ր զրանց. դու գիտես թէ որտեղ է նա (նազօն դոն է գնում մի հանդիմանի հետ): Իսկ այժմ ես կ'պատմեմ ձեզ իմ սիրոյ պատմութիւնը այնպիսի անկեղծութեամբ, ինչպէս թէ խոստովանում եմ մեղքիւս Աստուծուն:

ԴՈՒՔՍ. Պատմի՛ր Օտէլլօ:

ՕՏԵԼ. Նորա հայրը սիրում էր ինձ, շատ անգամ հրաւիրում էր իւր մօտ, խնդրում էր պատմել իմ կեանքի պատմութիւնը: Պաշարումները, կռիւները, կեանքիս մէջ պատահած արկածները աստիճանաբար պատմում էի, մանկութիւնից ըսկսած՝ մինչև այն ժամանակ, որ նա կամենում էր Պատմելիս իհարկէ պատմում էի և այն վտանգների, անբաղդութեանց մասին, որոնց ենթարկուել եմ ծովերի և ցամաքների վերայ: Թէ ինչպէս մի խրամատի միջով փախչելով ազատեցի կեանքս, որ մազեց էր կախուած, ինչպէս թշնամիները գերեցին ինձ, ծախեցին իբրեւ սարուկ և թէ ինչպէս ազատուեցայ—պատմեցի այն բոլորը ինչ որ տեսել եմ ճանապարհորդութեանց միջոցին.—

ահագին քարայրներէ, անապատ տարածութեանց, սոսկալի անդունդներէ, ժայռերի և երկնքին հասնող լեռների մասին, պատմեցի միմեանց լափող Կաննիրալների, գլուխները ուսերի մէջ խըրուած Անտրոպոֆոգների *) և ուրիշ շատ վտանգների մասին: Պատմութիւններս ինչպէս երևում էր շատ զրաւում էին Կէզզէմնային, որովհետեւ ամենայն անգամ երբ տնային հոգսերը նորան կանչում էին, որ յաճախ էր պատահում—նա շուտով վերջացնելով, իսկոյն վերադառնում և մեծ հաճութեամբ ականջ էր դնում: Այդ բանը նկատելով յաջող ժամանակներ գտայ սկզբից պատմելու համար նորան իմ կեանքս, որի մասին կցկուտւոյ կերպով էր լսել: Շատ անգամ նորա ուշքերը արտասուքով լցվում էին կեանքիս մէջ պատահած թշուառութեանց նկարագիրները լսելով: Երբ վերջացնում էի, ինձ վարձաւորում էր անվերջանալի անկեղծ հաւաքանքներով, երգվում էր թէ այդ սարսափելի, զարմանալի և սրտաշարժ խիստ սքրտաշարժ է—թէ էլ չէր կամենում ինձ հետ պատահի այդպիսի փորձանքներ և միևնոյն ժամանակ ո՞րքան ուրախ կ'լինէր եթէ երկինքը իրան այդպիսի մարդ ստեղծէր: Նա շնորհակալութիւն էր յայտնում ասելով. «եթէ դու ունիս բարեկամ, որ սիրահարուած է մէկի վրայ, այդպիսի պատմութիւններով նա շատ հեշտութեամբ կարող է ստանալ նորա սէրը»: Օգուտ քաղելով այս դէպքից բացարի սիրտս նորա առաջ: Նա սիրեց ինձ, որովհետեւ ես քաջութիւն ունեցայ կրելու այնքան վշտանգներ և ես սիրեցի նորան իւր կարեկցութեան համար: Ահա բոլոր իմ կախարհութիւններս, բայց ահա՛ և նա. թո՛ղ ինքը վկայի առաձներս:

1) Ինչպէս երևում է Շէկսպիրը այս կտորը հանել է Բալէյգէ Դոկտանայի նկարագրութիւնից, որ դուրս է եկել 1596 թուականին:

Նէրս Էն Տպոնաճ ԴԷԶԴԵՄՈՆԱՆ Ե ԵԱԳՕՆ ՀԷՄԻՆՆԵՐՈՎ:

ԴՈՒՔՍ. Այդպիսի պատմութիւն անշուշտ կ'զրաւէր և իմ աղջկան: Բարի Բրաբանցիօ ի՞նչ պէտք է արած, հաշտութեցէք այն բանի հետ, որին էլ ուղղել չի կարելի: Կոտորուած թրով անելի՛ բան կ'չինես քան բռնեցքներով:

ԲԻՍ.Բ. Խնդրումեմ լսեցէք նորան: Եթէ նա ևս միևնոյն սէրը ցոյց տայ, այն ժամանակ անիծեալ լինեմ եթէ յանդիմանութեան մի խօսք անգամ ասեմ այս մարդուն: Մօտեցէ՛ք, աղջիկս: Գիտե՞ք թէ այս յարգելի ժողովի մէջ աւելի ո՞ւմ էք պարտական:

ԴԷԶԴ. Հայրիկ, զիտեմ որ այստեղ ինձ վերայ երկու պարտաւորութիւն կայ: Ձեզ պարտական եմ կեանքովս և կրթութեամբ, և կեանքը ու կրթութիւնը սովորցրին ինձ յարգելու ձեզ: Դուք իմ հրամանատարս էք, հայր իմ, բայց ահա՛ և ամուսինս, ուստի կ'խնդրեմ իրաւունք տաք նորան նոյնքան հաւատարիմ լինեմ, որքան հաւատարիմ էր ձեզ իմ մայրս, որ նոյնպէս իւր հօրից գերազանցեց:

ԲԻՍ.Բ. Աստուած քեզ հետ: Նա վերջացրի:—Եթէ ձերդ պայծառութիւնը կամենայ այժմ անցնենք հասարակապետութեան գործերին: Աւելի բաղդաւոր կ'լինէի եթէ հարազատ աղջկայ տեղ մի որդեգրուհի ունենայի: Մօտեցի՛ր, Մաւր, ողջ հոգովս յանձնումեմ նորան քեզ. եթէ տիրած չ'լինէիր, իսկոյն կը յափշտակէի: Դոնէ ուրախ եմ որ էլի ուրիշ աղջիկ չունեմ, որովհետեւ այս դէպքը ինձ բռնաւոր կ'զարձնէր միւսի համար. նորան չլիծայակապ կանէի: Նա վերջացրի—ազնիւ դուքս:

ԴՈՒՔՍ. Թո՛ղ տուէք ինձ ևս մի քանի խօսք ասել, որոնք ձեր վեշտը սփոփելու կ'ծառայեն: Երբ այլ ևս օգնութեան յոյս չ'կայ, թշուառութեան խոստովանութիւն իւր բոլոր

խստութեամբ վերջ է տալիս և տխրութեան, որը մինչև այդ ժամանակ յուսով էր պահպանվում: Անցած վշտի վերայ արտասուել—նշանակումէ իրա համար մի ուրիշը պատրաստել: Երբ ճակատագիրը մեզ մի հարուած է տալիս, որ անբժշկելի է—մենք համբերութեամբ ծաղրումենք նորա անարդարութեան վերայ: Թալանած մարդը ժպիտով աւելի կարող է մի բան կորզել աւագակից քան անօգուտ գանգատներով:

ԲՐԱԲ. Եթէ այդպէս է, թողէ՛ք Կիպրոսը թուրքերին, մենք ժպիտով կարող ենք նորան էլի տիրել: Իհարկէ մի ուրախ մարդու համար այդպիսի յաւելումներ ոչինչ են, բայց ի՞նչպէս կարող է տանել դոցա այն մարդը, որին խորհուրդ էք տալիս համբերութեամբ և լուրթեամբ կամ ժպիտով մոռանայ իւր տխրութիւնը: Այդ բոլոր—ձեր ասածները, որոնք նոյնքան սփոփանք կարող են պատճառել, որքան և տխրութիւն, երկու կերպ կարելի է բացատրել: Բայց խօսքը միշտ խօսք է և մինչև այսօր դեռ չէի լսել թէ վերաւորված սիրտը կարելի է բժշկել ականջով: Խընդրում եմ խօսենք հասարակապետութեան վերաբերեալ գործերի մասին:

ԴՈՒՔՍ. Տաճկական մեծ նաւատորմիդ գալիս է Կիպրոսի վերայ: Դու, Օտէլլօ, աւելի լաւ միջոցներ կարող ես գործ դնել այդ կղզին պաշտպանելու: Մենք թէև այնտեղ բաւականի քով հրամանատար ունենք, բայց հասարակական կարծիքը, յառաջադիմութեան այդ անսահման տէրը, քեզ աւելի հաւատ է բնծայում և ահա ուրեմն լաւ միջոց է շլացնելու ամէնի աչքերը նոր քաջութիւններով և յանձն առնելով այդպիսի վտանգաւոր և դժուար արշաւանք:

ՕՏԷԼ. Յարգելի անդամներ, այնպիսի նեղ դրութիւնների եմ պատահել ողջ կեանքումս, որ ինձ համար պատերազմական երկաթէ անկողինները աւելի փափուկ են փետրալեց սօփաներից: Մինչև անգամ խոստովանումեմ որ նեղութիւնները

և ձախորդութիւնները ինձ համար մի տեսակ խաղալիք են եղել: Պատրաստ եմ գնալ մոտավանների դէմ, բայց խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզանից, որ կնոջս համար աւելի յարմար կարգադրութիւններ անէ՛ք, նշանակէ՛ք բնակարան, պահպանութիւն, ծառաներ իւր ծագման համեմատ:

ԴՈՒՔՍ. Կամենա՛ս, թող նա իւր հօր մօտ ապրի:

ԲՐԱԲ. Ես համաձայն չեմ դորան:

ՕՏԷԼ. Եւ ոչ ես:

ԴԵՋԴ. Եւ ոչ ես, հօրս տանը ապրելով, գտնուելով նորա աչքերի առաջ միշտ կ'բարկացնէի նորան: Ողորմած դուքս, բարեհաճեցէ՛ք ուշադրութիւն դարձնել, քոջալերեցէ՛ք ձեր գթօտ խօսքերով իմ անփորձութիւնս:

ԴՈՒՔՍ. Ի՞նչ էք կամենում, Դէզդէմոնա:

ԴԵՋԴ. Իմ վճռական վարմունքովս ցոյց տուի աշխարհին թէ ես սիրեցի Մաւրին նորա հետ միասին ապրելու համար. ես չ'վախեցայ արմատից ապագայից: Հէնց այդ ձգտումով ես նա ինձ զրաւեց: Օտէլլօի դէմքը տեսայ նորա հոգու և փառքի մէջ և նորա քաջութիւններին նուիրեցի իմ հոգիս և բաղբս: Ուստի, ազնիւ անդամներ, ինձ հանգստութեան պատճառով այստեղ պահելով՝ կ'զրկէք հէնց նորանից, որի պատճառով ես սիրում եմ նորան և շատ դառը կ'լինի իմ կեանքը միայնութեան մէջ: Թոյլ տուէ՛ք զնամ նորա հետ:

ՕՏԷԼ. Թոյլ տուէ՛ք, յարգելի տէրեր: Վկայ է Աստուած, որ ես այդ խնդրումեմ ոչ թէ իմ զգացմունքներին բաւականութիւն տալու համար, կամ թէ երկտասարդական ոգևորութիւնից վառուած, որ վաղուց իմ մէջ հանգած է, ո՛չ, այլ որպէս զե չ'տխրեցնեմ նորան այդ մերժումով: Եւ թո՛ղ երկինքը հեռու պահի ձեզ այն մտքից թէ նորա ներկայութիւնը մոռացնել կ'տայ ինձ ձեր ամենահարկաւոր և մեծ գործերը: Եթէ թեւաւոր Կուպիդոնի անհոգս խաղերը ծուլութիւն և

փափկութիւն ազդելով՝ թուլացնի իմ խոհականութիւնը, շղթայի գործունէութիւնս և մոռացման տայ ինձ վրայ դրած ծանր յանձնարարութիւնը՝ այն ժամանակ թո՛ղ թուլասիրտները թրիս տեղ ինձ ծաղկամաններ տան, թո՛ղ իմ փառքը, անունը եւ թարկուի ամենայն տեսակ հայհոյանքներէ, արհամարհանաց:

Դ Ո Ւ Ք Ս. Ինքներդ վճռեցէք, կամենաս տար, կամենաս քնայ: Գործը շուտափոյթ օգնութեան է կարօտ. դու պէտք է այս իսկ գիշեր ճանապարհ ընկնես:

Դ Ե Ջ Դ. Այո գիշեր:

Դ Ո Ւ Ք Ս. Այո:

Օ Տ Է Լ. Պատրաստ եմ:

Դ Ո Ւ Ք Ս. Առաւօտեան իննը ժամին մենք էլի այստեղ կ'հաւաքվինք: Դու կ'թողնես քո ծառաներից մէկին. նորա հետ կուղարկենք հաւատարմութիւնը և բոլորը ինչ հարկաւոր կ'լինի:

Օ Տ Է Լ. Ես կ'թողնեմ իմ պարուչիկին: Նա ազնիւ և հաւատարիմ մարդ է, նորան յանձնում եմ բերելու և կնոջս և բոլորը, ինչ կ'յանձնէք ինձ տալու:

Դ Ո Ւ Ք Ս. Ուրեմն վճռուած է: Ամենիդ, բարի գիշեր եմ ցանկանում: (Բրաբանցիշն) Իսկ ձեզ յարգելի սինիօր, թոյլ տուէք նկատելու, որ առաքինութիւնը գրաւիչ տեսքից ևս զըզուած չէ—ձեր փեսան այնքան սեւ չէ որքան գեղեցիկ:

1 Ա Ն Դ. Մնաս բարեւ, քաջ Մաւր, եղի՛ր Դէզդէմոնայի բաղդաւորողը:

Բ Բ Ա Բ. Հսկի՛ր նորան, Մաւր, լաւ հսկի՛ր. նա խարեց հօրը, կարող է խաբել և քեզ. (Դուրս է գալիս Դ Գ Բ, Անդամներէ, Սպահներէ և ուրիշների հետ):

Օ Տ Է Լ. Ողջ կեանքովս երաշխաւոր եմ նորա հաւատարմութեան մասին: Ազնիւ եազօ՛, քեզ եմ յանձնում Դէզդէմոնայիս, պատուիրի՛ր կնոջդ որ նորան մենակ չ'թողնի: Գործերդ վերջացնելով յաջող գէպքում նորանց հետ կ'գաս ինձ մօտ:

Գնա՛նք, Դէզդէմոնա՛, միայն մի ժամ կտրող եմ նուիրել քեզ և հարկաւոր կարգադրութեանց: Ի՞նչ արած. պէտք է հնազանդուել ժամանակի պահանջներին: (Դուրս է գալիս Դ Ե Բ և Դ Գ Բ):

Ռ Օ Դ. Եազօ՛.

Ե Ա Գ Օ. Ի՞նչ ես ուզում, ազնիւ հոգի:

Ռ Օ Դ. Ի՞նչ ես կարծում, ի՞նչ պէտք է անեմ այժմ:

Ե Ա Գ Օ. Կ'քնաս քնելու:

Ռ Օ Դ. Խեղդուելու եմ:

Ե Ա Գ Օ. Ի՞նչ, խեղդուել, էլ չեմ սիրել քեզ: Եւ ի՞նչու յիմար գլուխ:

Ռ Օ Դ. Յիմարութիւն է ապրելը, երբ կեանքը տանջանք է, աւելի լաւ է մեռնել, երբ մահը բժշկումէ:

Ե Ա Գ Օ. Այդ ինչ դատարկ խօսքեր են: Ահա՛ 28 տարի է որ նայում եմ լոյս աշխարհ, այն ժամանակից սկսած երբ ընդունակ եղայ չարը բարիից զանազանել՝ դեռ չեմ պատահել մի մարդու, որ իւր անձը սիրել իմանար: Ճշմարիտ ողջ մարդկութեամբս աւելի լաւ կ'համարեմ սիրել մի կապիկի, քան ինձ խեղդել մի որևիցէ հասարակ կնոջ սիրոյ համար:

Ռ Օ Դ. Ի՞նչ անեմ. խոստովանումեմ, որ ամաչում եմ անգամ նորա վերայ այդքան յոփշտակուելուս համար, բայց ի՞նչ անեմ. այնքան կամք չունեմ ինձ յողթելու համար. առաքինութիւնս այդքանի չի հասնում:

Ե Ա Գ Օ. Առաքինութիւն, ահա քեզ ցնորք, մեզանից է կախուած լինել այսպէս կամ այնպէս. Մեր մարմինը—մեր այգին է, իսկ նորա այգեպանը—մեր կամքը. կամենումենք ցանել այդ այգում եղէգնի թէ ախցանի, ծաղիկի թէ ուրիշ բոյսերի սերմեր, մտածումենք զարդարել մի կամ զանազան տեսակ բոյսերով, վճռումենք անինամ թողնել նորան, կամ ուշի ուշով մեծացնել՝ այդ բոլորի զօրութիւնը և կառավարութիւնը

յանձնած է մեր կամքին: Եթէ մեր կեանքի կշիռի մի կողմը
ևս չծանրացնէր բանականութիւնը հաւասարակշռելով զգաց-
մանց թաթին—մեր արիւնը և բնական ցածութիւնները մեզ
ամենաանմիտ հետեանքների կ'հասցնէին. բայց մենք ունենք
բանականութիւն որ բարեխառնումէ մեր բորբոքող կրքերը,
որ զսպումէ մեր անասնական զրգռումները, աննուաճելի ցան-
կութիւնները և դորա համար եզրակացնումեմ, որ այն բանը որին
դու սէր ես անուանում՝ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի ծիլ, որին
ինչ ուղղութիւն կամենաս կարող ես տալ:

Ռ Օ Գ. Ձի կարելի . . .

Ե Ա Գ Օ. Ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ արեան բորբոքում և
կամակառարութեան հաճոյք: Բաւական է, այր եղբիւր. խեղ-
ժուէ՛րու ես. խեղդիւր կատուններին և կոյր շներին: Արդէն յայտ-
նեցի քեզ, որ բարեկամդ եմ, արդարեւ քեզ հետ ամուր
կապերով եմ կապուած և երբէք չեմ կարող այնքան օգտաւէտ
լինել քեզ որքան այժմ: Լ. քցրո՛ւ դու քսակդ փողով, գնա՛
պատերազմ, փոխի՛ր դէմքդ արուեստական միրուքով, իսկ քսակդ
լ. քցրո՛ւ շատ շատ Անկարելի է, որ Դէզդէմոնայի սէրը Մաւրի
վերայ երկարատեւ լինէր—լ. քցրո՛ւ դու քսակդ փողով, կամ
նորանք նորա վերայ. այդ ամուսնութեան սկիզբը շատ աղմկա-
լից եղաւ, կ'տեսնես որ վերջը ևս այդպէս կ'լինի. Լ. քցրո՛ւ դու
քսակդ փողով: Այդ Մաւրները զարմանալի փոփոխամիտ են.
Լ. քցրո՛ւ քսակդ փողով. այն բաժինը, որ նորա համար այժմ
մօրեկից 1) քաղցրէ, շուտով քինաքինից դառը կ'լինի: Եւ
կինն էլ նոյնպէս կ'փոխուի, կ'յաւգենայ նրանից, շուտով
աչքերը կ'բացուին և կ'տեսնի թէ ո՞րքան խաբուած է ինքը:
Նորա համար անպատճառ—փոփոխութիւն կ'հարկաւորուի,

1) Տոնկէնում մօրեկը համարվումէր ամենաախորժելի կերակուր:

այո՛ անպատճառ. ուրեմն դու լ. քցրո՛ւ քսակդ փողով: Եթէ
կամենումես կորցնել քեզ—կորցրո՛ւ, միայն խեղդուելուց աւելի
հեշտ միջոցով: Իսկ որքան կարող ես — շատ փող ձեռք ձգի՛ր:
Եթէ անտուն Մաւրի և խորամանկ Վենետիկահու փարիսական
ձեւերը և անհաստատ երգումները չ'յաղթեն Նագօի սրամտու-
թեանց և ողջ զժողովին՝ նա քոնը կ'լինի, ուրեմն—փող
ձեռք ձգիր: Խեղդուե՛լ, այդ ինչ միտք է, աւելի լաւ է բաւա-
կանացած կախուել, քան ոչնչի չ'հասած խեղդուել:

Ռ Օ Գ. Բայց կարո՞ղ եմ հաւատացած լինել թէ յաջո-
ղութիւնը չի դաւաճանիլ յոյսերիս:

Ե Ա Գ Օ. Յոյսդ դի՛ր ինձ վերայ, Գնա՛ ձեռք ձգի՛ր փող:
Ես շատ անգամ առել եմ քեզ, ասումեմ և այժմ, կասեմ և
միշտ—ատումեմ Մաւրին. շատ պատճառներ ունեմ դորա համար—
այդ ամէնը ունիս և դու: Միանանք որ աւելի մեծ ուժով վրէժ
առնենք. կ'յաջողուի քեզ նպատակիդ հասնել, այն ժամանակ
իհարկէ և ինձ և քեզ համար մեծ միտքարութիւն և ուրա-
խութիւն կ'լինի: Շատ բան որ այժմ դեռ ևս ծածկուած է
ապագայի քողի տակ—կարճ միջոցում կ'բացուի: Ճանապարհ
ընկի՛ր, ապահովի՛ր քեզ փողով: Վաղը մենք աւելի մանրամասն
կ'խօսենք: Մնաս բարեւ:

Ռ Օ Գ. Ո՞րտեղ մենք կ'տեսնուենք վաղը:

Ե Ա Գ Օ. Արի՛ ինձ մօտ:

Ռ Օ Գ. Անպատճառ կ'դամ:

Ե Ա Գ Օ. Դէհ, մնաս բարեւ, բայց լաւ նայի՛ր, Ռօդուիգօ—

Ռ Օ Գ. Ի՞նչի—

Ե Ա Գ Օ. Խեղդուելու վերայ ոչ մի խօսք—լսո՛ւմես:

Ռ Օ Գ. Ի՛հ, անցա՛ւ. գնումեմ դրա գնեմ ողջ երկիրներու:

Ե Ա Գ Օ. Եւ շատ լաւ կանես. Լ. քցրո՛ւ քսակդ որքան կա-
րելի է շատ: (Ռօդուիգօն դուրս է գնում): Ահա՛ միշտ այդպէս
եմ իմ կողմն քաշում յիմարներին. այդպիսի շատախօսներ

հետ միայն զուարճութեան համար ժամանակ կորցնելը—կ'ընա-
նակէր արտաւորել եւմ անձնաւորութիւնս: Մաւրին ես առում
եմ. ասումեն թէ նա կցորդ է եղել իմ ամուսնական առա-
գաստին. շատ կարելի է և այդ ցնորք է, բայց այդպիսի դէպ-
քերում ևս ես այնպէս կ'զործեմ, իբրեւ ճշմարիտ լինէր: Նա
ինձ վերայ մեծ վստահութիւն ունի. դորանով շատ հեշտ է
նպատակիս հասնել: Կասսիօն գեղեցիկ է—ի՞նչ, եթէ նորան
խելքից հանեմ և միւսնոյն ժամանակ միասին կատարեմ մտա-
գորութիւնս: Այո՛, դա շատ սրամիտ խորամանկութիւն կ'լինի:
Մտածե՛նք, ինչպէս անենք: Մի քանի ժամանակից յետոյ
կասկած ձգենք Մաւրի սիրտը, թէ Կասսիօն շատ բարեկամ է իւր
կնոջ հետ: Կասսիօն կարծես ստեղծուած է միայն նախանձ 1)
գրգռելու և կանանց շողքորթելու համար: Իսկ Մաւրը այն-
քան պարզամիտ է և հաւատացող, որ ամէն մի իրա սիրտը
թափանցող, կասկած ձգող մարդուն՝ ազնիւ է համարում:
Նորան այնքան հեշտ է եղէզնի պէս այս կողմ այն կողմ թեքել,
որքան և աւանակներին: Այդպէս է, այդպէս. դործը սկսուել է.
դժոխք և խաւարը լոյս կ'հանեն այդ հրեշաւոր ծնունդը:

1) Անգլ. jealousy, Ֆրանսերէն, la jalousie Ռուս. ревность:
Ուրան աշխատեցայ չ'զուայ հայերէնում մի բառ, սր բուն նշանա-
կութեանը յարմար լինէր. խորենացին և Նիկշէն մականք են գործածել, այդ
միւսնոյն բառը ես էլ կամեցայ դործ ածել. բայց աչքի առաջունենալով,
որ մեծամասնութիւնը չի հասկանալ թարգմանեցի նախանձ ինչպէս դործ են
դրել և ուրեշները:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԵՐՈՒՄ:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ:

Ծովեզրեա քաղաք Կիպրոս կղզու վերայ:

Ներսէն հօտում ՄՕՆՏԱՆՕՆ և ԵՐԿՐՈՒ ՍՊԱՀՆԵՐ.

Մ Օ Ն Տ. Հրուանդանից ոչինչ չի՞ երևում:

1 Ս Պ. Ոչինչ, սաստիկ ծփումեն ալիքները, իսկ նրանց և
երկնքի մէջ ոչ մի առադաստ չի երևում:

Մ Օ Ն Տ. Սաստիկ փշումէր քամին ցամաքի վերայ. երբէք
այնպէս խստութեամբ նա չի դղրդել հիմքից բերդերը: Եթէ
այնպէս կտտաղի է և ծովի վերայ տարերքի ամբողջ լեռներին
չի դիմանալ ոչ մի նաւի կաղնեայ կողերը. բայց այն ի՞նչ ձայն է:

2 Ս Պ. Թէ տաճկական նաւատորմիդը ցրուած է:
Այդ բանում համոզուելու համար բաւական է միայն դուրս
գալ փրփրացող ափը. կատաղի յորձանքը հասնումէ ամպերին.
Նա որպէս խաղալիք բարձրացնումէ ժայռերին մինչև երկինք
և լափումէ ջրով համաստեղեան արջին կարծես կամենալով

խելողել յաւիտեանական անշարժ բեռնի պահպաններին: Նրբէք դեռ չեմ տեսած ծովը այդպիսի սարսափելի դրութեան մէջ:

Մ Օ Ն Տ. Լ՝յո՛ւ, եթէ տաճկական նաւատորմիդ պաշարս պարուած չ'լինի մի որեւիցէ նաւահանգստում՝ կորած է. անկարելի է դիմադրել այդպիսի ալէկոծութեան, փոթորկի:

Ներսէս Բարսեղ ԵՐՐՈՐԴ ՍՊԱՀ

3 Ս Պ. Լ՝ո՛ւր, լ՝ու՛ր, սինիօրներ, պատերազմը վերջացաւ: Կատաղի փոթորիկը այնպէս հարուած տուաւ թուրքերին, որ նրանք փկամայ իւրեանց ձեռնարկութիւնը թողին: Վենետիկի նաւերից մէկը տեսաւ նաւատորմի մեծ մասի կորուստը:

Մ Օ Ն Տ. Էլ չ'աւարի՞տ է այդ:

3 Ս Պ. Նաւը, որ պատկանումէ Վերոնցիներին, այս րոպէիս մտաւ նաւահանգիստ, և անյաղթելի Օսկըլօի լէյտենանտ Միքայէլ Կասսիօն արդէն ափի վերայ է: Իսկ ինքը Մաւրը, որ այստեղի կառավարիչ է նշանակուած, դեռ ևս ծովի վերայ է:

Մ Օ Ն Տ. Բոլոր հոգուովս ուրախ եմ այդ կարգադրութեան համար. նա ամէն կերպով արժանի է այդ պաշտօնին:

3 Ս Պ. Բայց Կասսիօն թէև թուրքերի կորստեան համբաւով մեզ ուրախացրեց, սակայն մեծ վրդովմունքի մէջ է. նա աղօթումէ Մաւրի համար, որից կատաղի փոթորիկը իրան խլեց:

Մ Օ Ն Տ. Թո՛ղ պահպանեն նորան աստուածները, ես ծառայելեմ նորան. նա կատարեալ զօրապետ է: Գնանք նաւահանգիստ, նայե՛նք մօտեցող նաւին, որոնք աչքերով Մաւրին, հեռու այնտեղ՝ ուր այլքները կռվում են երկնքի հետ:

3 Ս Պ. Ա՛յո՛ւ գնանք. այժմամեն րոպէ պէտք է սպասել նորանոր հարուածներին:

Ներսէս Բարսեղ ԿԱՍՍԻՕՆ

Կ Ա Ս. Շնորհակալութիւն այս պատերազմական կզգուքաջերին, Մաւրի արժանաւորութիւնները ճանաչելու համար: Ո՛հ թո՛ղ պաշտպանի նորան բարի երկինքը սպաննացող տարրերից: Ես յետ մղուեցայ ամենասոսկալի րոպէին:

Մ Օ Ն Տ. Ընձեր է նորա նաւը:

Կ Ա Ս. Նաւը ամուր է, ղէկավարը փորձուած և իւր գործին հմուտ. ուստի և յոյսս դեռ չեմ կորել, ընդհակառակը սպասումեմ շուտափոյթ ազատութեան: (Բէ՛ն Եպիօ լա՛ւ-Էն աշաղհներ. Նա՛ւ նա՛ւ)

Ներսէս Բարսեղ ԶՈՐՈՐԴ ՍՊԱՀ

Կ Ա Ս. Այդ ի՞նչ աղաղակներ են:

4 Ս Պ. Քաղաքը բոլորովին դարդակուել է, այն ինչ ափին կանգնած է ամբոխը և աղաղակում. նա՛ւ, նա՛ւ:

Կ Ա Ս. Նախագահացումս յայտնումէ թէ իշխանի նաւն է: (Թա՛րաւելի չայնէր):

2 Ս Պ. Ողջունում են նաւին: Գոնէ երևում է բարեկամական է:

Կ Ա Ս. Խնդրեմ սինիօ՛ր, իմացէք ո՞վ է եկողը և իսկոյն մեզ իմաց տուէք:

2 Ս Պ. Ը՛յս րոպէիս. (Դա՛ւր է գո՛ւմ):

Մ Օ Ն Տ. Ըստցէք պսակուած է մեր կառավարիչը:

Կ Ա Ս. Որքան կարելի է յաջողակ — այնպիսի կնոջ վերայ, որ արդարացնումէ ամենայն մի հիանալի նկարագրութիւն, ամենայն մի չափազանցութեան հասցրած համբաւ, որ կ'զբաղանցի ամենագեղեցիկ գովում թաշտնին, որովհետև կատարեալ զեղեցկութեան ամենայն արժանաւորութիւնները ունի:

Հը ի՞նչ կայ, ո՞վ է:

Չ Ս Պ. Երբ անունով մի մարդ—կառավարչի պարուհիք:

Կ Ա Ս. Ո՛հ, ի՞նչ շուտ և յաջողութեամբ: Նոյն խիստ փոթորիկը, կատաղի ալիքները, խիստ քամիները, խուժերը և ծանծաղուտները—նաւերի այդ յանդուգն ծածկուած թշնամիքը, կարծես զմայլելով գեղեցկութիւնից, փոխել են իւրեանց մահաբեր բնաւորութիւնը, տեղի տալով յաւերժահարսն Դէզդէմոն նային յաջողութեամբ այստեղ հասնելուն:

Մ Օ Ն Տ. Ո՞վ է այդ Դէզդէմոնան:

Կ Ա Ս. Նա, որի վերայ այս բուպէիս խօսումէի, մեր քաջ հրամանատարի հրամայողը: Նա նորան յանձնել էր քաջ նազօին, որը մեր սպասածից մինչև անգամ մի շաբաթ առաջ եկաւ: Ո՛հ, ամենակարող Իւպիտէր, պահպանի՛ր Օտէլլօին, ուռցրո՛ւ նորա նաւի առագաստները քո հզօր շնչով, տօ՛ւր կարողութիւն երջանկացնելու այս նաւահանգիստը իւր հպարտ նաւով, հանդարտեցնելու իւր վրդովմունքը Դէզդէմոնայի գրկախառնութեան մէջ, կենդանացնելու մեր թմրած հոգիքը նոր բոցով, խաղաղացնելու ողջ Կիպրոսը.—Օ՛, նայեցէ՛ք:

Նէր— Էն հոն— ԴԵԶԴԵՄՈՆԱՆ, ԷՄԻԼԵԱՆ, ԵԱԳՕՆ, ՌՕԴՌԻԳՕՆ
և ՀԵՏԵԻՈՐԴՆԵՐ:

Նաւի գանձը արդէն ափի վրա է: Չոքեցէ՛ք նորա առաջ կիպրիացիներ: Ողջունումենք ձեզ, սինիօրա, Աստուծոյ օրհնութիւնը ձեզ վերայ լինի:

Դ Է Զ Դ. Ենորհալիւ ևմ, աղնիւ Կասաիօ: Ի՞նչ լուր ունէ՞ք ամենուցս:

Կ Ա Ս. Նա դեռ չե եկել, միայն դիտեմ որ առողջ է և շուտով այստեղ կ'ընին:

Դ Է Զ Դ. Ենուամենայնիւ վախենումեմ.— Ի՞նչպէս բաժանուեցաք միմիանցից:

Կ Ա Ս. Ելքների սոսկալի կռիւը երկնքի հետ մեզ իրարից բաժանեց: (Բէմէ Էպիսկոպոս շուտ էն աղաղակներ. Նա— նա—) Լսումէ՞ք նաւ (Նշողանքի ջայներ):

Չ Ս Պ. Եհա ողջունումէ միջնաբերդին— այդ էլ բարեկամական է:

Կ Ա Ս. Իմացէ՛ք շուտով, ո՞վ է եկել: (Սպանելից Դէզդէմոն է գնում) Բարե պարուհի. (Եթէ այն) բարե սինիօրա՛ (համբուրէ Նորան) Մի՛ բարկանար նազօ. այսպիսի յանդգնութեանս համար, մեր երկրում այդ թոյլ է տրվում ինչպէս մի անկեղծ քաղաքավարութիւն:

Ե Ա Դ Օ. Ես կ'ցանկանայի, սինիօ՛ր, որ նա ձեզ իւր շըրթունքներով այնպէս պատուէր, ինչպէս ինձ լեզուով, որովհետեւ շուտով կրճանձրանայիք:

Դ Է Զ Դ. Ներեցէ՛ք, նա այնքան շատախօս չէ:

Ե Ա Դ Օ. Օ, անասելի շատախօս... ամենայն անգամ երբ պատրաստվում եմ քնելու այդ բանում համոզվում եմ, Ձեր ներկայութեամբ այդ ուրիշ բան է, լեզուն փորումն է պահում և միայն մտքումը ինձ հայհոյումէ:

Է Մ Ի Լ. Չեմ իմանում, ինչպիսի սիրտ ունիս դու որ այդ ասումես:

Ե Ա Դ Օ. Բաւական է, բաւական ձեզ լու ևմ ճանաչում: Դուք տանից դուրս պատկերներ էք. ննջարաններում և հիւրանոցներում կախարդող զանգակներ, վայրենի կատուներ խոհանոցներում, սրբօհիներ երբ անպատվումէք մէկին, սատանաներ երբ անպատվումեն ձեզ, հանաքչիներ տանախկնութեան միջոցին և տիկիւններ անկողնոյ մէջ:

Դ Է Զ Դ. Եմօթ ձեզ համար, որ այդպիսի զբաղւորութիւններ էք անում:

ԵԱԳՕ. Եւ բոլորովին չեմ զըպարտում, այդ բոլորը կատարեալ ճշմարտութիւն է: Դուք վեր էք կենում միայն զքօսանքի, պառկումէք միայն աշխատելու համար:

ԵՄԻԼ. Եթէ այդպէս է, էլ ինձ վերայ ոչ մի գովասանական բան չ'գրես:

ԵԱԳՕ. Շատ լաւ:

ԴԵԶԴ. Ի՞նչ կասէիք եթէ ես ձեզ մի գովասանական նամակ գրել տայի:

ԵԱԳՕ. Ո՛չ, զեղեցիկ սինիօրա, ազատեցէք ինձ այդ գրութիւնից, ես միայն չարախօսել կարող եմ:

ԴԵԶԴ. Փորձեցէք չարախօսել. բայց մնա՛րդ էք ուղարկել նաւահանգիստ:

ԵԱԳՕ. Ինչպէս չէ, ուղարկել ենք, սինիօրա:

ԴԵԶԴ. Շատ օխուր եմ, բայց կաշխատեմ ինձ խաբել կեղծ ուրախութեամբ: Դէհ, ի՞նչ կասէք:

ԵԱԳՕ. Որքան մտածում եմ կանանց վերայ, այնքան իմ ուղեղս այսպիսի եղբայրացութեան է հասնում. եղբայրացութեան, որից բաժանուելու համար պէտքէ ուղեղս էլ զԸԼԻԽԻցս հանեմ. ահա՛ թէ ինչ. եթէ կինը խելօք է և զեղեցիկ՝ խելօքութիւնը նորան օգուտ կ'տայ, իսկ զեղեցիկութիւնը վնաս:

ԴԵԶԴ. Շատ լաւ. իսկ եթէ տգեղ է բայց խելօք:

ԵԱԳՕ. Տգեղ և խելօք — այդպիսին կարող է զեղեցիկ ամուսին գտնել:

ԴԵԶԴ. Այնքան հեշտ չէ որքան կարծումես:

ԵՄԻԼ. Իսկ եթէ յիմար է բայց զեղեցիկ:

ԵԱԳՕ. Ի՞նչ այդպիսին թշուառ գաւակներ կ'պատրաստէ:

ԴԵԶԴ. Ընդ բոլորը հին անմիտ զրոյցներ են, որոնց յիմարները իւրեանց զուարճութեան համար մտածել են: Բայց

ի՞նչ հեգնական գովասանութիւն կ'ապրէ տգեղին և միեւնոյն ժամանակ յիմարին:

ԵԱԳՕ. Մի՞թէ չկայ այնպիսի տգեղ և յիմար կին, որ իրան գեղեցիկ և միեւնոյն ժամանակ խելօք ձևացներ:

ԴԵԶԴ. Ի՞նչ անիմաստ խօսքեր. վատին դուք աւելի գովասանութեան արժանացրիք. Ինչպէ՞ս կ'զովէիք այն կնոջ որ արդարեւ արժանի է ամենայն գովասանքի, բայց իւր բոլոր արժանաւորութեամբ էլ չարախօսութեանց ենթակայ է լինում:

ԵԱԳՕ. Կին, որ գեղեցիկ է և ոչ սնապարծ, խօսելու շնորհք ունի և չէ շատախօս, հարուստ է բայց ոչ շուայլ, որ բանականութեամբ խեղդումէ կրճքում իւր ցանկութիւնները, որ բարկութեան միջոցին անգամ տանում է և մոռանում վերադարձը, այնքան խելօք որ վրէժ առնելու համար ոչ մի բռնութեան չէ դիմում, որ բոլոր մտածմունքները իւր մէջ է պահում և արհամարհանքով նայում է իրան հեռեղ գիշերաշրջիկներին, այդ՝ այդպիսի կին, եթէ միայն կայ, պէտք կ'գայ:

ԴԵԶԴ. Ի՞նչ:

ԵԱԳՕ. Յիմարներին բաւականութիւն և ցանկացողին գարեջուր տալու համար:

ԴԵԶԴ. Ո՛հ, ինչ անմիտ վերջարանութիւն: Նորանից ոչինչ չ'սովորես, Եմիլա՛, թէ քո ամուսինդ է: Ասացէ՛ք, Կասսիօ՛, կարելի՞ է այդպէս անամօթ, անխղճմտանք լինել:

ԿԱՍ. Եւ պարզ կերպով ասումէ այն՝ ինչ մտածումէ, սինիօրա՛. ես հաւատացած եմ որ Եագոն իւր պատերազմական քաջութեամբ աւելի շուտ կարող է ձեր համակրութիւնը գրաւել քան հասկացողութեամբ. (խօսելով հեռանում է Դեղրէմոնայի հետ մի խոշոր):

ԵԱԳՕ. (Ինչն իրան) Ահա՛ նա բռնումէ նորա ձեռքը — հիւ-

նայի է: Փսիսացէք, փսիսացէք—ինձ համար այդ օտարա-
տայնն էլ բաւական է Կասիօյի նման մեծ ճանճ որսալու հա-
մար: Այո՛ ժպտի՛ր.—հէնց այդ քաղաքավարական ձևերովդ
քեզ կ'բռնեմ: Այդ ժպտաներդ կ'զրկեն քեզ լէյտէնանտութիւ-
նից, սպասի՛ր... (Քոյի չայնէր Բեմէ Էփեմի) Մաւրն է, նորա փողի
ձայնը ճանաչում եմ:

Կ Ա Ս. Արդարեւ նա է:

Դ Է Զ Դ. Շտապե՛նք նորա առաջը դուրս գալու:

Կ Ա Ս. Բայց ահա՛

Ներսէ Երեմի 08.11.06 ՆԵՏԵՆՈՐԴՆԵՐՈՎ:

08.11. Ո՛հ, սիրուն պատերազմողս:

Դ Է Զ Դ. Սիրելի՛ Օտէլլո:

08.11. Այնքան զարմացած եմ, որքան և հիացած՝
քեզ այստեղ դանելու համար: Ո՛հ երջանկութեանս. եթէ
ամենայն փոթորկին յաջորդէր այդպիսի խաղաղութիւն—այն
ժամանակ թո՛ղ կատաղի քամիները շառաչէին մինչև մահուան
հասնելս, թո՛ղ նաւերը բարձրանային Օլիմպի նման բարձր
ջրէ լեւո՛ւների վերայ և իջնէին անդունդները խո՛ր ինչպէս
դժոխք: Եթէ մահը այժմ վրա հասնէր ինձ՝ դա կ'լինէր ամե-
նամեծ բաղդաւորութիւն, որովհետեւ վախենում եմ որ այդ-
պիսի երջանկութիւն անորոշ ապագայում չի գտնեմ:

Դ Է Զ Դ. Օ՛, ո՛չ. օրհնի՛ր Աստուած որ և մեր սէրը և
բաղդաւորութիւնը օր աւուր աւելի ևս աճէր:

08.11. Ա՜յն, երկնքի բարի զօրութիւններ: Նա չեմ կա-
րող խօսքով յայտնել ողջ իմ երջանկութիւնս—ահա նա, այստեղ
է այստեղ, մեծ շատ մեծ ուրախութիւն: (Համբուրելով նորան)
Այո՛ այս՝ կ'լինի յախտեան մեր սրտերի միակ բացատրութիւնը:

Ե Ա Գ Օ. (Ենչի երան). Այո՛, այժմ դուք շատ սիրով էք,

բայց երդվում եմ որ դա կ'լինի և ձեր թշուառութիւնը:

08.11. Գն՝ նք ամրոց: Ուրախացէք, աղնիւ բարեկամներս,
պատերազմը վերջացաւ. թուրքերը փոթորկին զո՛հ գնացին:
Ի՞նչպէս են կառավարվում իմ հին ծանօթները: (Դէպքէմայի)
Քեզ, սիրելիս, այստեղ ուրախութեամբ կընդունեն, ինձ առաջ
շատ էին համակրում: Զմարի՛տ, բաղդաւորութիւնից և ուրա-
խութիւնից չ'զիտեմ ի՛նչ եմ խօսում: Նեղութիւն քաշէ՛ր,
բարի Նազօ, դնա՛ նաւահանգիստ, վերցրօ՛ւ իմ ծանապարհոր-
դական շորերս, բայց չ'մոռանաս և նաւավարին ամրոցը բերելու,
նա քաջ մարդ է, մեծ յարգանքի է արժան: Գնա՛նք, Դէզ-
դէմոնա, կրկին անգամ ողջունում եմ քեզ Վիպրոսի վերայ: (Դուրս
է գնում Դէզդէմոնայի և Զեփեփոնի հետ)

Ե Ա Գ Օ. (Ժողովներից Զեփէն) Գնա՛ նաւահանգիստ և սպա-
սի՛ր ինձ այնտեղ: Հ'ը Ռօդոլֆօ, եթէ քեզ մօտ բաւականի
քաջութիւն կայ լսի՛ր ինձ, ասում են որ սէրը ազնուացնում է այն-
պիսի մարդկանց, որոնց բնութիւնը դորանում չըկել է: Լէյ-
տէնանտը այս գիշեր պետք է հսկի ամրոցի պահպանութեան.
բայց նախ դեռ պետք է ասեմ, որ Դէզդէմոնան բոլորովին
սիրահարուած է նորա վերայ:

Ռ Օ Դ. Նորա՛ վերայ, այդ անկարելի է:

Ե Ա Գ Օ. Սա՛...լսի՛ր, ես քեզ կ'բացատրեմ: Լա՛ւ իմա-
ցիր, որ նա սիրեց Մաւրին միայն այն սնապարծութեանց և
անհնարին առասպելաբանութեաց համար, որոնցով նա լքցրեց
նորա գլուխը: Մի՞թէ կարծում ես թէ շատախօսութեան համար
միշտ կ'սիրի նորան, մի՛ կարծիր: Դէզդէմոնայի աչքերին գեղե-
ցիկ դէմք է հարկաւոր և ինչ բաւականութիւն պետք է զգայ
Մաւրի սև, կոպիտ գծադրութիւնը տեսնելով: Նրբ տրիւնը բա-
ւականութիւն ստանալուց յետոյ մեղմանում է, նորից բորբո-
քելու, նորից նորա մէջ բաւականութեան ծարաւ զարթեցնե-
լու համար անհրաժեշտ է գրաւիչ սիրուն դէմք, մատաղ տա-

բիք, Ծարպիկութիւն, սէր, բոլորը մի խօսքով ինչ պակաս է Մաւրին: Այս բոլոր անհրաժեշտութեանց պակասութիւնը է վերաւորի նորա քնքոյշ զգացմունքը, ցոյց կ'տայ թէ նա խաբուել է ընտրութեան մէջ, առաջ կ'սկսի հառաչներ արձակել, յետոյ ձանձրոյթ կ'զգայ և վերջապէս զգուանք գէպի Մաւրը: Ինքը բնութիւնը նորան այդպէս կ'հասցնի և կ'զըրգոի մի սրիշ բաղդ որոնելու իրա համար: Այժմ ընդունելով այդ—որ անկարելի է չ'ընդունել, որովհետեւ շատ պարզ է—նիլ կարողէ այնպէս շուտ նորան դրաւել—եթէ ոչ Կասսիօն, այն քաղցրախօս խաբերան, որ այնքան հմտութեամբ իւր բոլոր կեխատութիւնները և ցածութիւնները ծածկումէ նուրբ քաղաքավարութեամբ, աշխարհային ձևերով և գեղեցկութեամբ: Այո՛ բացի Կասսիօյից ոչ ոք: Նա խորամանկ է և Ծարպիկ, կարողանումէ խորամանկութեամբ օգուտ քաղել պատահած գէպքից, իրան այնպիսի արժանաւորութիւնների տէր ձեացնել, որոնցից իսկապէս ոչ մէկը չունի. սարսափելի Ծարպիկ խաբերայ է: Դոցա հետ միացրու և այն, որ դեղեցիկ է, երիտասարդ, ամենայն յատկութեանց տէր, սատանայի նման արամիտ:

Ռ Օ Դ. Չեմ հաւատում: Դէզդէմնան այնքան առաքինի է:

Ե Ա Գ Օ. Կորի՛ր գլխիցս քո առաքինութեամբ. կարծեմ այն գինին էլ որ նա խմում է միւսնոյն խաղողից է. եթէ նա առաքինի լինէր երբէք չէր սիրիլ Մաւրին: Առաքի՛նի—մի՞թէ չ'տեսար ինչպէս հիանումէր Կասսիօյի ձեռքերից . . . չ'տեսար, ի՞նչ է:

Ռ Օ Դ. Տեսայ, բայց այդ քաղաքավարութիւն էր միայն:

Ե Ա Գ Օ. Անառակութեան նշան է—երգվում եմ արեւովս, դա սկիզբը, յառաջարանն է հեշտասիրութեան և մեղանշական մտածութեանց: Նոցա՛ շրթունքները այնքան մօտեցան իրար,

որ միմիանց շնչառութիւնները զգումէին: Մեղանշական մտքեր, Ռօդաիգօ: Փոխադարձութիւն արդէն երեւցաւ—շատ չի քաշել և զլխաւոր ձգտումին, իսկական նպատակին, զուգաւորութեան կ'զիմեն: Թո՛յլ տուր ես քո աւաջնորդը լինեմ, ի զուր տեղը՝ քեզ Վենետիկից քարշ չ'տուի այստեղ: Այս գիշեր դու էլ եղի՛ր պահապանների կարգում. . . ես կ'հոգամ որ նշանակեն. . . Կասսիօն քեզ չէ ճանաչում. ես մօտիկ կ'լինեմ: Աշխատի՛ր մի որեւիցէ բանով բարկացնել Կասսիօին, կամենաս բարձրաձայն խօսելով կամ նորա կարգադրութեանց վերայ ծիծաղելով—ի՛նչ որ էլ յարմար կ'լինի:

Ռ Օ Դ. Ելաւ:

Ե Ա Գ Օ. Կասսիօն տտքարին և շուտ բորբոքուող է. կարելի է որ խփի անգամ քեզ, ա՛յ հէնց այդ աստիճանին հասնելու աշխատի՛ր, որովհետեւ դորանով ես Կիպրիացիներին այն աստիճանի կ'զրգռեմ, որ նրանք չեն հանդարտուիլ, մինչև որ Կասսիօին իւր չափը ճանանչացնել չ'տան: Այդպիսի դրութեան նորան հասցնելով—առանց որի անկարելի է և յաջողութեան յոյս ունենալ—դու շատ կ'կարծացնես քո ցանկութեանդ հասնելու ճանապարհը:

Ռ Օ Դ. Պատրաստ եմ եթէ միայն յարմար դէպք պատահի:

Ե Ա Գ Օ. Անպատճառ կ'պատահի: Այժմ գնա՛՛ ամրոց. ես պէտք է իջնեմ նաւահանգիստ Մաւրի շրերի համար: Մնաս բարեւ:

Ռ Օ Դ. Յտեսութիւն (Դոստ է գնո՛մ):

Ե Ա Գ Օ. Թէ Կասսիօն սիրահարուած է նորա վերայ—այդ ճշմարիտ է, իսկ թէ և նա սիրահարուած է Կասսիօյի վերայ՝ այդ կարելի է, մինչև անգամ հաւանական: Մաւրը—չ'նայելով, որ ասումեմ նորան—ազնիւ, գեղեցիկ հօգու տէր է և հաստատ համոզուած եմ որ արժանաւոր ամուսին կ'լինի Վերջապէս

ես էլ սիրումեմ Դէզդէմնային, բայց միայն ոչ թէ հեշտասիրու-
թիւնից, թէև այդ դուցէ չէ թե թեւացնում մեղքերս — ես նորան
սիրումեմ վրէժխնդրութեան ծարաւով, որովհետև այն կաս-
կածը թէ հեշտասէր Մաւրը կցորդ է եղել անկողնոյս լափումէ
սիրտս, ինչպէս թունաւոր մետաղ և երբէք նա չի հանդար-
տուիլ մինչև որ հաշիւս չ'վերջացնեմ նորա հետ — մինչև որ
նա իմ կնոջ փոխարէն իւր կնոջ չի վճարիլ։ Իսկ թէ այդ չի
յաջողուիլ — կ'զարթեցնեմ գոնէ այնպիսի նախանձ, քէն, որի
առաջ բանականութիւնը չի դիմանալ։ Դորա համար Վենետ-
կուհուն ես կաշխատեմ աւելի ևս մօտեցնել Կասսիօյին։
Իսկ Մաւրին կ'ստիպեմ շնորհակալ լինել ինձանից, սիրելի
վարձատրել՝ իրան ամենամեծ աւանակը շինելու, հանդստու-
թիւնը խանգարելու և խելագարութեան հասցնելու համար։
(Խիչուլ ճակարկն) Այս բոլորը այստեղ է այրտեղ, բայց դեռ
խառնուած, դեռ ձևաւորած չէ — բայց և ի՞նչպէս կարող է
ձևաւորած լինել չ'իրագործուած։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Փողոց։

Նէրս էն հոնոմ ՄՈՒՆԵՏԻԿ և ՄԵՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԻ.

ՄՈՒՆ. Մեր քաջ և ազնիւ իշխան Օտէլլօն ցանկանումէ
որ ճաճկական նաւատորմի հաստատ ողնչանալուն համար՝
ողջ կղզու բնակիչները յայտնէին իրանց ուրախութիւնը ծա-
փահարութեամբ, խաղերով, զուարճութիւններով, ամէն մարդ
իւր ցանկութեան և ուղածի համեմատ։ Բայց քանի որ բացի
գորանից նա տօնումէ այժմ և իւր հարսանիքը, ուստի հրա-

մայեց յայտնելու թէ ամրոցի ողջ դահլիճները բաց են և
ամէն մարդ կարող է խնջոյք կազմել այնտեղ այժմ հինգ
ժամից սկսած մինչև տասնութիւր։ Թո՛ղ երկինքը պահպանի
մեր Կիպրոս կղզուն և քաջ իշխան Օտէլլօն։ (Դուրս է գնում)։

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Ամրոցի մի սենեակ.

Նէրս էն հոնոմ ՕՏԷԼԼՕՆ, ԴԵԶԴԵՄՈՆԱՆ, ԿԱՍՍԻՕՆ և ՀԵՏԵԻ-
ՈՐԴՆԵՐ.

ՕՏԷԼ. Սիրելի Միքայէլ, այս գիշեր դուք պէտք է
հսկէք պահպաններին. չ'մոռանաք որ և զուարճութեանց
չափ կայ, որից անցնելը ներելի չէ։

ԿԱՍ. Ես արդէն կարեւոր զգուշութիւնները յայտնել
իմ Նազօին, աւելի վստահանալու համար ինքս էլ կ'պտտեմ
բոլոր կայարանները։

ՕՏԷԼ. Եագօն հաւատարիմ մարդ է։ Բարի գիշեր, Մի-
քայէլ, եկէք ինձ մօտ առաւօտը վաղ, ձեզ հետ խօսելիք
ունենմ։ Գնա՛նք, սիրելիս, պարոքս կատարեցի, այժմ մնումէ օդ-
տուել նորա պտուղներով։ Բաժանենք սիրով այդ պտուղները։
Բարի գիշեր։ (Դուրս է գնում Դէզդէմնայի և հետադարձելի հետ)։

Նէրս է հոնոմ ԵԱԳՕՆ

ԿԱՍ. Ահ եագօ՛, ի՛նչ յարմար ժամանակ եկար, ժամա-
նակ է մի անդամ պտտելու։

ԵԱԳՕ. Ի՞նչ էք ասում, լէյոէնանտ, դեռ ժամի տասը

չկայ. գեներալը հեռացաւ մեղանկց այդպէս շուտ միայն Դէզ-
գէմոնայի սիրոյն համար: Բայց և ի՞նչպէս կարելի է մեղադ-
րել նորան, չէ՞ որ առաջի գիշերն է որ անց է կացնում նորա
հետ, նորա՞ որ Եւպիտէրի համար անգամ համեղ պատառ
կլինէր:

Կ Ա Ս. Գեղեցիկ կին:

Ե Ա Գ Օ. Մի խօսքով տեղովը կրակ:

Կ Ա Ս. Դժուար թէ գտնուի այնպիսի կայտառ և թարմ
գեղեցկութիւն:

Ե Ա Գ Օ. Իսկ աչքերը—ըզուրի տեղ խօսումեն:

Կ Ա Ս. Անմահ և միևնոյն ժամանակ որքան գրաւիչ:

Ե Ա Գ Օ. Բայց ձայնը—ճշմարիտն ասած սէր է խօսում:

Կ Ա Ս. Ո՛հ, որքան կախարդող է:

Ե Ա Գ Օ. Ողջ սրտով յաջողութիւն եմ ցանկանում նրանց
անկողնուն. է՛հ բայց թողնենք, գնա՛նք լէյտէնանտ, մեղսպա-
սումէ գինու տակառը, և մի խումբ կիպրիական քաջ երի-
տասարդների, որոնք և պատրաստ են սեւամորթ Օտէլլօի կենացը
խմելու:

Կ Ա Ս. Ես էլ պատրաստ եմ, սիրելի Նազօ, բայց ոչ այժմ,
գինին ինձ վերայ սաստիկ վատ է ազդում. կ'ցանկանայի որ
ընդհանրութիւնը մի ուրիշ զուարճութեան միջոց որոնէր:

Ե Ա Գ Օ. Բայց դուք պէտք է բարեկամների խմբի մէջ
լինէք: Մի բաժակ գինին նոցա սիրտը շահելու համար խմել,
ի՞նչ մեծ բան է: Ես, եթէ կամենաք, ձեր տեղը կ'սման:

Կ Ա Ս. Այս երեկոյեան ես արդէն խմեցի մէկը ջրի հետ
խառը, բայց չ'նայելով դորան ահանումես որքան ազդել է
ինձ: Ուստի թողլութիւնս հասկանալով չեմ կամենում կրկին
փորձել:

Ե Ա Գ Օ. Է՛հ, բաւական է. ուրախութեան գիշեր է. խընդ-
րողները բարեկամներ են:

Կ Ա Ս. Որտեղ են:

Ե Ա Գ Օ. Մերձակայ դահլիճում, խնդրեմ հրաւիրեցէք
նորանց այստեղ:

Կ Ա Ս. Հրամայեցէք, բայց խոստովանումեմ որ դուր չէ
գալիս ինձ: (Դուրս է գնում):

Ե Ա Գ Օ. Եթէ այն խմած բաժակ գինուն յաջողուի ինձ
գոնէ մէկը ևս աւելացնել—այն ժամանակ Կասսիօն գեղեցիկ
Դէզդէմոնայի շնիկից աւելի կռուասէր և չար կ'դառնայ: Յիմար
Ռօզոնիգօն թողորովին Դէզդէմոնայի սիրով կախարդուած՝ ամէն
ասածս կատարումէ. մի քանի տշխոյժ հպարտ կիպրիացիների
էլ իմ կողմն քաշեցի: Այժմ հարկաւոր է միայն Կասսիօնին
այնտեղը հասցնել, որ այդ հարբածների մէջ մի որեւիցէ վե-
րաւորական խօսք արտասանէր կղզու դէմ:— Բայց գալիս են.—
Սպասած հետևանքներս իրագործվումեն—աղատութեամբ
կ'լողայ նաւս, քամին և հոսանքը նորան յառաջ կ'մղեն:

ԿԱՍՍԻՕՆ Ժեյրադոսնումէ ՄՕՆՏԱՆՕԻ և Ֆէ Գոնի ԿԻՊՐԻԱՏԻ-
ՆԵՐԻ Գէտ:

Կ Ա Ս. Երկինքը վկայ, որ արդէն կոնծեւ տուին ինձ:

Մ Օ Ն Տ. Ի՛հ, այդ ինչ ասելու բան է. մի բաժակ անգամ
չէք խմել:

Ե Ա Գ Օ. Գի՛նի (Էրգումէ):

Վերցրէ՛ք լի լի բաժակներ,

Հնչեցէ՛ք եղբայրարար—

Բարեկամ—զննուորներ

Կեանքը ժամ է մեղ համար.

Զինուորին պէտք է շատ շատ խմել:

Է՛յ, գինի, գինի տուէք. (Էրգումէն Գի՛նի)

Կ Ա Ս. Ըրեւս վկայ երևելի երգ է:

Ե Ա Պ Օ. Այդ երգը ես սովորել եմ Անդլիայում: Այնտեղ
այդ ես են խմում. և ոչ թէ ձեր Դանիացիների, Գեր-
մանացիների և հաստափոր Հոլլանդացիների նման—դէ՛հ խմիր,
Կասիօ. հեռուէնք Անդլիացիներին:

Կ Ա Ս. Մի՞թէ արդարեւ Անդլիացիք այդպէս վարժ են
խմելում:

Ե Ա Պ Օ. Բա՛ ի՞նչպէս էիք կարծում: Անդլացին խմելիս
մինչև անգամ տեղիցը չի շարժվում, այն ինչ Դանիացին էլ
ոչ մեռած է ոչ կենդանի, Գերմանացին արդէն փռուած է
սեղանի տակ, իսկ հաստափոր Հոլլանդացին փսխազել խմած
մարդու նման դուրս է թափում բերանից:

Կ Ա Ս. Մեր քաջ գեներալն կենացը:

Մ Օ Ն Տ. Խմումեմ, սիրելի լէյտենանտ:

Ե Ա Պ Օ. Ո՛հ, բթանչելի Անդլիա. (էրգու-մէ)

Ստեփան կայսր մի քաջ մարդ էր.

Կարեց վարտիկ վեց զրօշով. և ի՞նչ

Կասկածեցաւ թէ անպիտան

Գող դերձակը՝ զրօշ երեք զողացել էր:

Ողջ նորա կեանք էր փառքով լի,

Իսկ դու արժան պատիժների.

Զեղխութիւն է քանդում երկիր

Դու քո հին շոր, տէր իմ, հազիր: 1)

Գինի, գինի:

Կ Ա Ս. Այդ երգը աւելի լաւ է:

Ե Ա Պ Օ. Ամենաք կրկնեմ:

Կ Ա Ս. Ո՛չ. անիրաւութիւն կ'լինի կրկնել տալը:—Սակայն

* Այս տունը Շեկոպերը հանել է հին երգերից, որ Պէրսէն սեղաւորել
էր իւր Reliques of ancient poetry գրքում:

Աստուած ամէնիս նայումէ. այնպիսի հոգիք կան որոնք տեղ
են գտնում երկնքի արքայութեան մէջ, կան և այնպիսիները,
որոնք թափանցել անգամ չեն կարողանում:

Ե Ա Պ Օ. ձմարիտ է, բարի լէյտենանտ:

Կ Ա Ս. Իսկ ինչ վերաբերում է ինձ—առանց վերաւորելու
գեներալն կամ ուրիշն պատիւը—յոյս ունեմ որ կ'թափանցեմ:

Ե Ա Պ Օ. Նշնպէս և ես:

Կ Ա Ս. Այո՛. բայց—եթէ թոյլ կ'տաք—երբէք ինձանից
շուտ. լէյտենանտը պէտք է պարուշկից առաջ թափանցի:
Բայց այդ թողնենք. դէպի գործ ուրեմն: Ների՛ր Աստուած մեր
մեղքերը.—Չ'մոռձէք սակայն թէ ես հարբած եմ. ահա՛ իմ
պարուշկը, ահա՛ և իմ աջ ձեռը, ահա՛ և ձախը.—ես հար-
բած չեմ, ոտիս վերայ ամուր եմ կանգնում, ամուր, ասումեմ
ձեզ:

Ա Մ Ե Ն Ք Ը. Շատ հիանալի:

Կ Ա Ս. Ուրեմն դուք իրաւունք չունէք կարծելու թէ ես
հարբած եմ (Գաւս է գիւմ):

Մ Օ Ն Տ. Հողարլուրի վերայ, սինիօրներ, պէտք է պահա-
պաններ դնել:

Ե Ա Պ Օ. Ի՞նչպէս է երևում մեր առաջ տուող սրտոտը:
Բայց նա իւր պատերազմական քաջութեամբ կարող էր հա-
ւասարուել Կեսարի հետ, մեծ զօրապետ կ'լինէր, եթէ միայն
այդ թշուառ թուլութիւնը չունենար, որ բոլոր ընդունակու-
թիւններին հոյի հետ հաւասարեցնումէ, այդ պակասութիւնը
ևս այնպէս զօրեղ է, ինչպէս ընդունակութիւնները: Վախե-
նում եմ, որ մի օր այդ թուլութեամբ պակասեցնէր Յուլիոսի
վստահութիւնը իւր վերայ. այդ մեծ թշուառութիւն կ'լինէր
կզղու համար:

Մ Օ Ն Տ. Բայց այդ դէպքերը շատ է պատահում նորա
հետ:

Ե Ա Գ Օ. Առանց այդպիսի յառաջարանի նա չի անկողին մանում և եթէ գինին չ'օրօրի նորա օրօրօցը, երբէք չի փակիլ աչքերը մինչև անգամ ամբողջ գիշերներ:

Մ Օ Ն Տ. Ուրեմն պէտք է նախադուշացնել գեներակն, կարելի է նա չ'գիտէ, բայց և կարելի է որ տեսնելով նորա լու յաակութիւնները իւր բարեսրտութեամբ չի ուզում տեսնել վատերը...

Ներսէս Ե Ժողովո՞ր ՌՕԴՈՒԳՕՆ.

Ե Ա Գ Օ. (Համայ Ռօդաբան) Ի՞նչու ես եկել շուտ հասիլը լէյտենանտին (Ռօդաբան Դոնա Ե Գնա):

Մ Օ Ն Տ. Յաւալի է, շատ ցաւալի, որ աղնիւ Մարը լէյտենանտութեան ծանր և կարեւոր պաշտօնը հաւատաց այդպիսի զինեմով մարդուն: Ամենայն մի աղնիւ մարդու պարտականութիւնն է այդ նորան իմաց տալ:

Ե Ա Գ Օ. Երբէք ես յանձն չեմ առնել—մինչև անգամ եթէ ամբողջ Կիպրոսը ինձ տային: Ես շատ սիրումեմ Կասիօին: Աստուած գիտէ թէ ինչե՞ր չէի տայ եթէ նա այդ ախտից ազատուէր:

Ռ Օ Դ. (Էֆէ Էփէ) Օգնութիւն, յգնութիւն—

Ռ Օ Դ. Այս ի՞նչ բան է, Լսումէք—

Ներսէս Ե Ժողովո՞ր ԿՕՍՍԻՕՆ ԿԶԷԼՈՒ ՌՕԴՈՒԳՕՆ

Կ Ա Ս. Անպիտան, անզգամ:

Մ Օ Ն Տ. Ի՞նչ է պատահել լէյտենանտ:

Կ Ա Ս. Անպիտան— ինձ իմ պարտաւորութիւններս է յիշեցնում, այնպէս կ'ծեծեմ քեզ:

Մ Օ Ն Տ. Ի՞նձ ինձ ծեծել:

Կ Ա Ս. Դեռ խօսում ել ես, անօրէն. (Ծէծում է նորիս):
Մ Օ Ն Տ. (Նորան պահելով) Խնդրումեմ ձեզանից, սիրելի լէյտենանտ, հանդարտուեցէք:

Կ Ա Ս. Թողէ՛ք ինձ, եթէ ոչ ծնոտս կ'փշրեմ:

Մ Օ Ն Տ. Դուք հարբած էք:

Կ Ա Ս. Հարբած (նորա հանում է բերր և հաւաքում)

Ե Ա Գ Օ. (Համայ Ռօդաբան) Դէ՛հ վաղիւր, օգնութիւն կանչէր. նշան տուր, թող քնած ժողովուրդը զարթնի: (Ռօդաբան Գնա): Ապասեցէ՛ք, լէյտենանտ.— սինիօ՛ր Մօնտանօ.— լու պահպաններ են— (Չանգահարում է) Ո՞վ է այս զանգահարողը, կ'զարթեցնեն ողջ քաղաքը.— վերջապէս բաւական է լէյտենանտ. դուք յաւիտեանս ձեր տնունը կ'խայտատակէք:

Ներսէս Ե Ժողովո՞ր ՕՏԷԼԻՕՆ ԾՈՒՆԵՐԻ ՀԷՄ

Օ ՏԷԼ. Այստեղ ի՞նչ է պատահել:
Մ Օ Ն Տ. Արիւնքամ եմ լինում: մահացու կերպով վերաւորում եմ Բայց նա էլ չի ապրիլ:

Օ ՏԷԼ. Ապասեցէ՛ք, եթէ կեանքը ձեզ համար թանկ է:

Ե Ա Գ Օ. Ապասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք լէյտենանտ.— սինիօ՛ր Մօնտանօ— պարօններ, մի՞թէ բոլորովին մոռացել էք ձեր կոչումը, պարտաւորութիւնը: Հանդարտուեցէ՛ք, հանդարտուեցէ՛ք. գեներալը հրամայում է ձեզ, հանդարտուեցէ՛ք. ամօթ է վերջապէս:

Օ ՏԷԼ. Ի՞նչ է նշանակում այս բոլորը. ի՞նչից ծագեցաւ ի՞նչ է թո՞ւրք ենք, որ այսպիսի յիմարութիւններ ենք անում: Մողովները անգամ այդ չեն անիլ մի՛ արտատօրէք բրիտանականութիւնը: Վերջացրէ՛ք այդ վայրենի կոխը: Զայեցէ՛ք ձեզ. կանգնեցէ՛ք անշարժ, եթէ ոչ կեանքերդ կ'սաւարեցնեմ: Ընդհատեցէ՛ք այն սարսափելի զանգահարութիւնը.— ողջ կղզին

կ'վրդովվի:—Ասացէք ի՞նչ բանից յառաջ եկաւ: Ազնիւ Ես-
գո՛, դու մեռելի պէս գունաթափուել ես. ասա՛ ո՞վ սկսեց. գի-
տեմ թէ դու ինչպէս ինձ հաւատարիմ ես, ուստի պա-
հանջումեմ որ բոլորը յայտնես:

Ե Ա Գ Օ. Ես ոչինչ չ'գիտեմ.—մի ըստէ չկայ, որ ամէնքը
սիրով էին, այնպէս խաղաղութեամբ խօսումէին, ինչպէս երի-
տասարդները քնից առաջ: Բայց յանկարծ, կարծես թէ մի
չար դէ շփոթեց նրանց միտքը.—թրեւր մերկացրին և մե-
նամարտութիւն: Ես մտածել անգամ չեմ կարողանում թէ
ի՞նչից ծագեցաւ այդ կռիւր: Այս ի՞նչու մի որեւիցէ ահեղ
պատերազմում չ'կոտորեցին ինձ այստեղ բերող ոտները, որ
այժմ ականատես չ'լինէի այդ տխուր անցքին:

Օ Տ Ե Լ. Ի՞նչ պատահեցաւ, Միքայէլ, որ այդ աստիճան
մոռացաք ձեզ:

Կ Ա Ս. Ո՛հ, ներեցէք զենեւալ—ոչինչ չեմ կարող ասել:

Օ Տ Ե Լ. Ազնիւ Մօնտանօ, դուք միշտ բարեսիրտ էք
եղել երիտասարդութեան միջոցին. ձեր համբաւը, անշահասէր
վարմունքը ամէնի խօսակցութեան առարկայ են եղել. ձեզ
գովումէին մինչև անգամ ամենախիստ դատաւորները: Ի՞նչը
ստիպեց արհամարհել ընդհանուր կարծիքը, փոխել բարի անունը
կէս գիշերային կատաղի ածականով, պատասխանեցէ՛ք:

Մ Օ Ն Տ. Քաջ Ստէլլօ, վերաւորուած եմ, չեմ կարող ցա-
ւից խօսել, ձեր պարու չեկ Նագօն կ'պատմի բոլորը. բայց այս-
քանը կարող եմ ասել, որ այս գիշեր—եթէ ինքնապաշտպանու-
թիւնը մեղք չէ և կատաղի յարձակման դէմ առնելը յանցանք՝
ոչինչ վատ խօսք չեմ ասած, ոչինչ յանցանք չեմ գործած:

Օ Տ Ե Լ. Երկինքը վկայ որ արիւնը գլխովս է տալիս և
կիրքը ճնշելով առողջ դատողութեանս՝ կարող է առաջնորդ
դառնալ վարմունքիս: Մի շարժումովս կամ ձեռք բարձրաց-
նելս կարող է ձեզանից ընտիրի կեանքի թելը կտրել: Բացառ-

րեցէ՛ք ինչից ծագեցաւ այդ վէճը. ո՞վ սկսեց, յաւիտեանս
կ'հեռացնեմ ինձանից յանցաւորին եթէ մինչև անգամ մանկու-
թեանս ընկերը լինէր: Ի՞նչ, մի՞թէ ներելի է մոռանալ որ
Էկզզէն դեռ ևս պատերազմական դիրքի մէջ է գտնվում, որ
ժողովուրդը դեռ ևս երկիւղի և վտանգի մէջ է, ներելի՞ է
այսպիսի ժամանակ կռիւ սկսել, աղաղակներ բարձրացնել, այն
էլ գիշերը ամրոցում, քաղաքի կենդրոնում:—Սարսափելի է.—
խօսի՛ր, Նագօ, ո՞վ սկսեց:

Մ Օ Ն Տ. Եթէ համակրութիւնից կամ բարեկամութիւնից
զրդուած՝ մի որեւիցէ բան աւելացնես կամ պակասեցնես—զին-
ուոր չես:

Ե Ա Գ Օ. Կենդանի կենդանի ինձ մի՛ սպանէք: Աւելի
ուրախ կ'լինէի զրկուէի լեզուիցս, քան թէ մի որեւիցէ խօսք
ասէի ՚ի ֆլաս Միքայէլ Կասսիօյի: Ելել լաւ է որ այս դէպքում—
համոզուած եմ—ձգմարտութիւնը չի ֆլասիլ նորան ոչնչով:
Ահա թէ ինչպէս պատահեց, զենեւալ: Այստեղ ես խօսումէի
Մօնտանօի հետ, յանկարծ ներս է վազում մի մարդ, բարձր
ձայնով օգնութիւն դուալով և նորա ետեւից Կասսիօն սպառ-
նալով մերկացրած թրով: Սինիօր Մօնտանօն իսկոյն ընկաւ
Կասսիօյի վերայ խնդրելով որ զսպի իրան. իսկ ես վախենալով որ
աղաղակից քաղաքը չ'վրդովվի—որ և յետոյ կատարուեց, վազեցի
մօռնետիկի ետեւից, բայց նորա ոտները իմիցս աւելի թեթեւ
էին. չ'հասայ. յետ դարձայ, որովհետեւ արդէն ականջիս հաս-
նումէին թրերի հաբուածները և Կասսիօյի բարձր հայհոյանք-
ները. հայհոյանքներ, որ մինչև այժմ նորա բերանից չէի լսել:
Վերադառնալով—բայց պէտքէ ասած կրակի պէս հասայ—զը-
տայ նրանց կռուի հէնց այն կատաղի դրութեան մէջ, որին
դուք ևս ներկայ եղաք: Ել ոչինչ չ'գիտեմ: Ի՞նչ պէտք է արած.
մարդս միշտ մարդ է և լաւերը երբեմն իրանց մոռանում են:
Կարելի է Կասսիօն մի որեւիցէ խօսքով վերաւորած լինի

սինիօրին—բայց ախր կատաղութեան մէջ չեն խնայում և իւրեանց սրտակից բարեկամներին և հաւատացած եղէք, որ և Կասսիօն այնքան վերաւորուած էր այն անձանօթ մարդուց, որ բարկութիւնը չէր կարող զսպել։—

ՕՏԷԼ. Տեսնումեմ, Նազօ, որ դու քո բարեսրտութեամբ և բարեկամասիրութեամբ նուազեցնումես Կասսիօյի յանցանքը։— Կասսիօ, ես սիրումեմ ձեզ։ Բայց այսօրուանից դուք էլ իմ լէյտէնանտս չէք։

Ներսէս և Տիգրան ԴԵԶԳԵՄՈՆԱՆ ՀԵՏԵՒՈՐՆԵՐՈՎ։

Տեսնումեք որ սիրուհուս էլ զարթեցրիք։ Քեզանով թող ամէիքը խրատուին։

ԴԵԶԳԵ. Ի՞նչ է պատահել, ընկերս։

ՕՏԷԼ. Ոչինչ—ամէն բան կարգի ընկաւ, սիրելիս։ Գնանք քնելու. (Մօռափն) խի ինչ վերաբերումէ ձեր վերքերին, ես կ'սնամեմ, սինիօր։ Տարէք նորան տուն. (Մօռափն Կասսիօն)։ Նազօ, պտտի՛ր ողջ քաղաքը և հանդարտեցրու նրանց, որոնք վրդովվուել են այս տխուր անցքից։—Գնանք, Գեղգէմանա՛. զինուորի քունը շատ անգամ ընդհատվումէ կատաղի վէճերի աղաղակներից։ (Դուրս էն գնում Կասսիօն և Նազօն)։

ԵԱԳՕ. Վերաւորում էք, լէյտէնանտ։

ԿԱՍ. Մահացու կերպով։

ԵԱԳՕ. Պահպանի՛ր Աստուած։

ԿԱՍ. Պատիւս, բարի անունս։—Ո՛հ, ես կորցրի իմ բարի անունս, ոչնչացաւ—անձիս անմահ մասը—մնաց միայն անըզգայ մարմինս։ Պատիւս, յարգս, Նազօ, բարի անունս։

ԵԱԳՕ. Իսկ ես, երգվումեմ որ կարծումէի թէ ձեր մարմնի վերայ ստացած որ և իցէ վէրքը աւելի զգալի կ'լինի

ամենայն մի պատուի վերաւորանքից։ Բարի անունը—յիմար և սարսափելի սուտ զրպարտութիւն է. նա շատ անգամ և դարդակ բանով մարդ ստանումէ և դարդակ բանով կորցնում։ Դուք բոլորովին չէք կորցրել ձեր բարի անունը. միայն եթէ ինքներդ ձեզ չըհամոզէք թէ կորցրել էք նորան։ Միթաբուեցէք, դեռ հնարք կայ գններալի սէրը գրաւելու. չէ՞ որ բարկութեան միջոցին այդպէս վճռեց և ոչ թէ չարութիւնից։ Նա միևնոյն ժամանակ դրանով խորամանկութիւն բանեցրեց, որովհետեւ շատ անգամ սոսկալի առիւծին ահազգելու համար ծեծումեն անմեղ շան։ Խնդրեցէք, որ նա ձեզ ների և դուք էլ առաջուայ պաշտօնում կ'լինէք։

ԿԱՍ. Երբէք, աւելի կ'խնդրէի, որ նա ինձ անարգէր, քան թէ խաբէի այնպիսի բարի գններալի, որ ներէր ինձ պէս թեթեամիտ, հարբեցող, անամօթ աստիճանաւորի։ Խմեցի—թութակի նման շատախօսեցի, գնացի ցնորքներ դուրս տալու, կռուելու, հայհոյելու և սկսեցի կատաղի խօսքերով կռուել իմ ստուերի հետ։—Օ, զինու հոգի—եթէ՛ դեռ չունիս անուն, կնքումեմ քեզ օտտանայ անունով։

ԵԱԳՕ. Ո՞ւմ ետեկից էիք վազում մերկացրած թրով։ Ի՞նչ արաւ նա ձեզ։

ԿԱՍ. Չ'գիտեմ։

ԵԱԳՕ. Ինչպէ՞ս թէ չ'գիտեմ։

ԿԱՍ. Շատ բան եմ յիշում, բայց խառը. յիշումեմ որ վէճ ծագեցաւ, բայց թէ ի՞նչու—չ'գիտեմ։ Ո՛հ, մեզ ինչո՞ւ բնդունակութիւն է տուած տեղ տալ թշնամու, բանականութեան թշնամու. ի՞նչու մեզ բնդունակութիւն է տուած խնջոքներով, ուրախութեամբ, զուարճութեամբ հաւասարուել առաջունի։

ԵԱԳՕ. Բայց զարմանալի բան. այժմ դուք բոլորովին

առողջ դատողութեան մէջ էք. այդ ի՞նչպէս շուտ սթա-
փուեցաք:

ԿԱՍ. Գինու սատանան կամեցաւ տեղ տալ կատարու-
թեան սատանային: Մի վիշտը զարթեցրեց մի ուրիշը, կարծես
նորա համար որ աւելի շուտով ստիպէր ինձ անարգել, ատել
իմ անձը:

ԵԱԳՕ. Ե՛հ, բաւական է, դուք շատ խիստ բարոյա-
կանութեան վարկապետ դառաք: Իհարկէ ժամանակին, տե-
ղին և դրութեան նայելով՝ չ'պէտքէ այդպիսի դէպք պատա-
հէր, և Աստուծոյ յայտնի է թէ իմ կողմից ի՞նչեր չէի զո-
հիլ . . . բայց անցել է. այժմ պէտք է հնարք գտնել կրկին
ձեռք բերելու կորցրած պատիւը . . . վշտանալով ոչինչ չի
դառնալ:

ԿԱՍ. Եթէ խնդրեմ նորանից կրկին իմ տեղը՝ նա պէտ-
քէ ասի. դու հարբեցող ես: Այս խօսքը բաւական է պա-
պանձեցնելու ինձ—եթէ մինչև անգամ հիգրայի չափ բերան-
ներ ունենայի: Լինել կարգին մարդ և յանկարծ դառնալ յի-
մար և ապա անասուն . . . Օ՛հ օտարափելի է— Իւրաքանչիւր ա-
ւելնորդ բաժակը անիծեալ լինի. նորա միջի եղածը ստտա-
նայ է, սատանայ:

ԵԱԳՕ. Ե՛հ բաւական է. լաւ գինին բարի, քնքոյշ ա-
րարած է. միայն շնորհք պէտք է ունենալ վարուել նորա հետ:—
Ձեր բոլոր հայհոյանքները նորա դէմ բոլորովին անիրաւացի են:
Դուք կարծեմ համոզուած էք իմ ձեր վերայ ունեցած համակ-
րութեանը:

ԿԱՍ. Գործով համոզուեցայ—խմելով:

ԵԱԳՕ. Այդ ի՞նչ խօսք է. թէ դուք և թէ ամէն մարդ
այնպիսի դէպքում կ'իմէր: Նո ձեզ կ'օտորցնեմ թէ ինչ ա-
նէք: Այս բոպէիս մեր գնեւերալը—Դէզդէմոնան է: Նո այդ
ասումեմ որովհետեւ գնեւերալը բոլորովին անձնատուր է եղած

նորա տեսքին, կերպարանքին և գեղեցկութեան. այս բոպէիս
Դէզդէմոնան նորա Աստուածն է: Ուրեմն խոստովանուեցէք
այդ աստուծուն ձեր բոլոր արածները և խնդրեցէք որ կրկին
տայ ձեր առաջուայ տեղը: Նա այնքան ներողամիտ, այնքան
բարի և ցաւակցող է, որ խնդիրք չ'կատարելը յանցանք է
համարում: Խնդրեցէք նորան որ կրկին միացնի այն օղը, որ
կապումէր ձեզ իւր ամուսնոյ հետ, և դրաւ կ'իյնեմ ողջ ունե-
ցածս, որ նա առաջուանից աւելի ևս խիստ կերպով կ'բարե-
փամանայ ձեզ հետ:

ԿԱՍ. Բո խորհուրդը վատ չէ:

ԵԱԳՕ. Երբեքում եմ ձեզ վերայ ունեցած սիրոյս և ան-
կեղծութեան վրայ:

ԿԱՍ. Հաւատումեմ, և հէնց վաղը առաւօտեան կ'խնդ-
րեմ բարեսիրտ Դէզդէմոնային բարեխօսելու ինձ համար: Եթէ
այդ յոյսը ևս դաւաճանի ինձ՝ այն ժամանակ—մնա՛ս բարե-
կեանք իմ:

ԵԱԳՕ. Ձի դաւաճանիլ: Սակայն բարի գիշեր, լէյտէ-
նանտ, պէտքէ մէկ անգամ ել պտտեմ քաղաքը:

ԿԱՍ. Բարի գիշեր, ազնիւ եագօ. (Դուք է գնում):

ԵԱԳՕ. Դէհ ո՞վ կուսի թէ ես այստեղ խաբեբայու-
թիւններ եմ անում, երբ իմ խորհուրդը այնքան խելքի մօտիկ,
այնքան օգտաւէտ է: Արդարեւ այդ ամենագեղեցիկ միջոցն է
Մաւրի համակրութիւնը կրկին գրաւելու համար. որովհետեւ
Դէզդէմոնային բարի գործ գործել տալուց հեշտ բան չ'կայ. նա
այնքան բարի է, որքան և բնութիւնը. նորա մի խօսքը
բաւական է որ Մաւրը եղէգնի պէս աատանուի: Դէզդէմոնան
իւր գեղեցկութեամբ այնպէս կախարդել է նորան, որ կարողէ
հաշտեցնել և թշնամացնել ում հետ կամենայ, կատարել այն
բոլորը ինչ կամենումէ և որքան բարեհաճում: Մի՞թէ այդ
խաբեբայութիւն է կամ ստորութիւն երբ Կասսիօյին բազ-

դաւորութեան հասնելու ճանապարհ եմ ցոյց տալիս: Էնց բանն էլ դորանում է. Կթութի հողիները այդպիսի խաբէութիւն չեն կարող հնարել: Պէտք է նրանց աշխատել մի սղակալի մեղանշութեան աստիճանի հասցնել—բայց նորա, զիտեմ, աշխատելու են այդ մեղքը երկնային առաքինութեան դիմակով ծածկել: Այդպէս և ես պէտքէ վարուեմ: Հէնց այն ժամանակ երբ այդ յիմարը Դէզդէժոնայից օրնութիւն կ'ենդրի և նա կ'համաձայնի բարեխօսել Մաւրի մօտ՝ ես կ'թափեմ Սեւի ափանջը թոյն և մասնացոյց կանեմ թէ նոցա մէջ հապակցութիւն կայ—մեղանշական մտքեր և որքան կ'ինը բարեարութիւնից դրդած կ'աշխատի Կասսիօյին ամուսնու հետ հաշտեցնել, ես այնքան Մաւրի սիրտը աստիճանաբար դժուարային նախանձ կ'ձգեմ: Այսպիսով կնոջ առաքինութիւնը կ'դարձնեմ մօմ, նորանով կ'հիւսեմ ուռկանս և այդ ուռկանով կ'որսամ ամէնին:

Նէլսն է հօսում ՌՕԴՌԻԳՕՆ:

Ի՞նչ կայ, Ռօդաիգօ:

ՌՕԴ. Ի՞նչ այն որ ես այս որսում եմ թէ որսկան շան դեր եմ կատարում այլ հաշող: Համարեա մխտեցի բոլոր փողերս, այս գիշերուայ քթափն էլ իւր կարգին և զիտեմ վերջանալու է նորանով, որ պէտքէ ստիպուեմ յետոյ առանց պողուշկի վերադառնալ Վենետիկ—միայն հետո տանելով մի փոքր փորձառութիւն:

Ե Ա Գ Օ. Որքան կարեկցութեան արժանի են անհամբեր մարդիկը: Որտե՞ղ ես լսել թէ մի որեւիցէ վէրք յանկարծ առողջանար: Դու գիտես որ մենք խելքով ենք զործում, իսկ խելքը սպասում, յարմար ժամանակի: Բայց ի՞նչ կայ վերջապէս. մի թէ մեր զործերը վատ են դնում: Կասսիօն ծեծեց

քեզ—բայց չէ՞ որ դու էլ այդ դէպքով զրկեցիր նորան տեղից: Նղենին իհարկէ աճումէ և առանց արեգակի, բայց նորա պտուղները այնուամենայնիւ հասնումեն ծաղկելուց յետոյ: Սպասիր: Սահայն ահա լուսանումէ. գործերի և զուարճութեան մէջ մարդ չի իմանում ինչպէս է անցնում ժամանակը: Գնա՛ տուն.— գնա՛ ասումեմ—յետոյ աւելի կ'իմանաս: Դէհ գնա խնդրումեմ: (Ռօդաիգօն դուրս է գնում): Այժմ ինձ երկու բան է մնում անելու. կնոջ համոզել որ խնդրի Դէզդէժոնային Կասսիօյի համար և յետոյ կանչել մի որեւիցէ տեղ Մաւրին և ապա նորա հետ միասին գնալ հէնց այն բողբոջն այնտեղ, ուր Կասսիօն խնդրում կ'լինի նորա կնոջը: Այդպէս է, այդպէս, այդ ամենալաւ միջոցն է: Դէպ ի զործ ուրեմն առանց յետաձգութեան:

ԵՐՐՈՐԴ ԵՐԵՐՈՒՆԾ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ.

Ամբողջ առաջ:

Ներսէս Է Տորոնթոյ ԿԱՍՍԻՈՆ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԻ ՀԷԿԸ:

Կ Ա Ս. Խաղաղե՛ք այստեղ. դուք գոհ կ'մնաք ձեր աշխատութեան վարձատրութիւնից: Միայն առաջ մի փոքր կամաց և ապա բարձր ձայնով գոչեցե՛ք. Ողջոյն մեր իշխանին: (Երաժշտներու ածումբն:)

Ներսէս Է Տփղիս-Տ ԾԱՂՐԱԾՈՒՆ:

ԾԱՂ. Ըյս ի՞նչ բան է, պարոններ, ձեր գործիքները
չ'ըննի թէ նէասպօղի հոտ են առել. ձայնը քըթերից է դուրս
գալիս:

2 Ե Ր Ա Ժ. Այդ ինչպէս...

Ծ Ա. Ղ. Զէ՞ որ գործիքները շունչ քաշելով պէտք է
ածել:

1 ԵՐԱԺ. Այդպիսին մենք չունենք:
ԾԱՂ. Այդ դեպքում շտապեցէք շուիններդ քսակում
դնել և հեռացէք. ես ժամանակ չունեմ ձեզ հետ մատչահաթ-
ներ անելու:—Ի՛հ, ցրուեցէք օդի մէջ, անյայտացէք: (Եր-
թիշահները հեռանում են):

Կ Ա Ս. Լ. ՆՆՐ, սիրելի բարեկամ:
Ծ Ա Ղ. Ես լսում եմ, բայց թէ բարեկամն էլ լսում է, այդ
չ'զգիս եմ:

Կ Ա Ս. Խնդրեմ լսեցէք առանց յիմարութեանց: Եթէ
գենեբրալն կնոջ մօտ դառնուող սինիօրան վեր է կացել, յայտնի՛ր
նորան թէ Կասաիօ անուանով մէկը մեծ կարեւորութիւն ունի
մի քանի խօսք ասելու նորան: Իհարկէ չես մերժիլ
խնդիրքս:

ԾԱՂ. Նա արդէն վեր է կացել և եթէ միտք ունենայ
 ներկայանալ ձեզ՝ կ'յայտնեմ: (Դուրս է գնում):

Կ Ա Ս. Խնդրումեմ, սիրելիս:

၆၃၄ နှင့် ၆၃၅ နှစ် ၆၃၆ နှစ်

Ա՛հ ինչ յարմար ժամանակ, Նազո՛:

Ե Ա Գ Օ. Ինչպէս երևում է չէք էլ քնել:

Կ Ա Ս. Ոչ, արդէն լուսանում էր, երբ մենք բաժանուեցանք: Ես այնքան յանդուգն գտնուեցայ, սիրելի Նազօ, որ մարդ ուղարկեցի կնոջդ ետևից. կամենում եմ խնդրել նորան, որ յարմար ժամանակ գտնէր ինձ Դէզդէմոնային ներկայացնելու համար:

Ե Ա Գ Օ. Այս բոլորիս կ'ըրկեմ ձեզ մօտ և կաշխատեմ զանազան միջոցներով Մաւրին հեռացնել, որպէս զի արձակ ու համարձակ խօսէք:

Կ Ա Ս. Ողջ հոգուովս շնորհակալ եմ քեզանից (Նազօն Գնոմէ) եւ դեռ կեանքումս չեմ պատահել այսպիսի բարի և ազնիւ ֆլորէնտիացու:

Նէրսէ Դանա՝ ԷՄԻԼԵԱՆ.

Է Մ Ի Լ. Բարեւ, սիրելի լէյտենանտ, շատ տխրեցայ այդ անախորժ անցքի մասին, բայց ամէն բան կ'անցնի: Դորա մասին գեներալը խօսեց իւր կնոջ հետ. — նա մեծ եռանդով խնդրում էր ձեզ համար. գեներալը ասաց թէ այն վերաւորված մարդը այս տեղ մեծ ազդեցութիւն և յարգանք ունի, խոհեմութիւնը պահանջում էր պատժել. բայց աւելացրեց թէ սիրում է ձեզ և առանց մի որևիցէ բարեխօսութեան հէնց սպասում է յարմար ժամանակի որ կրկին ձեզ ձեր առաջուայ պաշտօնը տայ:

Կ Ա Ս. Այնուամենայնիւ — խնդրում եմ, եթէ կարելի է յարմար ժամանակ գտնէք, Դէզդէմոնայի հետ առանձին պէտք է խօսեմ:

Է Մ Ի Լ. Շատ կարելի է — գնա՛նք — ես շուտով այդ յարմար ժամանակը ձեզ կ'ընկերայացնեմ:

Կ Ա Ս. Դուք ինձ շատ կ'պարտաւորացնէք: (Դանա է Գնոմէ):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ամրոցի մի սենեակում:

Նէրսէ Դանա՝ ՕՏԷԼԻՕՆ ԵԱԳՕՆ և Ք Դանէ ՍՊԱՀՆԵՐ.

Օ ՏԷ Լ. (Նազօն) Տո՛ւր այս նամակները նուաժարին և խնդրիր իմ խոնարհ յարգանքս մատուցանի ծերակոյտին. իսկ այժմ գնում եմ ամրութիւնները քննելու, այնտեղ կ'գտնէք ինձ:

Ե Ա Գ Օ. Այս բոլորիս կ'գամ. (Դանա է Գնոմէ):

Օ ՏԷ Լ. Դէ՛հ, սինիօրներ, կամենա՞ք ամրութիւնները նայելու:

Ս Պ Ա Հ Ն Ե Ր Ը. Պատրաստ ենք, գեներալ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԵՐԱՆ

Ամրոցի առաջ:

Նէրսէ Դանա՝ ԴԷԶԴԵՄՈՆԱՆ, ԿԱՍՍԻՕՆ և ԷՄԻԼԵԱՆ

Դ Է Զ Դ. Հաւատացէ՛ք, սիրելի Կասսիօ, ամէն միջոց ձեր օգտին դործ կ'ընեմ:

Է Մ Ի Լ. Աշխատեցէք, բարի սինիօ՛րա: Տեսնում եմ քանի օրէ ամուսինս այնպէս տխուր է երևում, որ կարծես թէ իրան պատահած լինէր այդ անբաղութիւնը:

Դ Է Զ Դ. Բարեկիրտ մարդ: Մի վշտացէք Կասսիօ, անպատճառ կ'հաշտեցնեմ ձեզ:

ԿԱՍ. Բարի սինիորա, ինչ որ էլ չ'պատահէր Միքայէլ Կասսիօյին, այնուամենայնիւ նորա մէջ կ'գտնէք մի անձնանուէր սիրտ, որ բարասումէ ձեզ համար:

ԴԵՁԴ. Հաւատումեմ եւ շնորհակալ եմ: Դուք սիրումէք ամուսնուս, վաղուց է ծանաչումէք նորան—ուրեմն պէտքէ հասկանայիք թէ այդ անգթութիւնը ժամանակաւոր է եւ թէ խոհեմութիւնը այդպէս էր պահանջում:

ԿԱՍ. Ճշմարիտ է, սինիորա՛. բայց այդ խոհեմութիւնը այնքան երկար կարող է քաշել, այնպիսի կերակրով, ջրային բոյսերով կ'աճի, հանգամանքները այնքան նորան կ'մեծացնեն, որ գեներալը՝ իմ բացակայութեան միջոցին ընտրելով մի ուրիշին—իհարկէ եւ բոլորովին կ'մոռանայ սէրս եւ ծառայութիւնս:

ԴԵՁԴ. Երբէք, ահա էմիլեայի մօտ տալիս եմ խօսք որ դուք ձեր տեղը կ'ստանաք: Իմացէ՛ք, որ թքածս ես երբէք չեղող չեմ, տուած խօսքս մինչև վերջին կէտը կ'կատարեմ: Ես նորան հանգիստ չեմ տալ, կ'համոզեմ, կ'ձանձրացնեմ, անկողինը դարձնեմ կտրածներ, իսկ սեղանը քարոզի տեղ, ամէն խօսակցութեան մէջ կ'խառնեմ Կասսիօյի խնդիրքը, թէկուզ նեղանայ էլ. միամիտ եղէ՛ք: Թո՛ղ մահը փակէ աչքերս եթէ չ'կատարեմ ձեր խնդիրքը:

Բէմի խորհուրդ էրեւոմէն ՕՏԷԼԼՕՆ եւ ԵԱԳՕՆ.

ԷՄԻԼ. Սինիորա, ձեր ամուսինը դալիս է:

ԿԱՍ. Պէտքէ թողնեմ ձեզ, սինիորա:

ԴԵՁԴ. Բայց ի՞նչու, նայեցէ՛ք թէ ինչպէ՞ս պէտքէ խնդրեմ ձեզ համար:

ԿԱՍ. Ոչ ոչ այժմ, սինիորա՛: Այնքան շփոթուած, այնքան վրդովված եմ:

ԴԵՁԴ. Ինչպէս կ'ամենաք. (Կասսիօն դուրս է գալիս):

ԵԱԳՕ. Ա՛հ էդ դուր չեկաւ ինձ:

ՕՏԷԼ. Այդ ի՞նչ ասացիր:

ԵԱԳՕ. Ոչինչ, գեներալ. բայց եթէ ճշմարիտ, չ'գիտեմ—

ՕՏԷԼ. Վարժեմ այն Կասսիօն էր, որ կնոջս հետ խօսումէր:

ԵԱԳՕ. Կասսիօն, գեներալ: Ա՛հ ո՛չ, ես երբէք չեմ երեւակայիլ թէ Կասսիօն ձեզ տեսնելով, յանցանք գործած մարդու պէս ծածուկ փախէր:

ՕՏԷԼ. Վարժեմ նա էր:

ԴԵՁԴ. Ես, ընկերս՛, այս ըոպէլիս խօսումէի խնդրողի հետ, այն մարդու հետ, որին քո անգթութիւնը բոլորովին վշտացրել է:

ՕՏԷԼ. Ո՛ւմ:

ԴԵՁԴ. Վրո լէյտէնանտ Կասսիօյի հետ: Լսի՛ր, ընկերս՛, եթէ ինձ գոնէ մի փոքր սիրումես, եթէ մի որևիցէ ազդեցութիւն ունեմ քեզ վրայ, խնդրումեմ հաշտուի՛ր հէնց այժմ: Նա, ճշմարիտ եմ ասում, բոլորովին հաւատարիմ է քեզ եւ այդ յանցանքը առանց մտածելու է գործել, միայն տաքութիւնից. եթէ սխալ եմ, այն ժամանակ թո՛ղ ինձ ասեն որ բոլորովին զրկուած եմ աղնիւները խաբեբաներից զանազանելու ընդունակութիւնից: Խնդրեմ յետ տո՛ւր նորան իւր պաշտօնը:

ՕՏԷԼ. Ուրեմն նա՞ էր, որ թողեց քեզ այժմ:

ԴԵՁԴ. Նա, եւ այնպէս վշտացած, որ իւր վշտի մի մասն էլ ինձ տուաւ, ես ցաւումեմ նորա հետ: Ընկերս, սիրելիս, կանչի՛ր նորան:

ՕՏԷԼ. Ոչ այժմ, սիրելի Դէզդէմոնա, մի ուրիշ ժամանակ:

ԴԵՁԴ. Բայց շո՛ւտ կ'լինի:

0 ՏԵԼ. Յարմար ժամանակին, այն էլ քեզ վերայ ունեցած սիրոյս համար:

ԴԵՁԴ. Այսօր ընթրիքի ժամանակ:

0 ՏԵԼ. Ո՛չ, ո՛չ այսօր:

ԴԵՁԴ. Ուրեմն վաղը ծաշի ժամանակ:

0 ՏԵԼ. Վաղը ես տանը չեմ ճաշում, ինձ հրաւիրել են միջնաբերդի սպահները:

ԴԵՁԴ. Դէ՛հ եթէ այդպէս է վաղը երեկոյեան կամ երեքշաբթի առաւօտեան, կէսօրին, երեկոյեան կամ չորեքշաբթի առաւօտեան: Խնդրումեմ օր նշանակի՛ր երբ, բայց միայն ոչ աւել երեք օրից. հաւատա՛ր թողորովին զըջացել է, հէնց վարձունքն էլ—թէեւ պատերազմի ժամանակ, ասումեն, լէյտենանտը պէտքէ լաւերի օրինակ լինի—այնուամենայնիւ մարդուս բնաւորութեան հետ համեմատենք՝ այնքան չնչին է, որ հարկաւոր էլ չէ դորա վերայ այդքան երկար խօսել: Ե՛րբ կարող է զալ: Դէ՛հ, ասա Օտէլլօ: Եթէ դու ինձնից մի բան խնդրէիր, չ՛դիտեմ ի՞նչ պատճառ կարող էի բերել չ՛կատարելու, կամ տարակուսանաց մէջ ընկնելու: Ի՛նչ, մի՞թէ ե Միքայէլ Կասսիօյին քեզ հետ հաշտեցնելու համար պէտքէ այսքան խնդրեմ, նորան՝ որ քո առաջնորդդ էիր շինում իմ սէրս ստանալու ժամանակ, որ ամենայն անգամ քեզ պաշտպանել է իմ մօտ: Հաւատա՛ւ ես շատ բան—

0 ՏԵԼ. Ել ոչ մի խօսք. թո՛ղ զայ երբ կամենումէ: Ես չեմ կարող մերժել խնդիրքդ:

ԴԵՁԴ. Բայց այդ խնդիրք էլ չէ. դա միւսնոյն է եթէ ասէի. հագիր ձեռնոցներդ կամ աք շոր, կէ՛ր մի որեւիցէ աւելի աննդաւոր կերակուր, մի խօսքով աշխատիր գործել այն՝ ինչ քեզ օգտաւէտ է: Բայց կ՛պատահի այնպիսի մի բան կ՛խնդրեմ որով կամենում լինեմ քո սէրը փորձել—այն ժամանակ իհարկէ արդէն աւելի ծանր և աւելի դժուար կ՛լինէր:

0 ՏԵԼ. Ա՛յն խնդիրքդ կ՛կատարեմ—խիտ այժմ խնդրեմ թո՛ղ ինձ մի քանի բոպէ:

ԴԵՁԴ. Բայց մի՞թէ կարծումես թէ ես չեմ կատարիլ—սխալվումես: Մնաս բարեւ, իշխանա՛ւ:

0 ՏԵԼ. Գնա՛ սիրելիս, այս բոպէիս կ՛գամ քեզ մօտ:

ԴԵՁԴ. Գնա՛նք, Եմիլիա՛:—Մի վշտանա՛ր, ինչ որ կամենամ կ՛կատարեմ բոլորը: (Դուք է գալիս Եմիլիայի հետ):

0 ՏԵԼ. Գեղեցիկ արարած. — այո՛ թո՛ղ կորչի՛ իմ հոգին եթէ մի բոպէ անգամ դադարեմ քեզ սիրելուց, Դէզդէմոնա: Բայց դադարեցի—այն ժամանակ դժոխք և խաւար թո՛ղ պատեն ինձ:

ԵԱԳՕ. Ասացէ՛ք, գեներալ:

0 ՏԵԼ. Ի՛նչ, եագօ:

ԵԱԳՕ. Յայտնի՞ էր Միքայէլ Կասսիօյին ձեր սէրը, երբ դու չէիք պատկուած գեղեցիկ Դէզդէմոնայի հետ:

0 ՏԵԼ. Սկզբից մինչև վերջ, ինչո՞ւ ես հարցնում:

ԵԱԳՕ. Ոչե՛նչ, միայն անմիտ կասկածանքներս փարատելու համար, ճշմարիտ ուրիշ ոչինչ:

0 ՏԵԼ. Ի՛նչ կասկած:

ԵԱԳՕ. Ես չէի կարծում թէ նա ծանօթ էր նորա հետ:

0 ՏԵԼ. Ես շատ անգամ մեր մէջ միջնորդ է եղել:

ԵԱԳՕ. Ճշմարիտ:

0 ՏԵԼ. Ճշմարիտ, այո՛ ճշմարիտ: Մի՞թէ դորա մէջ մի որեւիցէ բան ես տեսնում, մի՞թէ Կասսիօն այնքան ազնիւ չէ երևում քեզ:

ԵԱԳՕ. Ա՛յնի՛նչ:

0 ՏԵԼ. Ա՛յնի՛նչ, այո ազնիւ:

ԵԱԳՕ. Որքան ինձ յայտնի է, գեներալ—

0 ՏԵԼ. Ա՛յնի՛նչ, ես մոտաճում:

ԵԱԳՕ. Մոտաճումեմ, գեներալ—

0 ՏԷԼ. Մտածում եմ, գեներալ.— Ի՞նչ միայն իմ խօսքերս ես կրկնում, կարծես քս սրտում մի դադանիք— հրէշ է նստած, որին յայտնելը սոսկալի է։ Մի քանի րոպէ առաջ, երբ Կասսիօն թողեց կնոջս, լսեցի որ ասացիր. «Ա՛հ, էգ. դուր չ'եկաւ ինձ» — ի՞նչը այդտեղ դուր չ'եկաւ քեզ։ Իսկ երբ ես յայտնեցի թէ նա շատ անգամ մեր միջնորդն է եղել, բացականչեցիր. «Ճշմարիտ» և շփեցիր յոնքերդ կարծես կամենում էիր մի սոսկալի միտք փակել գլխումդ։ Սիրումե՞ս ինձ, պարզ յայտնիր ինչ մտածումես։

Ե Ա Գ Օ. Գեներալ, զիտէ՞ք որ ես ձեզ բոլորովին հաւատարիմ եմ։

0 ՏԷԼ. Գիտեմ և հէնց դորա համար, որ դու ինձ հաւատարիմ ես և աղնիւ, և դէպքը չափազանցօրէն չես պատմիլ, այո՛ հէնց դորա համար էլ ինձ վրդովումէ քո այժմեան բացականչութիւնները։ Խաբեբայ, նենգ մարդու համար այդպիսի խօսքեր ոչինչ են — բայց աղնիւ մարդը պարտաւոր է ամէն մի իրա սիրտը վրդովող կասկած յայտնել պարզ։

Ե Ա Գ Օ. Ինչ վերաբերումէ Միքայէլ Կասսիօյին, ես կ'երգուեմ որ նա աղնիւ մարդ է։

0 ՏԷԼ. Ես էլ։

Ե Ա Գ Օ. Մարդիկ պէտքէ լինեն այնպէս ինչպէս երևում են, կամ չ'երևեն այնպէս ինչպէս չ'են կարող լինել։

0 ՏԷԼ. Իհարկէ մարդիկ պէտքէ լինեն այնպէս ինչպէս երևում են։

Ե Ա Գ Օ. Դորա համար էլ կարծումեմ որ Կասսիօն աղնիւ մարդ է։

0 ՏԷԼ. Ո՛չ. ասածիդ մէջ շատ բան կայ։ Խնդրումեմ խօսի՛ր ինձ հետ այնպէս, ինչպէս քեզ հետ ես խօսում, յայտնի՛ր ինձ քո սոսկալի մտքերը մինչև անգամ սոսկալի բառերով։

Ե Ա Գ Օ. Ներկեցէք, գեներալ. ես պարտաւոր եմ այն բո-

լոր բանում հնազանդել ձեզ, ինչ վերաբերումէ պաշտօնիս, պարտաւորութեանս, բայց ի՞նչպէս կարելի է պահանջել և այն, որի մէջ ստրուկները անգամ ազատ են։ Յայտնի ձեզ ինչ մտածումեմ։ Բայց ի՞նչ — եթէ մտքերս զղուելի, սուտ են։ Կայ արդեօք խրճիթ, ուր կատարուած չ'լինի մի անխորժ դէպք, կայ կուրծք որի մէջ եռող ստոր կասկածանքները չ'յաղթէին առողջ բանականութեան և յաղթելով չ'ստեղծէին երբեմն երկպառակութիւն, խռովումներ։

0 ՏԷԼ. Ես դօ՛, թագցնելով այդ բոլորը ինձանից դու գաւաճանել ես կամենում բարեկամիդ՝ երբ տեսնումես որ նա անպատուած է։

Ե Ա Գ Օ. Խնդրեմ թողէք — չէ՞ որ շատ կարելի է սխալվում եմ ներթադրութեանս մէջ. խոստովանումեմ որ ես մի բնական հակում ունեմ ամէն բանի մէջ վատը որոնելու. իմ կասկածոտ շնաւորութիւնս երբեմն ստեղծումէ և դրուծիւն չ'ունեցող յանցանքներ։ Սղաշումեմ ուշադրութիւն մի՛ դարձրէք այդպիսի վատ ստեղծուած մարդու վրայ. մի՛ վրդովվէք երբեք նորա մութ անկապ պատասխաններին։ Ձեր խաղաղութիւնը, իմ պատիւս, խոհեմութիւնը արդելումէ յայտնել այն բոլորը ինչ մտածումեմ։

0 ՏԷԼ. Ի՞նչ է նշանակում այդ։

Ե Ա Գ Օ. Բարի անունը, աղնիւ գեներալ, ամենամեծ գանձն է ինչպէս մարդու նոյնպէս և կնոջ համար։ Ով կ'զողանայ ինձանից իմ քսակը, նա ոչինչ բան է գողանում, առաջ մի ինչ ունէի այժմ ոչինչ դառաւ, բայց ով կ'զողանայ բարի անունս, նա կ'զողանայ այն, որ զողացողին այնքան չի հարկատացնիլ, բայց ինձ յաւիտեան կ'սնանկացնի։

0 ՏԷԼ. Բայց ես կամենումեմ իմանալ բոլորը ինչ մտածումես։

Ե Ա Գ Օ. Ինչպէս որ չէիք իմանալ այն բոլորը և այն ժա-

մանակ, երբ սիրտս ձեր ձեռքում բռնած ունենայիք, այնպէս էլ բոլորովին չէք իմանալ, երբ նա կուրծքիս մէջն է:

ՕՏԷԼ. Ա!!!

ԵԱԳՕ. Օ! վախեցէ՛ք նախանձից, այդ կանաչաշքանի հրէշից, որ աճում է այն կերակրով որը ինքը պատրաստում է: Այն անպատուած անբաղդ մարդը, որ միանգամ համոզուել է իւր կնոջ անառակութեան մասին՝ սակայն դադարում և էլի սիրում է—հարկւր անգամ աւելի բաղդաւոր է: Բայց ի՛նչ դժոխային չարչարանք է այն մարդու կեանքը, որ սիրում է և կասկածում է իւր սիրոյ առարկայի վերայ, կասկածում է սակայն էլի սիրում է մինչև խելագարութիւն:

ՕՏԷԼ. Թուլահոգի է նա:

ԵԱԳՕ. Աղքատ և իւր վիճակից դո՛հ—հարուստ է շատ հարուստ. բայց անվերջանալի հարստութիւնը, ինչպէս ձմեռ. անպտուղ է այն մարդու համար, որ անդադար վախենում է պղքասանաւուց: Այո՛, թող պահպանի Ամենաբարձրեալը ինձ և բոլոր բարեկամներս նախանձից:

ՕՏԷԼ. Բայց ի՞նչ է նշանակում այդ բոլորը: Մի՞թէ կարծում ես թէ ես սովոր եմ նախանձով ապրել, լուսնի փոփոխուելու պէս նոր նոր կասկածանքներ աւելացնել կամ պակասեցնել: Նրբէք. ինձ համար մտածելը միևնոյն է թէ վճռել: Ամենամեծ յիմարդ կ'լինեմ եթէ հոգեկան վրդովմունքս, արմատացած կասկածանքս՝ զանազան ցնորքներով, խօլական երևոյթներով, որոնց դու մասնացոյց ես անում, ոչինչ համարեմ: Դու ինձ նախանձոտ չես կարող դարձնել տակով թէ կ'ինս գեղեցիկ է, սիրում է խնջոյքներ, հանդերս է անում, երգում է, խաղում, պարում. —եթէ նա առաքինի է, այդ բոլորը նորան աւելի ես առաքինի են դարձնում: Մինչև անգամ և այն որ ես զուրկ եմ շողովորթական արժանաւորութիւններից, երբէք մի երկիւղ. կամ կասկած չի զարթեցնիլ իմ մէջ նորա անհա-

ւատարմութեան մասին. չէ՞ որ նա ունէր աչքեր, սակայն ինձ ընտրեց: Ո՛չ, Նադօ՛, կասկածելու համար պէտք է աչքով տեսնեմ—կասկածեցի—ապացոյց է հարկաւոր և եթէ զտայ նորան՝ այն ժամանակ—մնա՛ս բարև միանգամից և՛ սէր իմ և՛ նախանձ:

ԵԱԳՕ. Որքան ուրախ եմ—այժմ ազատ կերպով կարող եմ ցոյց տալ ձեզ իմ սէրը և հաւատարմութիւնը: Լսեցէ՛ք. մի պարտաւորութիւն ունեմ ձեզ չայտնելու բայց առանց ապացոյցի: Հսկեցէ՛ք ձեր կնոջ, լա՛ւ հսկեցէ՛ք նորա և Վասսի-օյի վերայ. օգուտ քաղեցէ՛ք ձեր աչքերից բայց առանց կուրացնելու նախանձի ոգուց, կասկածանքներից: Ես չեմ ուզում որ ձեր անմեղ և ազնիւ հոգին զոհ լինէր անպտուղ վարմունքի: Հսկեցէ՛ք: Ես ճանաչում եմ Վահեմի կանանց հոգին. նոքա երկրներից անզօր են ծածկել իրանց խաբեբայութիւնները, բայց մարդկանց խաբելը շատ հեշտ է նոքա համար. նոքա այնքան առաքինի չեն, որ զսպեն իւրեանց կամքը—այլ ընդունակ են գաղտնի պահել:

ՕՏԷԼ. Կարծում ես:

ԵԱԳՕ. Ձեր սիրոյ համար նա խաբեց իւր հօրը. այն ժամանակ երբ ձեռնում էր թէ վախենում է ձեր հայեացքներից՝ նա նրանց աւելի շատ էր սիրում:

ՕՏԷԼ. Այդ ճշմարիտ է:

ԵԱԳՕ. Այժմ դեռ այնպէս մատաղ տարիներում երբ նա այն աստիճանի շշմարեց հօրը, որ այդ բոլորը կախարհութիւն համարեց—բայց ես շատ հեռու դնացի. ներեցէ՛ք ինձ դէպի ձեզ ունեցած սիրոյս համար...

ՕՏԷԼ. Դու յաւիտեան պարտաւորցիր ինձ:

ԵԱԳՕ. Բայց նկատում եմ, որ մի փոքր վրդովուեցաք:

ՕՏԷԼ. Ո՛հ, երբէք, երբէք:

ԵԱԳՕ. Այնուամենայնիւ վախենում եմ: Վստահ եմ,

համոզուած կ'լինէք թէ այս բոլորը ձեզ սիրելու համար եմ
ասում: — Բայց պարզ տեսնուեմ որ դուք շփոթուած էք: Խընդ-
րուեմ նշանակութիւն չ'տաք իմ խօսքերին: այս բոլորը միայն
հնթադրութիւններ են և ոչ աւելի:

ՕՏԷԼ. Եւ չեմ տալիս:

ԵԱԳՕ. Հակառակ դէպքում դուք այն աստիճանի
կ'մոռանաք ձեզ, որ երևակայել անգամ չեմ կարող: Կասաիօն
իմ բարեկամն է: ձշմարիտ, գեներալ, դուք շփոթուած էք:

ՕՏԷԼ. Ոչ, ամենեւին: Ես համոզուած եմ որ Դէզզէմո-
նան ինձ հաւատարիմ է:

ԵԱԳՕ. Աստուած տայ որ նա ձեզ հաւատարիմ լինի.
Իսկ դուք նորա վերայ վստահ լինէք:

ՕՏԷԼ. Բայց եթէ բնութիւնը մոլորեցնի—

ԵԱԳՕ. Հէնց բանն էլ դորանում է, գեներալ, ևս պէտ-
քէ ձեզ հետ պարզ խօսեմ: Կնոջ զգուանքը արդէն դէպի ա-
մուսինը կարող է հեռու տանել, բնութիւնը ևս նորան այդ
բանում կ'առաջնորդի և մինչև անգամ կարող է այն աստիճա-
նի լրբացնել որ զզուելի ինքնագովութեամբ, ապականուած
երևակայութեամբ առանց ամաշելու և վախենալու կ'սկսի...
բայց ներկեք, իմ կասկածանքներս բոլորովին ձեր կնոջ վերայ
չեն, թէև չեմ կարող չ'վախենալ որ նա մի օր փոխելով իւր
հայեացքը՝ չ'մտածէր ձեզ համեմատել իւր հայրենակիցներէ
հետ և ինչ ասել կուզէ որ դորա հետեանքը պէտքէ լինի ըն-
տանեկան ատելութիւն...

ՕՏԷԼ. Այժմ գնա, Եագօ, եթէ կ'նկատես մի որեւիցէ
ուրիշ բան — յայտնի'ր ինձ. ասա՛ նոյնպէս կնոջդ որ նա ևս
հսկի: Թո՛ղ ինձ:

ԵԱԳՕ. Մ'նաս բարև, գեներալ (Դուրս է գնում):

ՕՏԷԼ. Ինչո՞ւ պատկուեցայ ես: Բարի Եագօն կարծիք
չ'կայ որ դեռ շատ բաներ և դէպքեր չի համարձակուում ինձ ասել:

ԵԱԳՕ. (Վերադառնալով) Գեներալ, ևս կամենումէի,
ցանկանումէի համոզել ձեզ որ էլ դորա վերայ չ'մտածէք, այդ
բոլորը թողէք ժամանակին: Իսկ ինչ վերաբերումէ Կասաիօյին,
թէև հարկաւոր է նորան էլի իւր պաշտօնը տալ — որ պէտք է
ասած շատ լաւ էր կատարում — այնուամենայնիւ եթէ ես լի-
նէի ձեր տեղը չէի շտապիլ. դորանով կարող էք շուտով քըն-
նել թէ ի՞նչ մարդ է նա և ի՞նչ դիտաւորութիւններ ունի:
Նրբ կ'սկսի ձեր կինը ինչդրել նորա մասին սաստիկ և առանց
դադար առնու՝ դա արդէն մի նշանակութիւն կ'ունենայ. բայց
մինչև այդ ժամանակ համարեցէք իմ բոլոր խօսքերը միայն
անմիտ կասկածանքներ — չէ՞ որ ձեզ ասացի թէ սարսափելի
կասկածոտ եմ: դեռ նորան ոչնչում չ'մեղադրեք:

ՕՏԷԼ. Վստահ եղի՛ր որ կամքս չի կարող ինձ յաղթել:

ԵԱԳՕ. Մ'նաք բարև. (Դուրս է գնում):

ՕՏԷԼ. Անի՛շ մարդ. և ի՛նչպէս ծանաչումէ մարդկանց
հողին: Եթէ տեսնեմ որ վայրենացել ես, թռչնի'կա, — կ'փչեմ
շղթաներդ՝ եթէ նոքա իմ սրտի թելերից անգամ հիւստեած
լինէին. կ'յանձնեմ քեզ քամու ընթացքին, թռի'ր, գնա՛, ուր
կամենաս որս փնդուի'ր: Գուցէ այդ նորանից է, որ սև եմ, այնպէս
շողոքորթ լեզու չունեմ ինչպէս երեւելի իգամոնները, գուցէ
և նորանից է, որ արդէն իջնումեմ ծերութեան ձորը — բայց
ի՞նչ անենք. թշուառութիւնը դեռ ևս այնքան մեծ չէ. կոր-
ցրի նորան, խարուեցայ՝ կ'մխիթարուեմ արհամարհելով Ռ'հա-
նիժեալ չէ՞ ամուսնութիւնը որ դարձնելով մեզ այդ քնքոյշ,
երկնային արարածների տէրը, մի փոքր իշխանութիւն անգամ
չէ տալիս և նոցա կրքերին տէր դառնալու: Աւելի լաւ կ'լինէր
իրիւր գորտ ապրել բանդի գարշահատութեան մէջ, քան կաս-
կածել թէ այն կուրծքը որին դու պաշտումես՝ իւր մէջ թաղ-
ցնումէ և մի ուրիշ սէր: Բայց սա մի պատիժ է բարձր դասա-
կարգի մարդկանց. այդ դէպքում նոքա աւելի թշուառ են քան

ստոր դասակարգին պատկանողները: Այդ պատժից ինչպէս մահացի փախչել չեն կարող. հրեշաւոր այդ ակտը սահմանվում է նրանց հենց ծննդեան օրից: Ահա նա:

Ներսէս հարստ ԴԵՂԵՍՈՆԱՆ և ԷՄԻԼԵԱՆ

Ո՛հ, երկինք, խաբերայ մարդու դէմքը ցոյց է տալիս յանցանքի.— Ձեմ հաւատում:

ԴԵՂԵՍ. Ի՞նչ կայ, սիրելի Օտէլլօ. ճաշը և քո հրաւիրած ազնիւ կիպրիացիները սպասում են քեզ:

ՕՏԵԼ. Երեւոյց:

ԴԵՂԵՍ. Վրո ձայնը դողդողում է... մի՞թէ տկար ես:

ՕՏԵԼ. Ղլուխս ցաւում է (յոյց պաշտօն ճակատի) ահա՛ այստեղ:

ԴԵՂԵՍ. Անպատճառ անքնութիւնից է. թո՛ղ ես ամուր կապեմ և բոլորը խելոյն կանցնի. (հաճում է հապտել Գլուխը իւր Լաշիկիսով):

ՕՏԵԼ. (խլելով և դէմ չգլելով Լաշիկիսին մէկտեղ) Քո թաշկինակը շատ փոքր է. այնպէս էլ կանցնի:

ԴԵՂԵՍ. Ես ցաւում եմ որ առողջ չեմ (Դուրս է գնում Օտէլլօի հետ):

ԷՄԻԼ. (ձեռքնելով Լաշիկիսին) Ո՛րքան ուրախ եմ այս գիւտի համար: Սա Մաւրի առաջին ընծան է: Քանիցս անգամ աղաչել է ինձ յիմար մարդս, որ մի կերպով ձեռք ձգեմ և տամ իրան: Բայց Դեղգեմոնան այնքան պինդ էր պահում. կարծեմ Օտէլլօն պատուիրել է նորան մինչև ի գերեզման լաւ պահել. ուստի երբէք նա նորանից չէր ուզում բաժանուել. միշտ համբուրում և խօսում էր հետը: Կկարեմ սորա նմանը և կ'տամ մարդուս. բայց ի՞նչ պէտք է անի, Աստուած գիտէ և ոչ ես. ես միայն կատարում եմ նորա կամքը:

Ներսէս հարստ ԵԱԳՕՆ

ԵԱԳՕ. Ի՞նչ ես շինում այստեղ:

ԷՄԻԼ. Մի զարմանար— քեզ համար մի բան եմ գտել:

ԵԱԳՕ. Ինձ համար բան, է՛հ, այդ այնքան հասարակ բան է որ —

ԷՄԻԼ. Ի՞նչ բան:

ԵԱԳՕ. Յիմար կին:

ԷՄԻԼ. Ենթահալալ եմ: Բայց ի՞նչ կ'տաս թաշկինակի փոխարէն:

ԵԱԳՕ. Ի՞նչ թաշկինակի:

ԷՄԻԼ. Ի՞նչ. այն որ Մաւրը ընծայել է Դեղգեմոնային, որին դու այնքան ցանկանում էիր ձեռք բերել:

ԵԱԳՕ. Եւ դու բերի՞ր:

ԷՄԻԼ. Ո՛չ. պատահմամբ նա վայր ձգեց, իսկ ես վերջրի. տեսնում ես:

ԵԱԳՕ. Բարի կինս, դէ՛հ տուր:

ԷՄԻԼ. Դեռ առաջ ասա՛, ի՞նչ պէտք է անես, ինչո՞ւ այդքան պնդում եիր որ բերեմ:

ԵԱԳՕ. (խլելով չէտից) Քեզ ի՞նչ:

ԷՄԻԼ. Եթէ շատ հարկաւոր չէ, յետ տուր ինձ: Խեղճ Դեղգեմոնա. նա մի խօսքով կ'խելագարուի երբ ձեռք գրպանը կ'տանի և չի գտնի:

ԵԱԳՕ. Չեւացի՛ր թէ երեսն էլ չես տեսել. այս ինձ շատ հարկաւոր է: Այժմ թո՛ղ ինձ գնա: (Երբեք դուրս է գնում): Ես կ'կորցնեմ այս թաշկինակը Կասիօյի սենեակում, նա կ'գտնի. նախանձոտ մարդու համար այս չնչին թեթեւ բաներն էլ այնպիսի համոզող ապացոյցներ են, ինչպէս սուրբ գրքի հատուածները: Սա մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ: Մաւրը առանց այն էլ կ'ովումէ թոյնիս հետ. այդ՝ որովհետեւ նախան-

ձըն էլ թոյն է և սկզբում ոչ համ ունի և ոչ հոտ, բայց երբ հասնումէ արեան—բորբոքում, այրումէ ինչպէս ծծումբը ողջ հանքաւառին— ես խօսեցի—

Նէր. է հոտ—ՏՕՏԷԼԼՕՆ

Ահա՛ և նա: Ոչ ափիօնը ոչ մանդրագործը *) քեզ էլ չին տալ այն քաղցր քունը, որը դու երէկ վայելումէիր:

ՕՏԷԼ. Դաւաճանե՛լ, դաւաճանե՛լ ինձ:

Ե Ա Գ Օ. Ի՞նչ է պատահել, գեներալ. հանդարտուեցէ՛ք, մոռացէ՛ք:

ՕՏԷԼ. Աորի՛ր, հեռացի՛ր դու ինձ տանջանքի ենթարկեցիր: Նրգվումեմ աւելի լաւ է բոլորովին խաբուած լինել, քան տարակուսել, կասկածել:

Ե Ա Գ Օ. Ինչպէ՛ս, գեներալ:

ՕՏԷԼ. Ձգումէ՞ի միթէ մինչև այժմ նորա ծածուկ խաբեբայութիւնները: Ձէի տեսնում, չէի մտածում նոցա վերայ, նոքա ինձ չէին շփոթում. քնումէի խաղաղութեամբ, ուտումէի ախորժանօք, ուրախ բաւական էի: Ես չէի որոնում Կասսիոյի համբոյրները նորա շրթունքների վերայ: Բայց դեռ անպատուած չեմ համարիլ ինձ՝ մինչև որ ինձ չ'ապացուցեն, մինչև որ փաստ ապացոյց չ'լինի:

Ե Ա Գ Օ. Ճշմարիտ ցաւալի է այդպիսի խօսքեր լսել:

ՕՏԷԼ. Երջանիկ կ'լինէի եթէ մինչև անգամ ողջ զօրքս մինչև յետին գործաւորը վայելէր նորա զրկախառնութիւնը, միայն ես այդ չիմանայի: Իսկ այժմ—մնաս բարեւ յաւիտեանս

*) Մանդրագործի արմատը հենըր գործ էին անում, ինչպէս սաստիկ թմբեցնող միջոց:

խաղաղութիւն իմ հոգու, մնա՛ս բարեւ բաւականութիւն, մնա՛ք բարեւ դու փետրաւոր ընկերներ, ահեղ կռիւներ, դուք փառասիրութիւնը առաքինութիւն դարձնողներ: Ո՛հ մնաք բարեւ, մնաք բարեւ, խրխնջացող ձիւներ, բարձրաձայն փողեր, զըրգող թմբուկներ, սուրհնչիւնանի սրինգներ, արքայական դրօշակներ և բոլոր յարգանքներ, բոլոր մեծութիւններ, բոլոր փայլեր, բոլոր փառքեր՝ նշանաւոր պատերազմների: Մնա՛ք բարեւ դուք մահաբեր զէնքեր, անմահ Իւպիտէրի սոսկալի փոթորիկներ— Օտէլլոյի համար ամէն ինչ վերջացած է:

Ե Ա Գ Օ. Այսինքն է այդ, գեներալ:

ՕՏԷԼ. Անպիտան, դու պէտքէ ապացուցես որ կ'ինս անառակ է. պէտքէ ապացուցես, ապացուցես բացայայտ կերպով— եթէ ոչ (Էստէլլոյ նորա չեղարկի) կ'ըզվումեմ արեովս աւելի լաւ կ'լինէր շուն ստեղծուելիք քան իմ կատաղութեանս զոհ դառնայիր:

Ե Ա Գ Օ. Ահա՛ բանը որտեղ հասաւ:

ՕՏԷԼ. Ապացոյց աուր ինձ, ապացոյց առանց խաբեբայութեանց, առանց խարդախութեանց, կարծիքների, եթէ ոչ վերջացած է կեանքդ:

Ե Ա Գ Օ. Բարի գեներալ:

ՕՏԷԼ. Եթէ ի դուր տեղը դու զրպարտանքներ ես բարձում նորա վերայ, տանջումես ինձ—մի աղօթիր. թող բոլոր խղճմտանքդ, սարսափ սարսափի վրայ դիզի՛ր, համարձակ եղի՛ր չարագործութեանդ մէջ, կատարի՛ր գործեր, որոնցից երկիրքը կ'զողայ, կ'սարսափի երկիրը, որովհետև ոչինչ չես աւելացնի, բացի քեզ յաւիտեանական խղճի խայթոցների ենթարկելու: (Թողնումէ նորա իւր չեղարկի):

Ե Ա Գ Օ. Ո՛հ, Աստուած իմ, գոնէ դու եղի՛ր պաշտպանս: Ո՞վ էք դուք, մարդ, հոգի չ'կայ ձեր մէջ, բանականութիւն չունէ՞ք: Աստուած ձեզ հեռ, ես հրաժարվումեմ պաշտօնիդ:

Յիմար ետո, քո ազնւութիւնը ևս յանցանք է համարվում— Ո՛հ հրէշաւոր աշխարհ, տեսնումե՞ս, տեսնումե՞ս որքան վտանգաւոր է անկեղծ և ազնիւ լինելը։ Շնորհակալ եմ ձեզանից այս դասի համար. այս վայրկեանիցս—որովհետև բարեկամական յարաբերութիւնները միայն ֆնաս, անպատվութիւն է պատճառում— ես հրաժարվում եմ անկեղծութիւնից։

ՕՏԷԼ. Ո՛չ, սպասիր. գուցէ դու և ազնիւ մարդ ես։

ԵԱԳՕ. Բայց պէտքէ որ խելօք լինեմ. որովհետև ազնւութիւնը յիմարութիւն է. ազնիւր երբէք չի հասնիլ նպատակին։

ՕՏԷԼ. Երբվում եմ, որ կինս ինձ հաւատարիմ է երևում. բայց միևնոյն ժամանակ և անհաւատարիմ. ինձ թւումէ թէ դու ճշմարիտ ես խօսում թւումէ թէ և սխալ ես։ Մի որևիցէ հաստատութիւն է հարկաւոր. Իմ պատիւս որ առաջ Գիանի պատկերի նման մաքուր և անարատ էր՝ այժմ ապականուած, երեսիս նման սևացել է։ Ո՛հ, այլ հարկաւոր չէ խելգուելու համար թոկ, դանակ, կրակ կամ հեղեղներ, այս բաւական է։ Բայց ա՛խ մի ապացոյց, միայն մի ապացոյց և ամէն ինչ վերջացած է։

ԵԱԳՕ. Տեսնում եմ գեներալ, ինչպէս մաշումէ ձեզ ձեր փեշը և բոլոր հոգուովս ցաւում եմ որ ես եղայ դորա պատճառը։ Կամենում էք համոզուել։

ՕՏԷԼ. Կամենում եմ, հարցնում ես, պահանջում եմ։

ԵԱԳՕ. Շատ լաւ, բայց ի՞նչպէս. ի՞նչ էք կամենում համոզուելու համար։ Կ'կամենա՞ք գտնել նրանց միասին, տեսնել ձեր իսկական աչքերով...

ՕՏԷԼ. Դժոխք և անէծք.!!!

ԵԱԳՕ. Ձեր այդ բաւականութիւնը լրացնելը դժուար է։ Նոքա իհարկէ ամէն միջոց գործ են դնում որպէս զի ոչ մի մահկանացուի աչքեր չ'տեսնէին իրանց միասին։ Ինչպէ՞ս...

Ինչո՞վ։ Այդ դէպքում իհարկէ չեմ կարող ձեզ համոզել։ Դուք մինչև անգամ չէիք կարող տեսնել նորանց, եթէ նոքա այնքան անամօթ լինէին ինչպէս այժերը, այնքան աստուծոյ ինչպէս կապիկները, այնքան կատաղի ինչպէս զայլերը, վերջապէս այնքան անմիտ ինչպէս հարբեցողները։ Բայց եթէ երթաւորութիւններ, զանազան հանգամանքներ ուղիղ ձեզ մինչև ճրջմարտութեան դուռը հասցնէին—որ բաւական լինէին համոզելու— կ'համոզուէիք։

ՕՏԷԼ. Յոյց տո՛ւր նոցա անհաւատարմութեան կենդանի ապացոյց։

ԵԱԳՕ. Շատ ծանր է այդ, բայց քանի որ յիմարութիւնից ձեզ վերայ ունեցած սէրս և անկեղծութիւնս ինձ շատ հեռու տարան՝ աւելի հեռու կ'դնամ։ Չ'գիտեմ երբ, բայց այս մօտերքումս Կասսիօյի հետ մի անկողնում պառկած էի, բայց սարսափելի տառամացաւ չէր թողնում որ քնեմ։ Ձեզ յայանի կ'լինի իհարկէ որ աշխարհումս այնպիսի տկարամիտներ կան, որ քնի մէջ անգամ իւրեանց գործերի վերայ շատ խօսում են—այդպիսիներին պատկանում է և Կասսիօն. Ահա և լսում եմ որ նա խօսում է երազում. «Ձգոյշ լինենք, Դէզդէմոնա հողեակս, զոյշ լինենք ոչ ոք չ'լիմանայ մեր սէրը»։ Այս տեսելով նա բռնեց իմ ձեռքը, սեղմեց որքան ոյժ ունէր և «Ո՛հ երկնային արարած» ասելով սկսեց ինձ այնպէս ջրմ համբուրել որ կարծես թէ շրթունքներիս վերայ աճող համրոյրները արմատից ուզում էր խլել։ Յետոյ նա մեկնեց իւր ոտը դրեց ոտիս վերայ, հառաչեց, համբուրեց և բացականչեց. «Անիծեալ ձախտաղիր, որ ծախեցիր ինձ Մաւրին»։

ՕՏԷԼ. Ո՛հ, հրէշաւոր է, հրէշաւոր։

ԵԱԳՕ. Բայց այդ երազ էր միայն։

ՕՏԷԼ. Ճշմարիտ է, բայց դա իրողութիւն է և զարթեցնում է սարսափելի կասկած։

Ե Ա Պ Օ. Միևնոյն ժամանակ հաստատումէ երկրորդական
կնթաղորութիւնները:

Օ Տ Է Լ. Կի՛նս. կ'պատահեմ նորան մաս մաս:

Ե Ա Պ Օ. Ո՛չ խոհեմ եղէք. մենք զեռ չունենք մի հաս-
տատ ապացոյց. դուցէ նա և անմեղ է: Ասացէք, չէ՞ք տեսել
երբէք ձեր կնոջ ձեռքին ելակների պատկերով վարդարած թաշ-
կինակ:

Օ Տ Է Լ. Այդպիսի թաշկինակ ես եմ ընծայել նորան—
դա էր իմ առաջին պարգևը:

Ե Ա Պ Օ. Չ'գիտէի այդ. այսօր տեսայ որ Կասսիօն երեսը
մի այդպիսի թաշկինակով էր սրբում, անպատճառ ձեր կնոջը
պէտքէ լինի:

Օ Տ Է Լ. Եթէ իմ տուածն է—

Ե Ա Պ Օ. Այնէ թէ ուրիշը, բայց եթէ միայն պատկանումէ
ձեր կնոջ, ուրիշ կասկածանքներին արդէն մեծ ապացոյց է:

Օ Տ Է Լ. Օ՛, ինչո՞ւ այդ հրէշը քառասուն հաղար կեանք
չունի. մէկը շատ, շատ քիչ է իմ վրէժխնդրութեանս համար:
Այժմ տեսնումեմ բոլորը ճշմարիտ է: Տե՛ս, Նագօ, զոհումեմ
երկնքին իմ անմիտ սէրը—անցաւ:—Գո՛ւրս, զո՛ւրս կատաղի
վրէժխնդրութիւն դժոխային անդունդից. Օ՛ սէր, հեռացի՛ր
սրտիցս քօ պսակ ու թագով, ե՛կ բնակի՛ր այնտեղ կատաղի
վրէժխնդրութեան ողի, բարձրացի՛ր կուրծք իմ, լիքը իժի
թոյններով:

Ե Ա Պ Օ. Խնդրեմ հանդարտուեցէք.

Օ Տ Է Լ. Օ՛, վրէժ, վրէժ, վրէժ:

Ե Ա Պ Օ. Սպասեցէ՛ք, կարելի է էլի փոխէք ձեր միտքը:

Օ Տ Է Լ. Երբէք, Նագօ: Ինչպէս սառնամանեաց ալիքները
և Պոնտօսի անդսպիլի հոսանքը առանց տեղատուութիւն ձա-
նաչելու յաւիտեան հոսումեն Պրոպոնդէս և Հելլէսպոնդէս՝
այդպէս և արիւնալից վճիռներս իւրեանց բոլոր կատաղութեամբ

երբէք յետ չեն նայում, չեն խաբվում շողոքորթ սէրից,
երբէք չեն հանդարտվում մինչև չ'յազենան սարսափելի և
կատարեալ վրէժխնդրութեամբ: (Ծռնի Դնէլը) Երգվումեմ ահա
պայծառազարդ երկնքով, երգվումեմ սրբազան երգման բոլոր
նշանակութեամբ—պէտք է կատարեմ ասածս:

Ե Ա Պ Օ. (Նոյնպէս ծռնի Դնէլը) Սպասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք,
գեներալս: Վկայ եղէք դո՛ւք, յաւիտեան վառ լուսաւորներ և
դո՛ւք մեզ շրջապատող տարերք, վկայ եղէք որ Նագօն նուի-
րումէ իւր ձեռքերը իւր բոլոր ընդունակութիւնները անպա-
տուած Օտէլլօին ծառայելու համար: Թո՛ղ հրամայէ և ուրբան
արիւնալից լինի նորա հրամանը—ինձ համար սուրբ պարտա-
ւորութիւն կ'լինի հնազանդել:

Օ Տ Է Լ. Ընդունումեմ քօ առաջարկութիւնը ոչ դարդակ
չնորհակալութեամբ այլ ներքին ուրախութեամբ և այժմ իսկ
օգուտ պիտի քաղեմ նորանից: Այս երեք օրուայ մէջ պէտք է
ասես ինձ. «Կասսիօն էլ կենդանի չէ»:

Ե Ա Պ Օ. Ընկերս մեռած է. դուք կամեցաք և կատարուած
է: Բայց ներեցէք միւսին—

Օ Տ Է Լ. Ո՛հ, անիծեալ, անիծեալ անկարելի: Գնա՛նք մոռ-
ծենք ինչպէս անյայտացնենք այդ գեղեցիկ սատանային: Այժմ
դու իմ լէյտէնանտս ես:

Ե Ա Պ Օ. Վրոնն իմ յաւիտեան (Դուրս էն գնում):

նշան են: Այդպիսի ջերմ ջերմ և գեղեցիկ ձեռքերին հարկաւոր է սահմանադրական ազատութիւն, թեթեւ կապանքներ, որովհետեւ այստեղ բուն է զրեւ միևնույն, աշխուժաւոր շուտ զրգռուող փորրիկ սատանայ: Նշանաւոր, գեղեցիկ ձեռներ: ԴԵՂԴ. Այժմ կարող ես ասել, որովհետեւ սա տուաքեղ իմ սիրտը: ԴԵՂԴ. Զառար միջոցով լայն ձեռք մտնում 0 ՏԵԼ. Այժմ բայց հին ժամանակ սիրան էր ձեռք տալիս, իսկ այժմ նոր օրէնքների համեմատ ձեռք է տալիս սիրտը: ԴԵՂԴ. Ես չգիտեմ ձեր նոր օրէնքները: Աւելի լաւ է ասա: ԴԵՂԴ. Երբ խորտումը: 0 ՏԵԼ. Ի՞նչ խորտում: Հրեշտակաւ զգալի զբաղման ըմբռնում ԴԵՂԴ. Ես ուղարկեցի Կասսիոյի և ետեւից որ զայն խօսիքեղ հետ: 0 ՏԵԼ. Ո՛հ—աստիկ խորտում: ԴԵՂԴ. Դժուար խոսակցութեամբ: ԴԵՂԴ. Ահա: 0 ՏԵԼ. Ո՛հ, այն որ ընծայեցի քեզ: ԴԵՂԴ. Ինչ մօտ չէ: 0 ՏԵԼ. Քեզ մօտ չէ: ԴԵՂԴ. Ո՛հ: 0 ՏԵԼ. Վառ է: Այդ թաշկինակը ընծայել է իմ մօրը մի կախարդ գնուհի, որ գուշակում էր մարդկանց գաղտնիքը: Նա ասաց մօրս. «մինչև այն ժամանակ երբ դա կ'ընի քեզ մօտ, ամուսինդ միշտ կ'սիրի քեզ և կը լսի ասածդ, բայց եթէ կորցնես կամ տաս ուրիշին ձեր մէջ խռովութիւն կ'ընկնի, կամ դու կ'հակառակես նորան կամ նա ուրիշին կ'սիրի»: Մայրս մեռնելու ժամանակ տուաւ ինձ խնդրելով որ եթէ բաղդը ինձ էլ պարգևի կին, ես էլ իմ կողմից նորան ընծայեմ: Այդպէս էլ կատարեցի: Հսկի՛ր նորան, պահպանի՛ր աչքիդ լոյսի

պէս. եթէ կորցնես կամ տաս ուրիշին անուղղիկ թշուառութիւն կ'ապառճաւես: ԴԵՂԴ. Մի՞թէ: 0 ՏԵԼ. Ճշմարիտ եմ ասում: Կախարդութեամբ է նա գործում: Նորան կարել են Սիվիլայի մարդարէական ոգևորութեան մէջ, որ 200 անգամ տեսել է արեգակի տարեկան շրջանը. նորան կարել են սրբազան շերամների մետաքսից, նորան օծել են կուսական մուսիաների սրտերի հիւթերով: ԴԵՂԴ. Ճշմարիտ, ուղի՞ւր ես ասում: 0 ՏԵԼ. Ուղիղ. ուստի լաւ պահիր: ԴԵՂԴ. Այդ դէպքում, հազար անգամ տեսել լաւ կ'ընէր եթէ տեսած չ'ընէի նորա երեսը: 0 ՏԵԼ. Ահ—... ԴԵՂԴ. Ինչո՞ւ այդպէս բարկացած ես խօսում: 0 ՏԵԼ. Կորցրել ես, գողացել են—ասա—քեզ մօտ չէ: ԴԵՂԴ. Ո՛հ—աստուած իմ: 0 ՏԵԼ. Ի՞նչ... ԴԵՂԴ. Չեմ կորցրել—բայց եթէ կորած լինի: 0 ՏԵԼ. Կորած: ԴԵՂԴ. Ասում եմ որ չէ կորել: 0 ՏԵԼ. Բեր ցոյց տուր: ԴԵՂԴ. Կարող եմ բերել բայց այժմ չեմ ուզում—չեմ բերում: Այդ խորամանկութիւն է քո կողմից, ուզում ես փախչել խնդիրքից: Խնդրում եմ ընդունի՛ր Կասսիոյին: 0 ՏԵԼ. Բեր թաշկինակը, արդէն սկսում եմ կատարել: ԴԵՂԴ. Բաւական է բաւական, նրանից լաւ մարդ չեմ գտնի: 0 ՏԵԼ. Թաշկինակը— ԴԵՂԴ. Ի՞նչ խօսեց Կասսիոյի մասին: 0 ՏԵԼ. Թաշկինակը—

Գ. Ե. Զ. Գ. Չէ՞ որ նա իւր բոլոր յոյսը քո բարեկամութեան վերայ էր դրած, կցորդ էր լինում ամէն վտանգի:

Օ Տ Ե Լ. Թաշկինակը —

Գ. Ե. Զ. Գ. Ճշմարիտ դու անարդար եմ: Օ Տ Ե Լ. Կորիւր (Իւրս է գնում):

Ե Մ Ի Լ. Եւ դեռ նախանձոտ չէ:

Գ. Ե. Զ. Գ. Նորան այդպէս, բոլորովին չէի տեսել ինչպէս երևումէ արդարեւ այդ թաշկինակի մէջ մի զօրութիւն է եղել: Ա՛խ, ի՞նչու կորցրի:

Ե Մ Ի Լ. Մարդուն չես ճանաչի մի տարում էլ երկու տարում էլ: Նոքա ամէնքն էլ ստամբոսներ են, իսկ մենք կերակուր. ագահութեամբ կուլ են տալիս մեզ, բայց երբ յագնումեն՝ դուրս են ածում: Բայց ահա՛ Կասսիօն ամուսնուհետ միասին: —

Նէրս էն հարս՝ ԵԱԳՕՆ և ԿԱՍՍԻՕՆ.

Ե Ա Գ Օ. Ուրիշ հնարք չկայ, բացի նորա միջնորդութիւնից: Բայց և ահա՛ յարմար ժամանակ, խնդրեցէ՛ք:

Գ. Ե. Զ. Գ. Ի՞նչ էք կամենում բարի Կասսիօ:

Կ Ա Ա. Ի՛նչ առաջուպէս խնդրեց ինձ այստեղ բերեց, սինիօրա: Աղաչումեմ՝ ձեր բարեկամութեամբ միջնորդութեամբ միջոց տուէ՛ք ինձ ապրելու, մասնակից արե՛ք էլ ի գնեկալի սիրոյն, որին բոլոր արտօն յարգումեմ. մի՛ մերժէք: Եթէ յանցանքս այնքան մեծ է, որ ոչ նախկին ծառայութիւններս, ո՛չ ներկայ զղջումներս, ոչ հաստատ խօսքս ապագայում աւելի հնաւանդեալ և խոհեմ լինելու՝ չեն կարող ինձ շահել նորան սէրը, զոնէ այդ համոզմունքը ինձ համար բարեբարութիւն կ'լինէր, որովհետեւ այն ժամանակ կ'խանարհէի զառն հոնգամանքների

առաջ, կ'բաւականանայի ուրիշ ապագայում վատախաճ փրշրանքներով:

Գ. Ե. Զ. Գ. Աւա՛ղ, աղեիկ Կասսիօ, իմ միջնորդութիւնը չի օգնիլ այժմ, ամուսինս էլ առաջուպէս մարդը չէ. հասնումն չէի ճանաչիլ անգամ, եթէ դէմքը զճագրութիւնն էլ այնպէս փոխուած լինէր ինչպէս բնաւորութիւնը: Ձեր մասին այնպէս խնդրեցի, որ ուրախ կը լինէի եթէ սրբերը այդպէս բարեխօսէին ինձ համար Աստուծոյ մօտ, որպէս զի ազատ լինէի նորա բարկութիւնից: Բայց համբերեցէ՛ք: Ես էլի կ'աշխատեմ ձեր մասին որքան կարելի է. մինչև անգամ այնքան՝ որ իմ անձիս համար չէի համարձակուիլ առժամանակ բաւականացէ՛ք սրանով: —

Ե Ա Գ Օ. Բայց մի՞ թէ գեներալը բարկանումէ:

Ե Մ Ի Լ. Նա այս րօպէիս դուրս եկաւ այստեղից սաստիկ վրդովված:

Ե Ա Գ Օ. Նա, բարկացած: Ես տեսայ ինչպէս թնայանութը ցրուեց նորա զօրքը օդի մէջ, ինչպէս կողքին կանգնած հարազատ եղբօրը մաս մաս արտաբարկանումէ՝ ուրեմն այդտեղ պէտքէ մի որեւիցէ ծանր պատճառ լինէր: Գնամ նորա մօտ՝ անպատճառ մի շատ տխուր անցք է պատահել:

Գ. Ե. Զ. Գ. Խնդրումեմ իմացէ՛ք (եւ գնաւ դուրս է գնում): Անպատճառ հասարակապետութեան գործերը կամ վեներակից համբաւներ կամ մի որեւիցէ չարութիւն, դաւաճանութիւն վրդովել են նորա հոգու խաղաղութիւնը: Այդպիսի ծանր դէպքերում մարդս կոպումէ և չնչին բաների համար: Այդ այդպէս է, մատի ցաւը, որ չնչին բան է, տարածվումէ բոլոր առողջ անդամների մէջ. միեւնոյն ժամանակ չ'պէտքէ մարդկանց անսխալական համարեմք, չի կարելի պահանջել որ միշտ կառարկեն քահանայի պատուերները: Հայտնի ինձ, Ամիրխա՛, որքան կամենաս, որովհետեւ իմ անփորձութեամբս մեղադրեցի

նորման: Այժմ տեսնում եմ, որ վկաներ դառալ, որոնք կհայտնեն նոյնպէս թէ 'ի զուր տեղը մեղադրեցի:

ԳՄԻԼ. Տար Աստուած, որ հասարակագետութեան գործերը լինեն, ինչպէս կարծում էք և ոչ կասկած, նախանձ:

ԳՄԻԼ. Բայց տեսցէք, ի՞նչ բանի վերայ պէտք է նախանձի: Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԵՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

այդ 168 ժամի փոխարէնը կ'հանեմ: (Տալով նորան Դեղորայքի Խաչիկին): Սիրելի Բիանկա, չե՞ս կարող ինձ համար այսպիսի մի թաշկինակ կարել:

ԲԻԱՆ. Բայց ո՞րտեղից ես ձեռք ձգել այս: Անպատճառ մի ուրիշ ծանօթի ընծայ է. այժմ հասկացայ ես բացակայութեանդ պատճառը: Ահա՛ բանը որտեղ է հասել: Շատ ապրես, Կասսիօ:

ԿԱՍ. Ե՛հ թող այդ յիմար կասկածները: Գու՛նախանձվում ես կարծելով թէ այս մի նոր սիրուհու ընծայ է, ո՛չ, Բիանկա, երզվում եմ պատուիս զերայ:

ԲԻԱՆ. Ուրեմն ո՛ւմն է:

ԿԱՍ. Չ'գիտեմ: Սենեակումս գտայ: Այնքան լաւ կարած է, որ կ'ցանկանայի մինչև տիրոջ առջև, որ անպատճառ սաստիկ որոնում կ'լինի, մէկ այդպիսին ևս ես ունենայի: Առ, կատարի՛ր խնդիրքս և թո՛ղ ինձ:

ԲԻԱՆ. Ի՞նչ. թողնեմ քեզ, ինչու:

ԿԱՍ. Ես սպասում եմ այստեղ գեներալին և չեմ ուզում որ նա քեզ այստեղ տեսնի:

ԲԻԱՆ. Ինչու.

ԿԱՍ. Իհարկէ ոչ թէ նորա համար որ քեզ չեմ տեսնում:

ԲԻԱՆ. Այո՛ չես տեսնում: Գու՛նե՛ք արագ շնորհիւր ինձ և ասա՛ շուտ կ'գաս:

ԿԱՍ. Շատ տեղ չեմ կարող առաջնորդել այստեղ գործունեմ, չուտով կրկնըջանեմ և կ'գամ:

ԲԻԱՆ. Շնորհակալ եմ և դուրս համար. ի՛նչ արած պէտք է հնազանդուել հանգամանքներին:

ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն: ԳՄԻԼ. Եթե միայն զայն:

Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության հրամանով՝
 Կառավարության կողմից հաստատվել է հետևյալի մասին հրամանը՝

[illegible]

— and **ՀԱՐՐԱՐԳ ԵՐԵՐՈՒՆ**.

Է լաճնց արշուղիս ցոմ լիս սլո խել իղձնկարի ամենպիճմասի
 : լաղժի սլոտասար Նմեն իղձոյի, սլոմասի Է
 : Է մեճո մեճոյ Է Է Է Է

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՇ

Լ'États-Unis.

Ներսէս Էն Տփղիսի ԹԵԼԼԻՆ Է ԵԱԳՈՆ.

Ե Ա Գ Օ. Եւ արդարեւ այդպէս էք կարծում
Օ Տ Ե Լ. Կարծումեմ եազօ:

Ե Ա Գ Օ. Խայց ի՞նչ մեծ բան է ծածուկ համբուրել:
Օ Տ Ե Լ. Համբուրը արգելուած է:
Ե Ա Գ Օ. Կամ ի՞նչ մեծ բան է մերկ պատկել մէկի հետ

Մի կամ երկու ժամ առանց մի որևիցէ վատ մտադրութեան:
ՕՏԵԼ. Մեղի, անկողնումս և առանց վատ մտադրու-
թեան—այդ սատանային խաբել է նշանակումս: Նորանց, որոնք

Ե Ա Պ Օ. Ի՛Ն, եթէ բանը գորանով վերջանայ այսէլ մի

Մեծ յանցանք չի կարող լինել: ԵՐԵՎԱՆԻ ԹԱՎԻՆԻԱԿԱՆ ԸՆԾԱ-
ՆԻՄԱՆՆԵՐԸ:

ՆԱԳՈ. Յետոյ նորա սեփականութիւնը կ'ըստնայ. այն
ժամանակ կարծուեմ կարող է ում կամենայ տայ:

ԹԻՒՆԷՆ. Իսկ և պատիւը նշնպէս նորա սեփհականու-
թիւնն է, ուրեմն կարողէ ծախել և իւր պատիւը:
Ե Ա Գ Օ. Պատիւը. զաւստեսանելի մի իր է. դորանով

Հատ անգամ անունն են հանում և ոգինչ չունեցողները, բայց
ինչ վերաբերում է թաշկինակին:—
Օ Տ Է Լ. Երկինքը վկայ որ ուրախութեամբ կ'մոռանայի

այդ: Դու ասացիր—օ, այդ խօսքը մտքիցս չի հեռանում,
ինչպէս մի բռնաբեր աղաւթ ժանտախտով վարակուած տնից—
դու ասացիր որ թաշկինակը նորա մօտ է:

Ե Ա Պ Օ. Ինչպե՞ս են ներքին
Օ Տ Է Լ. Կարծումե՞մ որ Հեռուները վատ է
Ե Ա Պ Օ. Ինչ մեծ բան է՝ ինչն էր եթէ ասեի տեսայ կամ

լսեցի նորանկոյ պալէ բանը. քիչ անպիտաններ կան, որոնք ուղծախոհ կուսի ամօթը խլելով իւրեանց ձանձրացուցիչ իգամոլութեամբ կամ քնքոյշ արարածի թուլութեամբ՝ յաղթանակ

ԹՏԷԼ. ՍԴԹԷ նա քեզ բան է ասել:
ԻՍԳՕ ԱՍԵԼ է, բայց իհարկե այնպիսի յոմարուծին:

Ներքև, որ մարդու մարմնով անդամ էի անցկենալ:—այնքան անհաշատալի եմ:

ՕՏԷԼ. Բայց ի՞նչ է ասել, ի՞նչ:

Եւ Ք Օ. ՏՂԶԻՆԱՅԻՆ ԿԵՐԱՊԷՍՈՒՄ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Կ Ա Ս. Էլ չեմ կարող, պէտքէ միանգամից հաշիւս վեր-
ջացնեմ նորա հետքն զմեռնորդս (մայի 20)

Ե Ա Գ Օ. Բայց ահա՛ վազումէ այստեղ:
Եւ զանիկ չմի մայրն է հոգւոյս ԲԻԱՆԿԱՆ:

Կ Ա Ս. Կարծես մի իսկական ագիս (1) լինի. անաշահոտ
իւղերով օծուած: Ասա՛, ի՞նչ է նշանակում քո այդ վարմուն-
քը—հալածանքը:

Բ Ի Ա Ն. Թո՛ղ հալածի քեզ և քո սիրուհուդ սատանան:
Այս ի՞նչ թաշկինակ էր, որ տալիք ինձ նմանը գործելու հա-
մար: որքան յիմար էի որ վերցրի: Տեսէ՛ք ինչեր էլ ասում:
«գործի՛ր մի այսպիսին, գտայ սենիակումս, և չ'զիտեմ ո՛վ է
թողել այնտեղ»: —Է՛հ դա մի սիրուհու ընծայ է, ես գործեմ
այսպիսին: Ա՛ռ տար տուր քո տիկինիդ, ում որ լինի չեմ
գործիլ:

Օ Տ Է Լ. (Ինչո՞ւ երես) Երկները վկայ—այդ իմ թաշկինակն է:
Բ Ի Ա Ն. Կամենումն ինձ մօտ ընթրել—ե՛կ, չես կա-
մենում այսօր մի ուրիշ ժամանակ երբ կամենաս: (Գոչու է
գնում):

Ե Ա Գ Օ. Գնացէ՛ք ետեւից, գնացէ՛ք:

Կ Ա Ս. Ի՞նչ արած, պէտք է գնամ եթէ ոչ ամէն մարդու
մօտ կ'հայհոյի:

Ե Ա Գ Օ. Մի անգամ նորա մօտ ընթրելու:

Կ Ա Ս. Կարելի է:

Ե Ա Գ Օ. Գնացէ՛ք եւ էլ գամ. ձեզ հետ էլ խօսելիք ունեմ:

Եւ զանիկ չմի մայրն է հոգւոյս ԲԻԱՆԿԱՆ:

Եւ զանիկ չմի մայրն է հոգւոյս ԲԻԱՆԿԱՆ:

Եւ զանիկ չմի մայրն է հոգւոյս ԲԻԱՆԿԱՆ:

1) Այս փոքրէկ զազանը որ աստիկ հօտած է լինում, հեշտատիւրու-

թեան օրինակ է համարվում:

Կ Ա Ս. Սկսածան վ'զաս: Եւ զանիկ չմի մայրն է հոգւոյս ԲԻԱՆԿԱՆ:

Ե Ա Գ Օ. Կ'զամ: (Կասկէն որոշու է գնում):

Օ Տ Է Լ. Բայց ի՞նչպէս սպանեմ նորան, եագո:

Ե Ա Գ Օ. Նկատեցի՞ք, ինչպէս պարծենումէր իւր ստոր

անիքաւութեանց վերայ:

Օ Տ Է Լ. Ո՛հ, եագո:

Ե Ա Գ Օ. Իսկ տեսա՞ք թաշկինակը:

Օ Տ Է Լ. Իմո՞հ էր:

Ե Ա Գ Օ. Չե՛ր, երգվումեմ արեւոյս և եթէ տեսնէիք
ի՞նչպէս գնահատումէր այդ անմիտ կնոջը—ձեր, ձեր կնոջը:
Նորա ընծան անդամ տալիս է ում—մի անառակ կնոջ:

Օ Տ Է Լ. Ո՛հ, եթէ իննր տարի շարունակ կարողանայի սպա-
նել նորան: Գեղեցիկ կին, երեւելի կին, սքանչելի կին:

Ե Ա Գ Օ. Մոռացէ՛ք:

Օ Տ Է Լ. Եյ՛, թո՛ղ կորչի, նեխի, դժոխքի բաժին լինի.
Զպէտքէ ապրի կինս, սիրտս արդէն քար է կտրել, զարկում
եմ նորան, բայց ձեռս է վերադարձում: Ո՛հ ողջ աշխարհքում
չ'կար այդպիսի քեզոյ աւարած. նա կարող էր կայսերութեան
զարդը լինել:

Ե Ա Գ Օ. Ի՛նչ, դեռ ամիստումէք:

Օ Տ Է Լ. Մա՛հ նորան—բայց ես ասումեմ այն ինչ կայ—
այդպիսի հմուտ խորեբայ և անհաւատարիմ կնոջ խեղդել
պէտք է: Բայց որքան խելօք, որքան հեռատես է:

Ե Ա Գ Օ. Աւելի վատ:

Օ Տ Է Լ. Ո՛հ, հաղորդ անգամ, հաղորդ անգամ. Բայց և
որքան զրաւիչ:

Ե Ա Գ Օ. Շատ, շատ զրաւիչ:

Օ Տ Է Լ. Այդպէս է այդպէս և ինչպէս չ'ամիստալ, եագո:

Ո՛հ, ամիստ շատ ամիստ, եագո:

Ե Ա Գ Օ. Եթէ այդքան հիացած էք նորա անառակու-

Թեան վերայ—Թողէք ուրեմն իւր կամքին. եթէ այդ ձեզ
վերաւորում, ում ինչ գործ:

ՕՏԷԼ. Ի՞նչ, կտոր կտոր կանեմ նորան: Ի՛նչ, անառա-
զի ամուսին լինի:

ԵԱԳՕ. Զգուելի է:

ՕՏԷԼ. Եւ ծառայի՜ն հետ:

ԵԱԳՕ. Աւելի զգուելի:

ՕՏԷԼ. Թոյն գտիր, Եագօ, թոյն, հէնց այս գիշեր:
Չպէտքէ նորա գեղեցկութիւնը, խելքը տարակուսութեան մէջ
ձգի ինձ, առանց բացատրութիւն տալու պէտքէ խելդեն. հէնց
այս գիշեր:

ԵԱԳՕ. Դայց ի՞նչ հարկաւոր է թոյն: Խելդեցէք նո-
րան անկողնի մէջ, այն անկողնի—ուր պատիւը ոտնակոխ եղաւ,
ուր հեշտասիրութիւնը . . .

ՕՏԷԼ. Ո՛հ, լաւ, լաւ, այդ յարմար վրէժխնդրութիւն
է, հիանալի:

ԵԱԳՕ. Իսկ ինչ վերաբերումէ կասկածի—այդ իմ
յանձն եմ առնում: Մնացածը ձեզ յայտնակիչնի կէս գիշերին:

ՕՏԷԼ. Եատ լաւ. (Փռէ չոյնէր Բեմէ Էրեմի) Այս քիչ
փողերի ձայն է:

ԵԱԳՕ. Ընդամառն վենետիկից համբաւներ են եկած:
Լիւդովիկոսն է. նա ուղարկուած է դքսից. ահա գալիս է ձեր
կնոջ հետ:

Ներսէս Բարեւ, Լիւդովիկոս, Գեօրգիւս Բոնաւ. Էսեստորոններ:

Լիւդովի. Բարեւ ձեզ, քաջ գեներալ:

ՕՏԷԼ. Բարեւ, փնիօր:

Լիւդովի. (Կողմէն նայելով) Գուքը և տնդամները ողջունում
մեն ձեզ:

ՕՏԷԼ. Համբուրումն նոցա կամքի հաղորդողին. (Բայ է
անհետնալ և Էրեմի)

ԴԵԶԴ. Ի՞նչ նոր բան, սիրելի Լիւդովիկոս:

ԵԱԳՕ. Բոլոր սրտով ուրախ եմ ձեզ տեսնելու համար,
փնիօր: Ողջունումն ձեզ կհարստի վերայ:

Լիւդովի. Ենորհակալ եմ ի՞նչպէս է լինում Կասկածն:

ԵԱԳՕ. Ողջ և առողջ:

ԴԵԶԴ. Բայց նորա և ամուսնու մէջ անբաւականու-
թիւններ են պատահել, դու նրանց կ'հաշտեցնես, այնպէս չէ:

ՕՏԷԼ. Կարծումս:

ԴԵԶԴ. Ի՞նչ որ ասացիր ընկերս:

ՕՏԷԼ. (Կարծումս) «Մի՛ յետաձգէ՛ք վճիռը, եթէ վրձ-
ուել էք»:

Լիւդովի. Այդ քեզ չէ վերաբերում, նա բոլորովին զբա-
ղուած է նամակով. ուրեմն նոքա կուեցան:

ԴԵԶԴ. Այո՛ և ի՞նչն է լինում տալ եթէ նոքա հաշտու-
էին. ես այնքան սիրում եմ Կասկածին:

ՕՏԷԼ. Դժոխք և անէ՛ծք:

ԴԵԶԴ. Ընկեր—

ՕՏԷԼ. Խելքդ զլիսի՞ր է:

ԴԵԶԴ. Բարկանում ես:

Լիւդովի. Կարելի է նամակը նորան վրդովել է. եթէ չեմ
տեսնում զրոմեն որ վենետիկ վերադառնայ իշխանութիւնը
Կասկածին թողնելով:

ԴԵԶԴ. Որքան ուրախ եմ այդ մասին:

ՕՏԷԼ. Ճշմարիտ:

ԴԵԶԴ. Սինիօր—

ՕՏԷԼ. Ուրախ եմ որ բարկացար:

ԴԵԶԴ. Ի՛նչ, սիրելի Օտէլ—

ՕՏԷԼ. (Խնդրով նայելով) Ստանալով:

Ի Է Զ Դ. Արժանի չէի պօրան:
 Լ Ի Ի Դ. Սինիօր, վենետիկում որքան երդուէի թէ աչ-
 քովս այդպիսի բան տեսայ, երբէք չէիմ հաւատար: Նա ա հե-
 առ գնացիք. ներողութիւն խնդրեցէք — արժանաւումէ:

Օ Տ Է Լ. Ո՛հ, սատանայ, սատանայ, թող յղանար երկիրը
 կանանց արտասուքներով, իւրաքանչիւր կաթիլն իր
 կ'զոյանար: Կորիւր աչքիցս:

Դ Է Զ Դ. Գնումեմ որպէս զե կ'աւելն շքարկացնեմ
 քեզ (գնումէ):

Լ Ի Ի Դ. Ուրբան հնազանդ է: Խնդրեմ, սինիօր, յեա
 դարձրէք նորան:

Օ Տ Է Լ. Սինիօրա —

Դ Է Զ Դ. Տէր իս —

Օ Տ Է Լ. Կամենումէք բան ասել նորան, սինիօր:

Լ Ի Ի Դ. Ե՛ս:

Օ Տ Է Լ. Այո՛, դուք չէ՞ որ խնդրեցիք յեա դարձնեմ
 նորան: Ո՛հ նա կ'վերադառնայ ևս էլ ինչ կ'զնայ և էլ ինչ կ'վերա-
 դառնայ և կ'արտասուի, սինիօր, — կ'արտասուի, և հնազանդ
 է, ինչպէս ասումէք, հնազանդ է շատ հնազանդ: Արտասուի՛ր,
 արտասուի՛ր. իսկ ինչ վերաբերումէ — ո՛հ ինչ միամիտ էր ձեա-
 նում: Իմ վենետիկ վերադառնալուս, կ'հնազանդուեմ, սինիօր,
 կ'գամ ձեր և տեղից վենետիկ: Կորիւր աչքիցս: (Գնումէ հետ-
 դուրս է գալիս): Կասսիօն իմ տեղս կ'բռնի: Այդ բոլորից յե-
 տոյ, սինիօր, յոյս չունեմ չէք մերժել ինձ մօտ ընթերլու:
 Հոգեովս ուրախ եմ ձեր զարուստի համար: Այժմէ՛ր և կա-
 պիկներ. (Դուրս է գնում):

Լ Ի Ի Դ. Եւ սա այն երեւելի Մաւրն է, որին ձերակոյտը
 կատարելութեան արիւար է համարում, այդ աղնի: հողին,
 որին խորթ էր ամենայն կիրք, այդ առաքինին, որ զիմադրու-

մէր իւր կործքը կեանքի ամէն նեւերին, անկատարի խիստ
 հարուածներին և չէր վերադարձում: Ընայց դո ճառս չ գաճա
 Ե Ա Գ Օ. Նա շատ փոխուել է:

Լ Ի Ի Դ. (յայտնելով գնումէ) Առնիշ է այգտեղ: չի՞ մնա-
 սուել ուղեղը:

Ե Ա Գ Օ. Չ'զիտեմ, այն է ինչ կայ: Գնա՛լ չի. վերաբերում
 քննել նորան: Ես միայն ցաւել կարող եմ: Երբ ինչ կա-
 րող էր լինել:

Պ Ե Զ Դ. Թե՛ ձեզ կ'նոջը: Կարծիք չունիմ:

Ե Ա Գ Օ. Իհարկէ վատ բան է, բայց անպիտան չի լինել:
 Եթէ ամենավատը այդ լինել:

Լ Ի Ի Դ. Միշտ այդպէ՛ս է, թէ միապա՛տ հակամ տա-
 քութիւն էր. կարելի է նամակը արկացրելը նորան:

Ե Ա Գ Օ. Ահա, անվայել է ինձ բոլորը պատմելու ինչ
 տեսել եմ և զիտեմ: Ինքներդ կ'տեսնէք, նա մի առանցքիմ
 պատմութեանց իւր սիրտը բաց կ'անի ձեր անաշտ պայտ
 ընծի: Լ Ի Ի Դ. Ցաւալի է, որ կարծիքս փոխեցի նորա հասկնի:
 — աստա՛յ: Զայնչո, իմացուս ամ չեմ. չմ'ի մեծօ ինչոյ
 ձ մեծոյ լսի՛չ: միւսումս իմանցիմ չեղի: Ես եմ գնում:

— անվայտաբար զոյոյոյ իմ իմացը ցգլամով այլ բնայոյ
 — անվայտաբար զոյոյոյ իմ իմացը ցգլամով այլ բնայոյ

Ե Բ Կ Բ Ո Ր Դ Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն
 (Դուրս է գալիս մօտիկ): Երեսուց անգամ զիմալի: Լ Ի Զ Օ

— աս իմացար, զիմանալուս տփնս իմ նամակը չ'սխալեմ
 — օրա ճաղոյ: Բնական կողմ: Երեւոյն իմանալոյ
 իստմա սխալ չա — զիմալի

Նէրս էն հոգում ՕՏԷԼԼՕՆ և ԷՄԻԼԵՆ:

— ասի՛ր իմանալուս մօտիկ: Երեսուց անգամ զիմալի: Լ Ի Զ Օ

Օ Տ Է Լ. Այդպէս ուրեմն դու ոչինչ չես նկատել:
 Է Մ Ի Լ. Եւ չեմ լսել, և չեմ էլ կատարած իմանալու:

Օ Տ Է Լ. Բայց անհեղեկ այնպէս ամենայն կ'պատկոյն հետ:

ԵՄԻԼԵԱ Սահայն ոչ մի վատութիւն չեմ նկատել, այս էլ
պէտք է ասած որ նրանց բոլոր խօսակցութեանց ներկայ եմ
եղած:

0 Տ Ե Լ. Ի՞նչ նորա Երբէք միմեանց պահանջում չեն
խօսացել:

ԵՄԻԼԵԱ. Երբէք:

0 Տ Ե Լ. Ե. քեզ չեն հեռացրել:

ԵՄԻԼԵԱ. Երբէք:

0 Տ Ե Լ. Օրինակ հովհարի, երեսի քողի, ձեռնոցների
կամ մի բանի մասին:

ԵՄԻԼԵԱ. Երբէք:

0 Տ Ե Լ. Չարմանայի բան էսպարտա:

ԵՄԻԼԵԱ. Ողջ կեանքովս երաշխաւոր կարող եմ զինել
որ նա ձեզ հաւատարիմ է, դուք ամէն բան չանկառակ կեր-
պով էք մեկնում. հեռացրէ՛ք այդ միտքը, դա կ'առայլացնի
ձեր սրտը: Եթէ այդ կասկածները մէկ անպիտանը գցել է
ձեր մէջ՝ թող անիծի՛ նորան Ամենաբարձրեալը ինչպէս անիծեց
փորձիչ Օձին: Ի՛նչ, եթէ նա առաքինի, ողջախոհ հաւատա-
րիմ չէ, ուրեմն երբէք երջանիկ ամուսին չ'կայ, ուրեմն և
նրանց լաւ կանայքը զգուշի են՝ այդ բոլորը զրպարտութիւն-
ներ են, տէր իմ:

0 Տ Ե Լ. Սանչի՛ր նորան այստեղ. (Ե. Ինչպէս որքա՛ն է գնում)
Ի՛նչպէս է թագցնում այդ անմիտ խորամանկը, գաղտնի ա-
րտաների ամրոցը և բանալին: Իսկ նա այնտեղ չոքած աղօ-
թումէր— աչքովս տեսայ:

ԵՄԻԼԵԱՆ Վերադառնալէ ԴԵՉԴԵՄՈՆԱՅԻ Հետ:

ԴԵՉԴԵԱ. Ի՞նչ է կամենում իշխանս:

0 Տ Ե Լ. Մօտեցիր ինձ, աղանեակս:

ԴԵՉԴԵԱ. Ի՞նչ ես կամենում: միայն, զիմեյն որդամս
0 Տ Ե Լ. Թող զմայլեմ քո աչքերով, նայիր երեսիս ուղիղ-
բար ԴԵՉԴԵԱ. Ո՛հ, այս ինչ օտարապիւղի անտուր վարմունք-
ներ են:

0 Տ Ե Լ. (Ե. Ինչպէս) Իսկ դուք, սինիօրա, շտապեցէք ձեր
գործին: Թողէք սիրահարներին առանձին, փակեցէք դուռը և
եթէ մէկին տեսնէք՝ հազացէք կամ աղաղակեցէք. համար
ԴԵՉԴԵԱ. զէ՛հ հեռացէք: (Ե. Ինչպէս հեռանալէ):

ԴԵՉԴԵԱ. Ծնկալք աղաչում եմ ասա՛, ի՞նչ է նշանակում
այս բոլորը: Տեսնում եմ որ խօսքերդ զայրութեամբ են բորբոք-
վում, բայց չեմ հասկանում ինչո՞ւ:

0 Տ Ե Լ. Ես ի՞նչ եմ դու:

ԴԵՉԴԵԱ. Քո կինը, իշխանս, քո հաւատարիմ սիրող կինը:

0 Տ Ե Լ. Երբու՛ր ոչ ոք բանում յանձնիր քեզ դժոխքին
և եթէ առաքինի ես՝ երկնային կերպարանքիցդ սառանաները
փախելով կ'փախենան մօտեմալ քեզ, կրկին յանձնիր քեզ
դժոխքին, երբու՛ր թէ դու հաւատարիմ ես: Եթէ ասան
միայն ԴԵՉԴԵԱ. Եստուծո՞ւ է վկայ: 0 Տ Ե Լ. Այո՛, նա վկայ է որ դու
ուխտադրու՞մ ես ինչ-
պէս սատանայ:

ԴԵՉԴԵԱ. Բայց ո՞ւմ, ո՞ւմ հետ: Ի՞նչում եմ ես ուխտա-
դրու՞մ:

0 Տ Ե Լ. Օ, Դէզդէմոնա՛, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ:

ԴԵՉԴԵԱ. Ո՛հ, ի՛նչ օտարապիւղի օր է: Ինչո՞ւ ես արտասովում
միթէ՛ ես եմ պայռաւ այդ արտասուաց: Միթէ՛ կասկածում
ես թէ քեզ մենեափի են կանչում իմ հօրս խորամանկու-
թեամբ: Մի՛ մեղադրիր դորանում. եթէ դու պրկուեցար տե-
ղիցդ, չէ՞ որ ես էլ զրկուեցայ նոյնպէս:

0 Տ Ե Լ. Եթէ երկինքը կամենար ինձ թշուառութեամբ
փորձել, եթէ նա ինձ հարուածէր ամենայն տեսակ վշտերով

Գ Ե Զ Դ. Ո՛րք մարտիրոսն իցիցմ զձեքանց ի պղծց. միցմ
Ե Մ Ի Լ. Մեր իշխանին: Ենթադրա քիցմ ճաճողոք մնայ և

Գ Ե Զ Դ. Ո՛րք է մեր իշխանը:

Ե Մ Ի Լ. Ձեր ամուսինը, սինիորան: Ե Զ Դ Զ Դ

Գ Ե Զ Դ. Ես ամուսին չունեմ, էլ մի հարցնիր. չեմ կա-
րող արտասուել. իսկ պատասխանել միայն արտասուքով եմ
կարող: Խնդրեմ այս գիշեր իմ պսակի շորերը դի՛ր: Բանկողնիս
վերայ, չքմուսնաս—կանչիր այստեղ ամուսնուգ: Ես չեմ
Ե Մ Ի Լ. Ի՛նչ սարսափելի փոփոխութիւն (բարձր
գնահ):

Գ Ե Զ Դ. Սարելո՞ւ է այդպէս վարուել ինձ հետ—կարելի՞
է: Ի՛նչ եմ արել, ի՛նչ, որ մի փոքր առիթ մեզամբ տար
այդպիսի մեծ կասկածի:

Ե Մ Ի Լ Ե Ա Ն. Վերադառնա՛նք Ե Ա Գ Օ Ի հետ:

Ե Ա Գ Օ. Ի՛նչ էք կամենում, սինիորա՛, ի՛նչ է պատահել:

Գ Ե Զ Դ. Ձեմ կարող պատմել բոլորը: Լաւ դատարարե՛ք
մանուկների հետ քաղցրութեամբ է վարվում, սիրով և փաղաք-
շանօք է խօսում նոցա: Հետո Այդպէս և նա կարող էր խրա-
տել ինձ, որովհետեւ ես արդարեւ շատ բանում դեռ մա-
նուկ եմ:

Ե Ա Գ Օ. Բայց ի՛նչ է պատահել, սինիորա՛:

Ե Մ Ի Լ. Ա՛խ Եագօ՛, գեներալը խայտառակեց նորան,
այնպիսի հայհոյանքներ, այնպիսի ածականներ թափեց բեմ
բանից, որ ոչ մի ազնիւ կին չէր կարող տանել:

Գ Ե Զ Դ. Արժանի՞ էի այդ հայհոյանքներին, Եագօ՛:

Ե Ա Գ Օ. Ի՛նչ հայհոյանքներ, սինիորա:

Գ Ե Զ Դ. Որոնցով անպատուեց ինձ ամուսինս:

Ե Մ Ի Լ. Նա նորան անուանեց անառակ: Յետին հար-

բեցողը անգամ իրան թող չէր աւաւայդպիսի (բա՛ռ Զ հանելու
բերանից):

Ե Ա Գ Օ. Բայց ինչո՞ւ համար:

Գ Ե Զ Դ. Ձգիտեմ, միայն այսքանը գիտեմ, որ արժանի
չէի այդ անպատուութեան:

Ե Ա Գ Օ. Մի՛ արտասուէք. համբերեցէք: Այս ի՛նչ
սկզբէ:

Ե Մ Ի Լ. Մի՞թէ անառակ կոչուելու համար նա թողեց
իւր բարձր կոչումը, հօրը, հայրենիքը և բարեկամներին: Այդ
գէպքում ո՞վ չ'արտասուի:

Գ Ե Զ Դ. Եյդ է արդէն ճակատագիրս:

Ե Մ Ի Լ. Ընիծեա՛լ լինի նա. բայց ի՛նչպէս մաքուր
այդպիսի բան անցաւ:

Գ Ե Զ Դ. Միայն Աստուծուն է յայտնի:

Ե Մ Ի Լ. Ընիծեա՛լ լինի այն անամօթ, յանգուզն, խո-
րամանկ դատարկաշըջիկ, լիրբ, խարդախ սարուկ մարդը՝ որ
ձեզ զրպարտել է նորա մօտ դժոխային վրէժ աննկուն համար:
անիծեա՛լ լինեմ եթէ զրպարտութիւն չ'լինի:

Ե Ա Գ Օ. Յն՞րք, մի՞թէ կ'զանուի այդպիսի մարդ,
անկարելի է:

Գ Ե Զ Դ. Բայց եթէ գանուի թո՛ղ ների նորան Տէրը:

Ե Մ Ի Լ. Թո՛ղ ների նորան կախալանը: Թո՛ղ լափի
դժոխքը նորա ոսկորները: Ո՛րք կ'համարձակուի ասել թէ նա
անառակ է: Ո՛ւմ հետ յարակցութիւն է ունեցել, որտե՞ղ, ե՞րբ,
ինչպէ՞ս: Նորան անպատճառ խելքից հանել է լիրբ խարդախ
մէկը, մի յայտնի աւաղակ, դարշէլի տրարած: Ո՛հ Աստուած
իմ, ինչո՞ւ չես մերկացնում այդ իժի ծնունդներին, ինչո՞ւ չես
զինաւորում անմեղին հալածելու այդ ցած մարդոց աշխարհի
մի ծայրից միւս ծայրը:

Ե Ա Գ Օ. Ի՛նչ, լո՛ր, բաւական է յիմար Կինս:

մըտելու ինձ վերայ, բայց չ'նայելով դորան երդվումեմ որ միշտ քո օգուտդ եմ աչքիս առաջ ունեցելու:

Ռ Օ Դ. Գործից այդ չէ երևում:

Ե Ա Գ Օ. Ուղեղ է, չեմ կարող չ'համաձայնել: Իրաւունք ունէիր կասկածելու վերաւ, բայց այժմ, Ռօդօիգօ, եթէ արդարեւ դու ունիս այն բոլոր յատկութիւնները, որ այս ունեմ գտնել քո մէջ—այն է՝ վճռողականութիւն, արիութիւն, քաջութիւն՝ ապացուցիր այս իսկ գիշեր, և եթէ վաղը գիշեր Դէզդէմոնան քոնը չ'լինի՝ զոհի՛ր ինձ կեանքիցս իրրեւ դաւաճանի, հնարիր ինձ համար ինչ տանջանք որ կամենաս:

Ռ Օ Դ. Լաւ, ի՞նչու մն է բանը, խեղացի՞ հնարք է կարելի բան է:

Ե Ա Գ Օ. Վենետիկից հրաման է եկել, որ Կասսիօն նստի Օտէլլօի տեղ:

Ռ Օ Դ. Մի՞թէ, ուրեմն Օտէլլօն Դէզդէմոնայի հետ վենետիկ պիտի վերադառնայ:

Ե Ա Գ Օ. Երբէ՞ք, նա նորան կ'տանի Մաւրիտանիա, եթէ մի որեկից հարկաւոր դործ նորան այստեղ չ'պահի և պահել կարելի է Կասսիօյին շատ հեշտութեամբ հրաժարեցնելով:

Ռ Օ Դ. Բայց ի՞նչպէս հրաժարեցնել նորան:

Ե Ա Գ Օ. Ըստ հեշտութեամբ.— Օտէլլօի պաշտօնին աւերնդունակ դարձնելով— գլուխը ջախջախելով:

Ռ Օ Դ. Եւ մաաճումեմ ի՞նձ յանձնել այդ դործը:

Ե Ա Գ Օ. Հը—այո՛ւ: Եթէ այնքան սիրա ունես քո սեփական ցանկութեան և վրէժխնդրութեան բաւականութիւն տալու: Այս գիշեր նա պէտքէ ընթրի ինձ հետ իւր սիրուհու մօտ և դեռ չ'գիտէ այդ նոր փառքը: Դու կ'սպասես փողոցում նորա տուն վերադարձին. ես կ'աշխատեմ որ գիշերուայ ժամի 12 ին կամ մէկին դու ըս գայ. այդ ժամին մի անդ կ'ծածկուես և ապա յանկարծակի յարմար դէպքում կ'յարձակուես նորա վե-

րայ: Ես մօտիկ կ'լինեմ և կ'օգնեմ ձայնը փոքում: Խեղդելու համար Հը—ինչո՞ւ ես աչքերդ չուռ ու մռռ անում: Գնանք ձանադարհին կ'բացատրես նրա մահուան անհրաժեշտութիւնը դործի յաջողութեան համար, այնպէս որ ինքի կ'համոզուես և կ'աշխատես շտապելու: Ընթրիքի ժամանակ է արդէն: Մարդ չէ իմանում ինչպէս է վրա հասնում գիշերը. Դէպի՛ դործ ուրեմն:

Ռ Օ Դ. Բայց գեռ չեմ համոզուել:

Ե Ա Գ Օ. Կ'համոզուես, սիրելիս:

— Կրնայ, մամեյ տոկայ, մամեյ տոանայ, այդո՛ւ նաքմա մեմիս ցո

Հետապի՛ն նմ մամեյ տոմիմոյ մ'հմաւս քի զմի մամեյ տոման

դմէ դիմաւս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս մի օրս

ԵՄ Ի Լ. Իհարկէ կան: Բայց դու կ'ընէ՞ իր անէ, եթէ ողջ աշխարհը, օրինակ, քեզ վարձ խոստանային: Գառա՞ լիցոցնա՞ զն ազոմ

ԵՄ Ի Լ. Բայց դուք չէ՞ք վճռել:

Դ Ե Զ Դ. Երբ լուծմամբ պայծառ արեգակով—երբէք:

ԵՄ Ի Լ. Երբ ցերեկով ես էլ չէի վճռել, բայց ի՞նչ հարկաւոր է երբ կարելի է և գիշերը:

Դ Ե Զ Դ. Ուրեմն եթէ և ամբողջ աշխարհը տային կ'վճռէի՞ր դու:

ԵՄ Ի Լ. Աշխարհս մեծ է, այդ արդէն մեծ վարձաւորութիւն է այդպիսի դատարկ բանի համար:

Դ Ե Զ Դ. Բարի է միլեա՛, հաւատացած եմ, որ չէիր անիլ:

ԵՄ Ի Լ. Ճշմարիտ կարծես թէ կ'անէի—կ'անէի բայց յետոյ ուղղելու մտքով: Իհարկէ այդպիսի քայլ չէի անիլ մի որևիցէ մատանու, մետաքսեղէնի, շրջագգեստի, գլխարկի կամ մի որևիցէ դատարկ բանի համար: Բայց ողջ աշխարհ տային: Չ'գիտեմ ինչպիսի կլին պէտք է լինի որ չ'խաբէր ամուսնուն՝ նորան աշխարհի տէր դարձնելու նպատակով: Ես չէի վախենալ անգամ քաւարանից:

Դ Ե Զ Դ. Թո՛ղ լափեն ինձ դժոխային տանջանքները, եթէ ողջ աշխարհի սիրուն՝ այդպիսի ցածութիւն գործէի:

ԵՄ Ի Լ. Բայց չէ՞ որ այդ ցածութիւնը—աշխարհի ցածութիւն է, և ստանում էք աշխարհը ձեր նեղութեան վարձատրութիւն—դա դառնում է ցածութիւն ձեր ներքին աշխարհի. այն ժամանակ իսկոյն կարող էք նորան ուղղել:

Դ Ե Զ Դ. Այնուամենայնիւ չ'կարծեմ թէ այդպիսի կլին գտնուի:

ԵՄ Ի Լ. Ես տասնեակներով կ'գտնուեն, այնքան՝ որ բաւական կը լինեն լքցնելու այն աշխարհը՝ որոնց համար աշխա-

տում են: Բայց ամէն դէպքում համոզուած եմ, որ եթէ կանայք ընկնում են—դորա պատճառը նոյն իսկ ամուսիններն են: Արհամարհում են նրանք իրանց պարտականութիւնները և շուտով մեզ պատկանող գանձը ուրիշների վերայ. ճշում են իրանց սաստիկ յիմար նախանձոտութեամբ մեր ազատութիւնը, խլում են մեզանից աշխատելու միջոցները. այդ դէպքում ի՞նչ պէս կարող ենք զսպել մեր դայրոյթը. չէ՞ որ մենք մեր ամենայն համեստութեան հետ ունինք և վրէժխնդրութեան ոգի: Թո՛ղ հասկանան մարդիկ, որ նոցա կանանց ևս նոյն զգացողութիւնները պարգեւած է. տեսնել, հոտոտել, զանազանել քաղցրութիւնը դառնութիւնից: Ի՞նչ են զգում նրանք երբ մեզ փոխում են շապիկի պէս—զուարճութիւն—այդպէս չէ՞ կարծեմ այդպէս է և մի՞թէ հեշտասիրութիւնը չէ զրգուում նրանց այդ անելու—կարծեմ հեշտասիրութիւնը և մի՞թէ մարդկային կամքի թուլութիւնից չէ ծնում այդ—իհարկէ թուլութիւնից: Իսկ մենք մի՞թէ ազատ ենք հեշտասիրութիւններից, զուարճութիւններից, մի՞թէ մենք էլ մարդկային թուլութեանց չենք ենթարկուած: Եթէ չեն կամենում մեզ հետ լաւ վարուել—թող իմանան որ մենք էլ մեղանչում ենք հետեւի լով նրանց:

Դ Ե Զ Դ. Բարի գիշեր, բարի գիշեր:—Տո՛ւր, Աստուած իմ, զօրութիւն չըմոյրորուելու, այլ ուղղուելու ուրիշ մոլութիւններից:

08 է Լ. Նա է. Ո՛հ աղնիւ Նազօ, բարեօրտ Նազօ, դու
 չ'կարողացար տանել ընկերոջդ անպատիւութիւնը. քաջութեան
 օրինակ եղար ինձ համար: Ի՛նչ, հրեշտակն. սիրականդ մե-
 ռաւ — մօտ է և քո վերջին ժամը: Գալիս եմ անառակ կին:
 Քո զեղեցկութիւնը, գրաւիչ հայեացքդ արդէն կորցրին իւ-
 ընանց կախարդական շօրութիւնը, և անզուսպ հեշտասիրու-
 թիւնից ապականուած անկողինդ — կ'ապականուի և քո բո-
 ղբոլոյ արեամբ: (Դուք է գնում):

Կ Ա Ս. Ո՛հ, չեն երևում ո՛չ զիշերապահներ, ո՛չ անցոր-
 դներ. մարդասպանութիւն, մարդասպանութիւն:

Գ Ր Ա Յ. Այստեղ ի՛նչ որ չարագործութիւն է պատա-
 հել. շատ սարսափելի աղաղակներ ենցում, թ այ՛.

Կ Ա Ս. Օգնեցէ՛ք:

Լ Ի Ի Դ. Լսումէ՛ք:

Ռ Օ Դ. Անօրէն:

Լ Ի Ի Դ. Երկու թէ երեք հոգի հոգեւորքի մէջ են: Բայց
 ի՞նչ մութն է, մատդ մարդու աչք կոխես չի տեսնիլ, գուցէ
 մի թակարդ կայ այստեղ, սպասե՛նք, տեսնե՛նք այս աղաղակից
 ո՛չ ոք չե՞ր դուրս գալիս:

Ռ Օ Դ. Ոչ ոք չի գալիս. արիւնքսամ եմ լինում:

Ներսէս է հոգեւոր ԵԱԳՕՆ լապտերէն չէսին յերկայնած լիւրով:

Լ Ի Ի Դ. Լսումէ՛ք:

Գ Ր Ա Յ. Ահա՛ ով որ է կէս հազմուած և սուրբ ձեռին
 գալիս է:

Ե Ա Գ Օ. Ի՞նչ է պատահել, ո՞վ էր օգնութիւն կանչում:

Լ Ի Ի Դ. Չ'գիտեմք:

Ե Ա Գ Օ. Մի՞թէ ձայն չ'լսեցիք:

Կ Ա Ս. Այստե՛ղ, այստե՛ղ. ի՛նչէր Աստուծոյ օգնեցէ՛ք ինձ:

Գ Ր Ա Յ. Կարծեմ ծախիւ քաջ Նազօն է:

Լ Ի Ի Դ. Նա է, աղնիւ մարդ:

Ե Ա Գ Օ. Ո՞վ էք դուք, ինչո՞ւ էք գոռում:

Կ Ա Ս. Եազօ՛, դո՛ւ ես. ցածութեամբ յարձակուելուն վերաս

և վերաւորեցին:

Ե Ա Գ Օ. Աստուած իմ, լէյտէնանտ: Ովքե՛ր, որտե՛ղ են
 այդ անպիտանները:

Կ Ա Ս. Կարծեմ մէկը այստեղերքն է — նա չ'կարողացաւ

փախչել:

Ռ Օ Դ. Ո՛հ օգնութիւն. — այստե՛ղ:

Կ Ա Ս. Այդ գոչողը նոցանից մէկն է:

Ե Ա Գ Օ. (Վերադառնալ Ռօբերտին) Ահ, անզգամ, չարագործ:

աւազակ:

Ռ Օ Դ. Ո՛հ անխեղ Նազօ, անզուժ շուն:

Ե Ա Գ Օ. Գիշերայի՛ն չարագործութիւն: Որտե՛ղ են միւս-

ները. կարծես քաղաքը մեռած է: — Մարդասպանութիւն,

մարդասպանութիւն. բայց ո՞վ էք դուք. կրկնումեմ. բարձի թէ
 չա՛ր մարդիկ:

Լ Ի Ի Դ. Լա՛ւ տես թէ ով եմ:

Ե Ա Գ Օ. Մինիօր Լեւդի վեկոս:

Լ Ի Ի Դ. Այո՛:

Ե Ա Գ Օ. Ներեցէ՛ք: Չ'գիտեմ ի՛նչ անդգամներ այստեղ

վերաւորել են կասսիօյին:

Գ Ր Ա Յ. Կասսիօյին: Նման պէս քաջաբար զիջողապետ

Ե Ա Գ Օ. Որտեղդ են վերաւորել, սիրելի բարեկամ:

Կ Ա Ս. Որտե՛հ համարեա՛ կոտորել են:

Ե Ա Գ Օ. Պահպանի՛ր Աստուած: Ի՞նչ արէ՞ք սինիօրներ,
Կասսիօ՛ կը կապեմ քո վէրքը իմ շապիկովս:

Բ Ի Ա Ն. Ի՞նչ է պատահել, ո՞վ էր գոռում:
Ե Ա Գ Օ. Ո՞վ էր գոռում:

Բ Ի Ա Ն. Օ Կասսիօ՛, սիրելի Կասսիօ՛:
Ե Ա Գ Օ. Ո՞չ անդամ. Կասսիօ՛, չե՞ս կարող իմանալ թէ
ո՞վ էր քեզ վերաւորողը:

Կ Ա Ս. Ի՛նչ — Է մզմբմոսկա զլին Նմծգար . Ս Ա Ս
Գ Բ Ա Յ. Շատ ցաւումեմ այդ վիճակի մէջ զանկուս. հա՛-
մար, չէնց քեզ մօտ էի գալիս:

Ե Ա Գ Օ. Պէտք է մի պարտաւորեմ զանեմ, որով՝ որքան
կտրելի է հանգիստ տանեն:

Բ Ի Ա Ն. Ուշաթափվումէ: Ո՛հ Կասսիօ՛, Կասսիօ՛:

Ե Ա Գ Օ. Սինիօրներ, կարծեմ այս անդգամի մասն էլ
խառը պէտք է լինի՝ այս սպանութեան մէջ: Սպանեցէ՛ք մի
փոքր, բարի Կասսիօ: — Տուէ՛ք լսպտերը խնդրեմ, տեսնե՛ք
այս կերպարանքը ծանօթ է մեզ: — Արդարադատ Աստուած,
իմ բարեկամ և հայրենակիցս, Ռօդոփոս: — Այո՛, ինչ է նա:
Ո՛հ Ռօդոփոս:

Գ Բ Ա Յ. Ի՞նչ, Վենետկեցի Ռօդոփոս:

Ե Ա Գ Օ. Նա ինքնէ, մի՞թէ չէք ճանաչում:

Գ Բ Ա Յ. Չե՛մ ճանաչում և ի՞նչ պէտ:

Ե Ա Գ Օ. Ա՛յս սինիօր Գրացիանօ՛, հաղար ներողութիւն:
Այս սարսափելի դէպքը յոյս ունեմ կ'արդարացնի իմ անու-
շազրութեանս գէպի ձեզ:

Գ Բ Ա Յ. Շատ ուրախ եմ ձեզ տեսնելուս համար:

Ե Ա Գ Օ. Ի՞նչ պէտ է պղծում քեզ, Կասսիօ: Օ շնորհ և շնորհ
պատգարակ բերէք:

Գ Բ Ա Յ. Ռօդոփոս:

Ե Ա Գ Օ. Նա է նա (Բէրմէն պապարտի): Ի՛նչ, ի՛նչ
Աստուծոյ: տարէ՛ք որքան կարելի է հանգարտութեամբ. ես
շտապումեմ զենեւայի բժիշկի ետեկց: (Բիանկին) Իսկ ինչ ձեզ է
վերաբերում, տիկինս, մի վճռովէք: Վիրաւորված Կասսիօն
իմ անկեղծ և սիրելի բարեկամն էր, նա ինձանից ոչինչ չէ
թաղցրել, ասացէ՛ք ինչո՞ւ կ'ուեցար:

Բ Ի Ա Ն. Ե՞ս երբէք չեմ կ'ուել:

Ե Ա Գ Օ. (Բիանկին) Ինչո՞ւ գունաթափուեցար. — Օ տարէ՛ք
Կասսիօյին, այս բաց օդը նրան փնաս է: (Կասսիօյին — Ռօդոփոսին
պաննէն): Սպասեցէ՛ք ազնիւ սինիօրներ: (Բիանկին) Ինչո՞ւ գու-
նաթափուեցար — ա՛հ: Նկատեցէ՛ք, ինչ վայրենի կերպով
նայումէ: Շատ լաւ, քո աչքերից մենք դեռ շատ բան կ'ի-
մանանք: Տեսէ՛ք, խընդրումեմ տեսէ՛ք նորա դէմքը: Օ, յանցանքը
առանց խօսելու էլ փայլումէ մեղաւորի գէմբի վերայ:

Նէրս է հրնո՛ւ ԵՄԼԵԱՆ.

Ե Մ Ի Լ. Ի՞նչ է պատահել, Նաթօ՛, ի՞նչ կայ:

Ե Ա Գ Օ. Այս խաւար զեշերին յարձակուեցան Կասսիօյի
վերայ Ռօդոփոսն և մի քանի ուրիշ աւաղաններ, որ անյայ-
տացի են: Կասսիօն սաստիկ վերաւորված է, իսկ Ռօդոփոսն
սպանուած:

Ե Մ Ի Լ. Ա՛հ խեղճ, խեղճ Կասսիօ՛:

Ե Ա Գ Օ. Ահա՛ քեզ հեշտասիրութեան պառօղներ: Ես ի՛նչ
եմբիւս, գնա՛ իմացիր Կասսիօյից, ո՞րտեղ էր այս երեկոցեան
ընթերէ: (Բիանկին) Ի՞նչու պողացիր հա՛ն:

Բ Ի Ա Ն. Ինչ մօտ է ընթերել, բայց դորա համար չեմ դողում:
Ե Ա Գ Օ. Ինչպէս էլի, ե՛կ ետեհցս:

Ե Մ Ի Լ. Զգուելի, անզգամ կին:

Բ Ի Ա Ն. Ես անզգամ չեմ և նոյնքան պղնիւ, որքան և
դու որ հայհոյումես ինձ:

Ե Մ Ի Լ. Ինչպէս ե՛ս, օ՛հ անամօթ:

Ե Ա Գ Օ. Այժմ գնանք, սինիօրներ, տեսնենք ի՞նչ յոյս
է տալիս բժիշկը Կասսիօյի համար: Գնանք, աղաւնիակս, դու
մի ուրիշ երգ էլ մեզ համար կ'երգես:—Եմիլեա, վաղի՛ր շուտ
ամրոցը, յայտնի՛ր գեներալին և կնոջը ինչ պատահել է:
Գնանք, գնանք, սինիօրներ: (Ինչո՞ւ երբէն): Կամ կորուստ այս
գիշեր կամ յաղթանակ: (Բարսէն փնտ՛ն)

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն

Ննջարան: Դէզդէմոնան քնած է անկողնում:
Սեղանի վերայ վառ է ճրագը:

Ներսէ հիշում օՏԵԼԼ ՕՏՆ և փնտռում է դուռը:

ՕՏԵԼԼ. Ըհա՛ պատճառը, ահա՛ պատճառը, հոգեակս.
բայց մի՛ իմացէք դուք ո՛վ ճակատագրական աստղեր, ահա՛
պատճառը: Այնուամենայնիւ չեմ թափիլ քո արիւն, չեմ չան-
կօտիլ ձիւնից սպիտակ և ալեբաստրից հարթ մարմինդ, հրեշ-
տակս: (Հոնոմե Լուսը և դոնոմե սեղանի վերայ): Սակայն պէտքէ
մեռնի—այո՛ պէտքէ—եթէ ո՛չ, դեռ շատերին կ'խաբի: Կ'խա-
ւարցնեմ այս ճրագի լոյս, կ'խաւարցնեմ քեզ ո՛վ փայլուն բոց—
կ'վառեմ կրկին եթէ ափսոսամ: Բայց խաւարցնելով միանգա-

մից քո բոցը, ո՛հ երկնային սքանչելի բնութեան զարդ, որտե՞ղ
գտնեմ Պառնէթեան լոյս քեզ կրկին կեանք տալու համար:
Կ'կտրեմ այս վարդը, կ'ցամաքեցնեմ նորա բնական աճումը և
նա կ'թառամի: Ո՛հ, բայց թող արեւնամ մինչ դեռ կանգուն է:
(Հոնոմե Լուսը): Ո՛հ քաղցր շունչ, դու և արդարութեան թու-
րը յետ կ'մղես: Միանգամ էլ, միանգամ Այդպէս կաց և մա-
հաւան միջոցին: Մի և վերջին անգամ: Երբէք համարյալ այսպէս
քաղցր և կորստական չէ եղել: Արտասովորմամբ, բայց արտա-
սովայ կաթիլները սարսափ են ազդում—Ո՛հ վշտացի՛ր և դու
երկինք, որ շատ անգամ պատուհասումես և սիրած պապի-
կայիդ: (Արթնանում):

Դ Ե Զ Դ. Այդ դժո՞ւք ես, Օտէլլօ:

ՕՏԵԼԼ. Ես դո՞ւ պատմիլ եմ ճացիս մէջ: Մ

Դ Ե Զ Դ. Ինչո՞ւ չես պառկում, ընկերս:

ՕՏԵԼԼ. Պառկելիս սղօթեցի՞ր Դէզդէմոնա:

Դ Ե Զ Դ. Իհարկէ:

ՕՏԵԼԼ. Եթէ էլի մի որեւիցէ յանցանք ես զգում, որ
դեռ երկինքը չի ներել—ներումն խնդրի՛ր շուտ:

Դ Ե Զ Դ. Ի՞նչ ես ուզում ասել դորանով:

ՕՏԵԼԼ. Աղօթի՛ր բայց կարծ, մինչև վերջացնելդ այս
տեղ ես ման կ'գամ: Չեմ կամենում առանց ապացխարելու
մեռնես, չեմ կամենում, որ հոգիդ ևս մարմնիդ հետ մեռնի:

Դ Ե Զ Դ. Մեռնելու վերայ ես խօսում:

ՕՏԵԼԼ. Այո՛:

Դ Ե Զ Դ. Օ ողորմած եղի՛ր երկինք:

ՕՏԵԼԼ. Ամէն:

Դ Ե Զ Դ. Ուրեմն չե՞ս սպանիլ ինձ, այնպէս չէ՞:

ՕՏԵԼԼ. Հրմ...

Դ Ե Զ Դ. Բայց վախենումեմ քեզանից, ո՛հ ինչպէս փայ-

լումն աչքերդ: Զրդիտեմ ինչո՞ւ պէտքէ չախնեամ— ոչ մի
յանցանք չեմ գործած, սակայն էլ ի վախենումեմ: Եւ որ Նմաք
0 Տ Ե Լ. Ստաբերի՛ր յանցանքներդ: Գրգռի պա Նմաք
Գ Ե Զ Դ. Իմ յանցանքներս — քեզ վերայ ունեցած սէքս է:
0 Տ Ե Լ. Ես չէնց այդ սիրոյ համար և՛ կ'մեռնեմ:
Գ Ե Զ Դ. Սիրոյ համար կ'մեռնեմ — բնութեան ընդդէմ է:
Ո՛հ Սատուած իմ, ասա՛ ինչո՞ւ այդպէս կ'ուռնես շրթոնքներդ
մի կատաղե զայրոյթ սարսուռ: Է ազդում քեզ 0, այդ բո՞ւ
լորը վառ նշաններ են: Բայց վատահեմ, վատահոր իմ դէմ
չեն—:

0 Տ Ե Լ. Լո՛ւր:

Դ Ե Զ Դ. Լու՛մեմ, ի՞նչ ես կամեաւ:

0 Տ Ե Լ. Այն սիրած թաշկինակս որ ընծայեցի քեզ
Կասսիօյի՞ն ես տուել:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ երգվումեմ արեւոյս, հողւոյս: Ուղարկի՛ր,
Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ երգվումեմ արեւոյս, հողւոյս:

հարցում:

0 Տ Ե Լ. Սիրելի՛ս, զգուշացի՛ր զգուշացի՛ր երգմանդանցու—
թեանդ մասին: Մահուան մահճումն ես դտնվում:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ, բայց մի՞ թէ այժմ իսկ պէտքէ մեռնեմ:

0 Տ Ե Լ. Այժմ ապաշխարի՛ր բոլորովն մեղքերդ, որով—
հետեւ ամենախիտա երգումներովդ անգամ չես կարող խափանել
կամ թո՛ւլացնել անփոփոխ վճիռս որ կորստական է և ինձ
համար: Պէտքէ մեռնես:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ ողորմած եղի՛ր, ամենակարող Աստուած:

0 Տ Ե Լ. Ամէն:

Դ Ե Զ Դ. Ողորմած եղի՛ր և դու: Ամբողջ կեանքիս մէջ
ոչնչով չեմ վերաւորել քեզ. երբէք չեմ սիրել Կասսիօյին, բացի
այն սիրուց, որ Աստուած հրամայումէ սիրել ողջ մարդկութիւնը:
Երբէք նորան ընծայ չեմ տուել:

0 Տ Ե Լ. Աստուած վկայ որ աչքովս տեսայ: Ո՛հ խաբեբայ,

դու լքարացումես սիրտս, այնքան քարացում եմ որ ստիպում ես
անուանել այն որ վճռել եմ անել սպանութիւն, այն ինչ
աւելի ցանկանում էի զհաբերութիւն անուանել: Աչքովս տես
այ թաշկինակը: Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ.

Դ Ե Զ Դ. Ուրեմն գտած է. երբէք չեմ տուել: Ուղարկի՛ր
կտակդ և՛ ստիպի՛ր ճշմարտութիւնը խոստովանելու:

0 Տ Ե Լ. Արդէն խոստովանուեց:

Դ Ե Զ Դ. Ի՛նչ, այդ պա— ի մանկիւն— 0 Տ Ե Լ.

0 Տ Ե Լ. Թէ քեզ հետ յարաբերութիւն ունեցի: ամառայն
այժմ Դ Ե Զ Դ. Ի՛նչ վառ մաքուր:

— 0 Տ Ե Լ. Լի՛ր: սմեղաբ Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ.

Դ Ե Զ Դ. Նա այդ երբէք չի տես:

0 Տ Ե Լ. Այժմ այո՛, որովհետեւ... բարի նազոն հաշիւս
վերջացրեց նորա հետ:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ սարսափ յայտնում բոլորը— մեռած է:

0 Տ Ե Լ. Եթէ մինչեւ անգամ նորա իւրաքանչիւր մազը
կեանք չնչէ՛ր սոսկալի վրէժխնդրութիւնս կ'ունայնդնէր բոլորը:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ Աստուած իմ, անմեղ զո՛հ, կորած եմ ես:

0 Տ Ե Լ. Անուա՛կ, իմ առաջ էլ ցաւումես նորա վերայ:

Դ Ե Զ Դ. Արձակի՛ր ինձ, տէր իմ, բայց մի սպանիր:

0 Տ Ե Լ. Թողութիւն չ'կայ զգուշել շնացող կնոջ:

Դ Ե Զ Դ. Սպանի՛ր վաղը— միայն այս գիշեր—

0 Տ Ե Լ. Պէտքէ հակառակե՛ս:

Դ Ե Զ Դ. Կէս ժամ միայն— Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ.

0 Տ Ե Լ. Վճիռը յետաձգել զուր է:

Դ Ե Զ Դ. Միայն մի փոքր աղօթեմ— Գ Ե Զ Դ. Գ Ե Զ Դ.

0 Տ Ե Լ. Ուշ է:

Դ Ե Զ Դ. Ո՛հ, Աստուած իմ, Աստուած իմ, Աստուած իմ:

(Նա ինչորոշէ նորա): Նա ինչորոշէ նորա: ամառայն յայ

Ե Ս Ի Լ. (Բէ՛ն Էփեմի) Սինիօ՛ր, սինիօ՛ր:

0 Տ Ե Լ. Այս ի՞նչ աղաղակ է:— Կենդանի է:— Կենդանի է
դեռ: Խիստ եմ բայց և ցաւող:— չեմ կամենում երկարացնել
քո տանջանքը: (Ստեփաննոս ծախելով իւր լուրջը) Այսպէս լուռ է:
Ե Մ Ի Լ. (Բէյքէ Էփէնջ) Սինիօ՛ր, սինիօ՛ր—
0 Տ Ե Լ. Ո՞վ է այդուեղ: Չառք մեծ:—
Ե Մ Ի Լ. (Բէյքէ Էփէնջ): Ո՞հ բարի սինիօր— մի քանի
խօսք պէտք է ասեմ—
0 Տ Ե Լ. Ա— Եմիւնան է— այս բոլորիս— մեռաւ— ան-
պատճառ Կասսիօյի մահուան լուրն ա է:— Եղեալէս բարձր գո-
չումէ:— Զի շարժվում— գերեզմանի նման խաղաղ է:— Ներս-
թողնեմ:— Հարկաւոր է:— Ելի կարծես շարժուեցաւ:— Ե՛լ—
Եթէ ներս մտնի անպատճառ պիտի խօսի կնոջս հետ: Կնոջս
կնոջս՝— ի՞նչ կնոջ— ես կին չունեմ:— Ո՞հ անտանելի է, սոս-
կալի ժամ— ինձ թուումէ թէ արեգակը և լուսինը պէտք է
խաւարեն բոլորովին և երկրագունդը սարսափից պիտի դողայ:
Ե Մ Ի Լ. (Բէյքէ Էփէնջ) Սինիօ՛ր, խնդրումեմ, շատ հար-
կաւոր խօսք ունիմ ասելու:
0 Տ Ե Լ. Ա՛խ մոռացայ նորան, — Ներս մտիւ Եմիւնա՛ւ:—
ոչ սպասիր— այս բոլորիս— վայր ձգելք առաջ վարագոյրը:—
Ո՞րտեղ ես: (Բայ է ասում դուրսը):
Ներս է հասնում Ե Մ Ի Լ Ե Մ Ն.
— Եղեալէս պէտք է ասեմ— ցաւի գլխարկ:—
Ի՞նչ ես ուզում:
Ե Մ Ի Լ. Ո՞հ բարի սինիօր, քաղաքում սարսափելի
շարագործութիւն է պատահել:
0 Տ Ե Լ. Ի՞նչ— այս բոլորիս:—
Ե Մ Ի Լ. Այո՛, Տէր իմ:
0 Տ Ե Լ. Այդ լուսնի մեղն է, որ սովորական ժամանակից
վաղ ծածկուեցաւ. այդպիսի զէպքում մարդիկ գիւժահար-
վում են:

մագ. Ե Մ Ի Լ. Կասսիօն սպանեց ընդասարկ վենետիցի Ռօդ-
ֆիգօին: Շփոթ զայնոս զայնալս զուստ չիմանա՞րմաւ
0 Տ Ե Լ. Ռօդֆիգօն սպանուած, բայց սպանուած է և
Կասսիօն:
Ե Մ Ի Լ. Ո՞չ Կասսիօն չէ սպանուել, այլ վերաւերվել է:
0 Տ Ե Լ. Զէ՛ սպանուել: Ուրեմն իմ կամքը կատարել են
և ակորժելի վրէժխնդրութիւնը հնչումէ վայրենաբար:—
Դ Ե Զ Դ. Ո՞հ իզուր, իզուր սպանութիւն:—
Ե Մ Ի Լ. Աստուած իմ, այդ ո՞վ է այդտեղ հեծեծում:
0 Տ Ե Լ. Այստեղ ի՞նչ կայայտեղա հեծեծում:
Ե Մ Ի Լ. Այս Դէզդէմոնայի ձայնը է:— Օղնեցէ՛ք, օղնե-
ցէ՛ք:— Օ խօսեցէ՛ք սինիօրա, խօսեցէ՛ք:
Դ Ե Զ Դ. Մեռնումեմ անմեղ:—
Ե Մ Ի Լ. Ո՞վ սպանեց քեզ:
Դ Ե Զ Դ. Ո՞չ որ— ես ինքս, միտս բարեւ: (Տօ՛ւր 2 վերջին
պղծոյնս բարի ամուսնու: Ո՞հ միտս բարեւ: (Մեռնում է):
0 Տ Ե Լ. Եւ ո՞վ կարող էր սպանել նորան:—
Ե Մ Ի Լ. Ա՛խ, բայց ո՞վ գիտէ:—
0 Տ Ե Լ. Լսեցի՞ր, որ նա ինքը ասաց թէ ես չեմ:
Ե Մ Ի Լ. Այո՛, ասաց:— Եւ կարող է հաւատալ:
0 Տ Ե Լ. Եւ իբրեւ խաբեբայ անառակ դժոխք իջաւ. և
սպանեցի նորան:
Ե Մ Ի Լ. Ո՞հ այնքան աւելի նա մի հրեշտակ է, որքան
ջու սատանայ:
0 Տ Ե Լ. Նա շնացաւ— անհաւատարիմ գտնուեցաւ:
Ե Մ Ի Լ. Սուտ զըպարտանք— սատանայ:
0 Տ Ե Լ. Անառակ էր ասումեմ քեզ:
Ե Մ Ի Լ. Իսկ դու անմիտ և բորբոքվող ինչպէս հուր.
Ո՞հ նա հաւատարիմ և անմեղ էր ինչպէս երկինքը:
0 Տ Ե Լ. Կասսիօյի հետ էր հարցրու ամուսնոյդ: Ո՞հ

Մ Օ Ն Տ. Հրէշաւոր գործ: զորք: Եւստակիոս զօրք: — ձմի
 Ե Մ Ի Լ. Չղուելի, զղուելի: Ո՛հ այժմ յիշումեմ: այժմ
 սկսումեմ յիշել: — Անմիտ չարագործ — գուշակումէի այս: վախ
 ճանր — օ՛ էլ ապրել չեմ կարող — Ո՛հ զղուելի, զղուելի չարագործ
 ծուծիւն:

Ե Ա Գ Օ. Խեղադարձել ես ինչ է: Կորի՛ր, գնա՛ տուն —
 հրամայումեմ քեզ: —

Ե Մ Ի Լ. Բարի սինիօրներ, թողէ՛ք ամէնը պատմես
 ձեզ: Ես պարտաւոր եմ հնազանդել, բայց ո՛չ այժմ: Գուցէ և
 Եազօ՛, էլ տան երես չ'տեսնեմ:

Օ Տ Ե Լ. (Ընկնելով յառաջիկայ): Օ՛, օ՛, օ՛:

Ե Մ Ի Լ. Ըյո՛ թաւալուի՛ր կատաղի՛ր. ամենամաքուր
 անմեղութիւն զոհեցիր:

Օ Տ Ե Լ. Ո՛հ ո՛չ նա արատաւորված էր: (Վերաբաժնուի)
 Ա՛խ մոռացել էի ձեզ, յարգելի հօրեղբայր — ահա՛ ձեր եղբոր
 աղջիկը. այս իսկական ձեռքերը զրկեցին նորան կեանքից և
 շնչառութիւնից: Սոսկալի սարսափելի գործ է երեւում, այն-
 պէս չէ՞:

Գ Ր Ա Յ. Խեղճ՝ Դէզդէմոնա՛, ուրախ եմ որ հայրը գե-
 րեղման է մտել արդէն: Նորա վեհ հոգին չ'կարողացաւ այ-
 սէրը տանել — վեշտը կտրեց կեանքի թելը — բայց եթէ կեն-
 դանի լինէր՝ յուսահատութիւնը կ'սեղդէր, նա կ'հեռացնէր
 իրանից պահապան հրեշտակին սարսափելի անէծքներով՝ և
 յաւիտեանս կ'կորցնէր իւր հոգին:

Օ Տ Ե Լ. Սոսկալի է այդ բոլորը. բայց Եազօն՝ գիտէ որ
 նա հարկւր անգամ Կասսիօյի հետ մեղակից է գտնուել: Կաս-
 սիօն ինքը խոստովանուեց և իբրեւ ընծայ ստացել է նորանից
 իմ առաջին սիրած պարգևս: Ինքս իմ աչքով տեսայ նորա
 ձեռքին թաշկինակս —

Ե Մ Ի Լ. Ո՛հ Աստուած իմ, ո՛հ երկնային զօրութիւններ:

Ե Ա Գ Օ. Լռի՛ր:

Ե Մ Ի Լ. Ամէն բան պիտի յայտնուի — ամէն բան: Լռե՛մ —
 երբէք, երբէք, պիտի խօսեմ առանց կանգնելու: Թո՛ղ երկին-
 քը, մարդիկ, սատանաները, թո՛ղ ամէնքը վեր կենան ինձ
 դէմ — պիտի խօսեմ —

Ե Ա Գ Օ. Խելքդ զլուսդ ժողովի՛ր, հեռացի՛ր:

Ե Մ Ի Լ. Չեմ հեռանում:

Գ Ր Ա Յ. (Ընկնելով նստիւն, որ շարժւում է նրա վերայ ի-
 սուրբ) Մի՞թէ ամբ թ չէ կնոջ վերայ սուր բարձրացնել:

Ե Մ Ի Լ. Ո՛հ անմիտ Մաւր, այն թաշկինակը որ ասումես,
 ես պատահմամբ գտայ և տուի ամուսնուս, որովհետեւ այնքան
 աղաչել ինչդրել էր ինձանից, որ մինչև անգամ ինքս զարմա-
 նումէի:

Ե Ա Գ Օ. Ընդգամ (Յարցաւի՞մէ նրա վերայ, բայց պահում են)

Ե Մ Ի Լ. Դէզդէմոնա՛ն Կասսիօյին է տուել. ահ ի՛նչ չզըր-
 պարտութիւն: Ես գտայ և տուի ամուսնուս:

Ե Ա Գ Օ. Խաբումես անամօթ: (Վերադարձւում է ինչոյն պահում
 փնտմ):

Ե Մ Ի Լ. Երկինքը վկայ որ չեմ խաբում, չեմ խաբում,
 սինիօրներ: Օ անմիտ մարդասպան. բայց և ի՞նչ կարող էր
 անել այդպիսի օրինակելի կնոջ յիմար ամուսինը:

Օ Տ Ե Լ. Մի՞թէ երկնային շանթերը պիտի գոռան միայն —
 Օ արիւնածարաւ սատանայ: —

Գ Ր Ա Յ. Վայր է ընկնում — ամուսինը կնոջ սպանեց:

Ե Մ Ի Լ. Ըյո՛ այո՛, Դրէք մարմինս Դէզդէմոնայի կոխքին:

Գ Ր Ա Յ. Ընախտանը փախաւ կնոջ սպանելով:

Մ Օ Ն Տ. Սոսկալի չարագործ: Առէ՛ք այս սուրը — Մաւ-
 րինն է — կանգնեցէք զոնների մօտ. չ'թողէ՛ք դուրս գայ եթէ
 մինչև անգամ արիւն թափելու կարեւորութիւն լինի. իսկ ես
 այն անիծեալ չարագործին բռնելու եմ դնում: (Կասսիօն է փնտմ
 Դրապիտանոյի հէպ):

Լ Ի Ի Գ. Խնդէ՛ք նորա սուրբ:

Ե Ա Պ Օ. Վերաւորուեցայ, բայց մահացու չէ:

Օ Տ Ե Լ. Աւելի լաւ: Մինչև անգամ ցանկանումեմ որ ապրես, որովհետև իմ կարծիքով մահը—երջանութիւն է:

Լ Ի Ի Գ. Ո՛հ, Օտէլլօ, այնքան քաջ և առաքինի, ինչ տանձ քեզ որ մոլորուեցար այդպիսի խորամանկ գէւի ցանցերի մէջ:

Օ Տ Ե Լ. Ի՛նչ կամենաք. կամենաք ասացէք թէ ես ազնիւ մարդասպան եմ, որովհետև ոչ թէ ատելութիւնը այլ պատիւը այդտեղ հասցրեց ինձ:

Լ Ի Ի Գ. Անգղամը մասամբ խոտոտվանուեց արդէն: Ճշմարիտ է որ դուք նորա հետ խօսք էիք կապել Կասսիօյին սպանելու համար:

Օ Տ Ե Լ. Ճշմարիտ է:

Կ Ա Ս. Բարի գեներալ, երբէք ձեզ բարկութեան առիթ չեմ տուել—

Օ Տ Ե Լ. Հաւատումեմ, ուստի և ներողութիւն եմ խնդրում: Հարցրէ՛ք այս սփինքսից, ինչո՞վ վերաւորեց իմ հոգին և մարմինը:

Ե Ա Պ Օ. Ոչինչ մի՛ հարցրէք ինձ: Ինչ գիտէք գիտէք: Այս վայրկեանից սկսած երբէք բերանս չեմ բացանիլ:

Լ Ի Ի Գ. Ի՛նչ և աղօթելու՞ համար:

Գ Ր Ա Յ. Տանջանքը բաց կ'անի:

Օ Տ Ե Լ. Եւ շատ գեղեցիկ, դորանից յարմար ոչինչ չեմ կարող անել:

Լ Ի Ի Գ. Ինիօր, ես կ'ապումեմ ձեզ այդ անցքի մանրամասնութիւնը որ անպատճառ յայտնի չէ: Ահա մի նամակ, որ գտել են սպանուած Ռօդոփիգոյի զրպանում, ահա՛ և մի ուրիշը: Դոցանից մէկում խօսքը Կասսիօյի սպանութեան վերայ է, որ պէտքէ կատարէր Ռօդոփիգոն,

Օ Տ Ե Լ. Ո՛հ դարշելի:

Կ Ա Ս. Սարսափելի, հրէշաւոր:

Լ Ի Ի Գ. Ահա և մի ուրիշը, որ նոյնպէս նորա զրպանումն էր յանդիմանութեամբ լիքնէ: Լաւ քննելով ինչպէս երևումէ Ռօդոփիգոն մտածել է ուղարկել այս անխղճմտանք աւազակի վերայ: Բայց պահել է, որովհետև ինքը եկել է նորա մօտ և հանդարտուել:

Օ Տ Ե Լ. Ստանայ, Բայց ի՞նչպէս քո ձեռք ընկաւ իմ կնոջ թաշկինակը, Կասսիօ՛:

Կ Ա Ս. Սենեակումս դտայ: Նազօն ինձ ասաց թէ սորա նով դու կարող ես մեծ յաջողութեան հասնել:

Օ Տ Ե Լ. Ո՛հ անմիտ, անմիտ, անմիտ:

Կ Ա Ս. Բացի դորանից Ռօդոփիգոն իւր նամակում յանդիմանումէ նազօին թէ իրան ստիպումէ անպատուել ինձ այն զիշերը, երբ ես հսկումէի զիշերապահներին. այն զիշերը որ ես զրկուեցայ պաշտօնիցս: Վերջապէս մի քանի բոպէ սօսաջ ինքը Ռօդոփիգոն, որին արդէն մեռած էին համարում—ուշքի եկաւ և ասաց թէ նազօն զրդե՛ց իրան այդ քայլը անելու և նազօն սպանեց իրան:

Լ Ի Ի Գ. Այժմ դուք պէտքէ թողնէք աս սենեակը և հեռուէք ինձ. ձեր իշխանութիւնը և պաշտօնը խլվումէ ձեզանից. Կիպրոսի կառավարութիւնը յանձնվումէ Կասսիօյին: Իսկ ինչ վերաբերումէ այս զգուելի արարածին.—նա չէ զիմանալ այն սարսափելի երկարատև տանջանքներին, որ կ'հնարի ամենախիստ օրէնքբ: Դուք խիստ հսկողութեան տակ կ'գտնուէք բանդում, մինչև որ Վենետիկից ծերակոյտի հրամանը չ'գայ, որին շուտով պէտքէ իմաց տանք:—

Օ Տ Ե Լ. Սպասեցէք: մի երկու, երեք խօսք: Ես քիչ ծառայութիւն չեմ արել հասարակապետութեան—ո՛ր այդ գիտէ. բայց բանը դորանումը չէ: Մի խնդիրք միայն ունեմ

ձեզ յայտնելու. երբ գրեցի լինէք այս թշուառ դէպքի մասին՝ ներկայացրէք ինձ այնպէս ինչպէս կամ. ո՛չ պակասեցրէք և ոչ աւելացրէք. ներկայացրէք ինձ իբրեւ մի մարդ, որ սիրումէր մինչև անմոռութիւն — բայց ջերմ կերպով, որ հեշտութեամբ նախանձոտութեան չէր հասնում, բայց միանգամայն հասնելով այլ չափ չ'գիտէր, որ ինչպէս անարդէր էր հէտն ձգեց այն մարդարիտը, որ իւր տեսակով ամենաթանկագիններ 1). ներկայացրէք ինձ իբրեւ մի մարդ, որի կիսախաւար, արտասուք չիմացող աչքերից, արտասուքը հոսումէ նոյնքան առատութեամբ ուրբան և խէժ Արաբիայի ծառերից: Գրեցէք այդ բոլորը և աւելացրէք թէ միանգամ այդ մարդը Հալէպում տեսնելով վայրենի մի Արաբի, որ հասարակապետութեան հայհոյելով ծեծումէր մի վենետիկացու — բռնեց այդ թրխատած շան կոկորդից և խրեց նորա սիրտը այս սուրբ — ահա՛ այսպէս: (Խրաւէ անբար ասուք):

Լ. Ի. Ի. Գ. Ո՛հ արիւնային լուծումն:

Գ. Ր. Ա. Յ. Ձուր եղան մեր բոլոր նախազգուշութիւնները:

Օ. Տ. Ե. Լ. (Ընկնելով Դէշ Կէֆոնի ճարմի վերայ) Մեռցրի քեզ համբուրելով — համբուրելով և մեռնումեմ:

Կ. Ա. Ս. Լ աւ ծանաչելով նորա վեհ հոգին, հէնց այդ քանից վախենումէի, բայց կարծումէի թէ բոլորովին զինաթափ է:

1) Մի քանի քննիչներ կարծումն թէ այսուհի մասնացոյց է անում Հէրովդէսին ու նախանձից զրդուած ապանեց իւր կնոջ — Մարիամին: Մի քանիսն էլ ասումն թէ խօսքը այն Հրէայի վրայ է, որ չ'կամենալով իւր թանկագին աղամանը ցածր գնով ծախել ձգեց ծովը: Մի քանիսն էլ հիմնուելով նորա վերայ որ առաջին in quarto է մէջ տպուած է ոչ թէ Yudian, այլ Yndian կարծումն թէ այսուհի խօսքը միայն Հնդկներին վերայ է, որոնք շատ անգամ, ինչպէս ճանապարհորդները վկայում են դէն են ձգում թանկագին ախները չ'իմանալով նոցա արժողութիւնը:

Լ. Ի. Ի. Գ. (Ետգնէն) Սպարտական շուն 1) տոկալի ժանտախտ, դժոխային սատանայ, տե՛ս այս սարսափելի տեսարանը, սրտաճմլիկ պառկերը — ահա՛ քո գործդ է: Գործ թոյնից աւելի աղբու. ո՛հ ծածկեցէք վարագուրով: — Գրացիանո՛, դուք կ'մնոք ամրոցում և ինչպէս ժառանգ Մաւրի գրի անցկացրէք բոլոր կարողութիւնը. (Դասախալ Կասախէն) Այս չարագործի պատիժը ձեզ ենք յանձնում, սինիօ՛ր Կասսիօ՛. նշանակեցէք ժամանակ, տեղ, պատիժ, բայց ո՛ սարսափելի պատիժ հնարեցէք: — Իսկ ինչ վերաբերումէ ինձ — այժմ՝ իսկ ճանապարհ եմ ընկնում դէպի Վենետիկ և վշտացած սրտով պիտի պատմեմ ձերակոյտին այս աղէտալի դէպքը:

Վ. Ե. Ր. Ջ.

1) Սպարտական շները յայտնի են իւրեանց կատաղութեամբ:

Տպագրութեան սխալներ.

Երես.	Տող.	Սխալ.	Ճիշտ.
9	1	շատ հետ	հետ. շատ
15	18	հանացքով	հայեացքով
17	3	մէջ.	մէջ,
24	17	բարբարոսական	բարբարոսական
26	4	վեպիկը	վէպիկը
35	20	նէկզրասով	նէկրասով
46	17	տողից յետոյ, երբ Կասսին վերջացնում է իւր խօսքը Օտէլլին հարցնում է.	

Չ'գիտէ՞ք ինչու համար:

46	18	Օտէլ.	Կաս.
62	2	արտաւորել	արտաւորել
80	30	Մօնտ.	Ռօդ.
93	19	անբաղու թիւեր	անբաղղու թիւեր

Երես խօսք Թարգմանչից.

Մենք հոգումով չափ շնորհակալ կ'լինենք այն պարսններից, որոնք քըն-
նելով այս Թարգմանութիւնը իւրեանց նկատողութիւնները ամենայն հողովց
հրապարակաւ կամ առանձին նամակներով մեզ յայտնէին: Մենք ուրախու-
թեամբ կ'ուզէինք մեր սխալները և եթէ երկրորդ անգամ տպագրուելու
յաջողութիւն ունեցաւ՝ աւելի կատարեալ և փոփոխուած (չեղաւ հողովց)
կ'տպագրենք:

Մեր աշխարհիկ լեզուի վեճակը յայտնի է ամէնքին...

Պիտն է 60 կոպ.

Ծախվում է Տիֆլիսում կենդանական և պ. Զ. Գրիգորեանցի «Կովիտան» գրավաճառանոցներում, և Ներսիսեան գաղթական թարգմանչի մոտ:

Այս գրավաճառանոցներում ծախվում է միևնոյն թարգմանչի հետևեալ թարգմանութիւնները.

1. ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵՂԱՄ. վէպ. զրոյծ Օգոստոսար Շուպպիայի. 1878. բաղկ. է 80 երեսից. դ. է. . . . 25 կոպ.

2. ԲԷՆԷ. վէպ Ֆրանց Հոֆմանի. 1878.

բաղկ. է 110 երեսից. դ. է. 40 կոպ.

Տպագրութեան համար բոլորովին պատրաստ է միևնոյն թարգմանչի հետևեալ թարգմանութիւնը.

1. ԼԵԿՈՎ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԽՈՒՋԱՐԿԱՒ ԱՏԵՆԻ. վէպ Եփրեայ Գորգիլի. բաղկ. է 450 մեծ. երեսից.

Տպագրութեան համար պատրաստվում է.

2. ԱՌԵՆԵՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ԳՕՄԲԻ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՈՒ ԴԻԿԿԷՆՍԻ հանրածանօթ վէպը, որ բաղկ. է 620 մեծադիր երեսից:

3. ԲՕՄԷՑ ԵՒ ԵՈՒՆԷԱ. ՇԷԿԱՊԻՐԻ. սղերգութիւն Հինգ տարւուածով. բաղկ. է 110 մեծ. երեսից:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0166977

